

**GOSPODARKA FINANSOWA
JEDNOSTEK SAMORZĄDU
TERYTORYALNEGO NA
DOLNYM ŚLĄSKU
2010-2016**

KWIECIEŃ, 2018

OPRACOWANIE

Instytut Rozwoju Terytorialnego
ul. Dawida 1a
50-527 Wrocław

DYREKTOR

Maciej Zathey

ZASTĘPCY DYREKTORA

Magdalena Belof
Przemysław Malczewski

KIEROWNIK PRACOWNI

Wojciech Maleszka

KOORDYNACJA OPRACOWANIA

Karolina Drewnicka

OPRACOWANIE

Piotr Chmiel
Ewelina Czuksanow
Karolina Drewnicka
Karolina Gmur
Marta Kukuła

OPRACOWANIE KARTOGRAFICZNE I ELEKTRONICZNE PRZETWARZANIE DANYCH

Marta Kukuła

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	3
UWARUNKOWANIA PRAWNE	6
1.1. Finanse publiczne.....	6
1.2. Dochody jednostek samorządu terytorialnego.....	6
1.3. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego.....	8
1.4. Słownik pojęć	10
GOSPODARKA FINANSOWA WOJEWÓDZTWA	13
2.1. Dochody budżetu województwa	13
2.2. Wydatki budżetu województwa	18
GOSPODARKA FINANSOWA POWIATÓW	24
3.1. Dochody budżetów powiatów ziemskich	24
3.2. Wydatki budżetów powiatów ziemskich	32
GOSPODARKA FINANSOWA GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU	40
4.1. Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu	40
4.2. Wydatki budżetowe gmin i miast na prawach powiatu	43
FINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW UE	48
5.1. Perspektywa 2007-2013	48
5.2. Perspektywa 2014-2020	49
1. Przedsiębiorstwa i innowacje.....	51
2. Technologie informacyjno-komunikacyjne	52
3. Gospodarka niskoemisyjna.....	53
4. Środowisko i zasoby	54
5. Transport	55
6. Infrastruktura spójności społecznej.....	56
7. Infrastruktura edukacyjna	57
8. Rynek pracy	58
9. Włączenie społeczne	59
10. Edukacja	60
GOSPODARKA FINANSOWA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU – PODSUMOWANIE	61
6.1. Dochody JST	61
6.2. Wydatki JST	63
SPIS WYKRESÓW	73
SPIS MAP	75
SPIS TABEL	75

1.

UWARUNKOWANIA PRAWNE

1.1. FINANSE PUBLICZNE

Finanse publiczne obejmują zasoby pieniężne państwa, czyli procesy gromadzenia i podziału środków publicznych znajdujących się w dyspozycji władz publicznych, w tym w szczególności: gromadzenie dochodów i przychodów publicznych, wydatkowanie środków publicznych i zarządzanie nimi, zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne, rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej oraz finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i zarządzanie długiem publicznym. Finanse publiczne są regulowane przez liczne ustawy i rozporządzenia, z których najważniejsza jest ustawa o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. (*Dz. U z 2017 r. poz. 2077 oraz z 2018 r. poz. 62*) stosowana do jednostek sektora finansów publicznych, związków metropolitalnych, związków gmin i powiatów oraz do podmiotów, które wykorzystują środki publiczne lub nimi dysponują.

Środkami publicznymi są dochody publiczne, do których zalicza się:

- podatki, składki, opłaty, wpłaty oraz inne świadczenia pieniężne, których obowiązek ponoszenia wynika z odrębnych ustaw oraz inne dochody jst;
- środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz niepodlegające zwrotowi środki z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu EFTA (tj. z Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy) i środki, o których mowa w art. 3b ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (*Dz. U. z 2017 r. poz. 1376 i 1475*);
- środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, inne niż wymienione powyżej;
- przychody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek sektora finansów publicznych (w szczególności pochodzące ze sprzedaży papierów wartościowych, z prywatyzacji majątku, spłat pożyczek i kredytów udzielonych ze środków publicznych oraz z otrzymanych pożyczek i kredytów);
- przychody jednostek sektora finansów publicznych pochodzące z prowadzonej przez nie działalności oraz pochodzące z innych źródeł.

Środki publiczne przeznacza się na wydatki publiczne i na rozchody publiczne, w tym m.in. na spłaty otrzymanych pożyczek i kredytów, wykup papierów wartościowych, udzielone pożyczki i kredyty, inne operacje finansowe związane z zarządzaniem długiem publicznym i płynnością.

Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest uchwalany na rok budżetowy i jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki. Podstawą gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego w danym roku budżetowym jest uchwała budżetowa. Z budżetu jednostki samorządu terytorialnego mogą być udzielane dotacje podmiotowe oraz dotacje przedmiotowe dla samorządowych zakładów budżetowych oraz pomoc rzeczowa lub pomoc finansowa w formie dotacji celowej innym jednostkom samorządu terytorialnego. Mogą być też udzielane dotacje celowe na cele publiczne, związane z realizacją zadań tej jednostki oraz na dofinansowanie inwestycji związanych z realizacją tych zadań podmiotom nie zaliczanym do sektora finansów publicznych i nie działającym w celu osiągnięcia zysku.

1.2. DOCHODY JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Zgodnie z ustawą z dnia 13 listopada 2003 roku o **dochodach jednostek samorządu terytorialnego** dochody te stanowią dochody własne, w tym udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych i z podatku dochodowego od osób prawnych, subwencję ogólną oraz dotacje celowe z budżetu państwa. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być również środki pochodzące ze źródeł zagranicznych nie podlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, wpływy z samoopodatkowania mieszkańców oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Źródła dochodów własnych:

WOJEWÓDZTWA:	<ul style="list-style-type: none"> – dochody uzyskiwane przez wojewódzkie jednostki budżetowe oraz wpłaty od wojewódzkich zakładów budżetowych; – dochody z majątku województwa; – spadki, zapisy i darowizny na rzecz województwa; – dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach; – 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – odsetki od pożyczek udzielanych przez województwo, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody województwa; – odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych województwa, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego; – inne dochody należne województwu na podstawie odrębnych przepisów. <p>Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze województwa wynosi 1,60%, natomiast od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze województwa, wynosi 14,75%.</p>
POWIATU:	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy z opłat stanowiących dochody powiatu, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów; – dochody uzyskiwane przez powiatowe jednostki budżetowe oraz wpłaty od powiatowych zakładów budżetowych; – dochody z majątku powiatu; – spadki, zapisy i darowizny na rzecz powiatu; – dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach; – 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – odsetki od pożyczek udzielanych przez powiat, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody powiatu; – odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych powiatu, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego; – inne dochody należne powiatowi na podstawie odrębnych przepisów. <p>Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze powiatu wynosi 10,25%, natomiast od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze powiatu 1,40%.</p>
GMINY:	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy z podatków od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych; – wpływy z opłat: skarbowej, targowej, miejscowej, uzdrowiskowej i od posiadania psów, reklamowej, eksploatacyjnej – w części określonej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (<i>Dz. U. z 2016 r. poz. 1131 i 1991 oraz z 2017 r. poz. 60, 202, 1089 i 1215</i>) oraz innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów; – dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych; – dochody z majątku gminy oraz spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy; – dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach; – 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy i od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; – dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego i inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów. <p>Wysokość udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych, od podatników tego podatku zamieszkałych na obszarze gminy wynosi 39,34%¹, natomiast we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych, od podatników tego podatku, posiadających siedzibę na obszarze gminy wynosi 6,71%.</p>

¹ Z zastrzeżeniem art. 89 ustawy z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Subwencje. Poza dochodami własnymi jednostki samorządu terytorialnego, na mocy przepisów ustawy o finansach publicznych (art. 112 ust. 1 pkt 3) otrzymują subwencje ogólne z budżetu państwa o charakterze bezzwrotnym, ogólnym, bezwarunkowym i nieodpłatnym. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (*tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.*) subwencja ogólna dla jednostek samorządu terytorialnego składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, równoważącej - dla gmin i powiatów, regionalnej - dla województw. Dodatkowo, na podstawie ustawy z dnia 2 października 2003 roku o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw (*Dz. U. Nr 188, poz. 1840, z późn. zm.*), gminy otrzymują część rekompensującą subwencji ogólnej przeznaczoną na wyrównanie ubytku dochodów (wynikającego ze zwolnienia z podatku od nieruchomości gruntów, budowli i budynków położonych na terenie specjalnych stref ekonomicznych). O przeznaczeniu środków otrzymanych z tytułu subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Dotacje. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej oraz na inne zadania zlecone ustawami, na zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej, na usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, skutków powodzi i osuwisk ziemnych oraz skutków innych klęsk żywiołowych, na finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych oraz realizację zadań wynikających z umów międzynarodowych.

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być również środki z funduszy celowych, pozyskiwane na podstawie odrębnych przepisów oraz dotacje udzielane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej na podstawie odrębnych przepisów.

1.3. WYDATKI JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Zgodnie z art. 163 Konstytucji RP "Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych". W Polsce tylko część zadań lokalnych i regionalnych jest realizowana przez agendy administracji rządowej, które podlegają bezpośrednio Radzie Ministrów, Premierowi bądź poszczególnym ministrom. Zasadnicza część zadań administracyjnych, nie mająca znaczenia ogólnokrajowego, jest realizowana przez samorząd terytorialny. Czynią to organy samorządowe, które są podporządkowane odpowiedniej wspólnocie lokalnej (gminnej, powiatowej) bądź regionalnej (wojewódzkiej, które reprezentują jej interesy.

Wydatki budżetu jednostek samorządu terytorialnego są przeznaczone na realizację zadań określonych w odrębnych przepisach, a w szczególności na zadania własne jednostek, zadania z zakresu administracji rządowej i inne zadania zlecone ustawami jednostkom, zadania przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego do realizacji w drodze umowy lub porozumienia, zadania realizowane wspólnie z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, pomoc rzeczową lub finansową dla innych jednostek samorządu terytorialnego, określoną odrębną uchwałą przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, programy finansowane z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Roczne wydatki budżetu jednostek samorządu terytorialnego są przedstawiane do 30 czerwca roku następującego po roku budżetowym, organowi stanowiącemu jednostki, który podejmuje uchwałę w sprawie absolutorium dla zarządu po zapoznaniu się ze sprawozdaniem z wykonania budżetu jednostki samorządu terytorialnego, sprawozdaniem finansowym, sprawozdaniem biegłego rewidenta z badania sprawozdania finansowego (dla JST, w której liczba mieszkańców, ustalona przez Główny Urząd Statystyczny na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok, za który sporządzono sprawozdanie, przekracza 150 tysięcy), opinią regionalnej izby obrachunkowej oraz informacją o stanie mienia jednostki samorządu terytorialnego i stanowiskiem komisji rewizyjnej.

Zadania gmin. Zgodnie z art. 7. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, gminnego budownictwa mieszkaniowego; ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony środowiska i przyrody, zieleni gminnej i zadrzewień, gospodarki wodnej, organizacji

ruchu drogowego, gminnych dróg, ulic, mostów, placów, targowisk i hal targowych, wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, utrzymania czystości i porządku, utrzymania urządzeń sanitarnych, wysypisk, unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą i gaz, działalności w zakresie telekomunikacji, lokalnego transportu zbiorowego; edukacji, kultury, publicznej ochrony zdrowia; pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, wspierania rodzin i systemu pieczy zastępczej; kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, utrzymania cmentarzy gminnych, wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej, współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw, promocji gminy oraz współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (*Dz. U. z 2016 r. poz. 239*). Gmina samodzielnie prowadzi gospodarkę finansową na podstawie uchwały budżetowej gminy. Uprawnienia jednostek pomocniczych gminy do prowadzenia gospodarki finansowej w ramach budżetu gminy określa Statut gminy. Uchwały i zarządzenia organów gminy dotyczące zobowiązań finansowych wskazują źródła, z których zobowiązania te zostaną pokryte. Przekazanie gminie, w drodze ustawy, nowych zadań własnych wymaga zapewnienia koniecznych środków finansowych na ich realizację w postaci zwiększenia dochodów własnych gminy lub subwencji.

Zadania powiatów. Zgodnie z art. 4. ustawy z dnia z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym w zakresie zadań powiatu są zadania publiczne o charakterze ponadgminnym z zakresu: administracji architektoniczno-budowlanej, gospodarki nieruchomościami, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, geodezji, kartografii i katastru, gospodarki wodnej; ochrony przeciwpowodziowej, ochrony środowiska i przyrody, rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, promocji i ochrony zdrowia; pomocy społecznej, prowadzenia polityki prorodzinnej, wspierania rodzin, systemu pieczy zastępczej i osób niepełnosprawnych, działalności w zakresie telekomunikacji, transportu zbiorowego i dróg publicznych, obronności, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochrony praw konsumenta, edukacji publicznej, kultury, promocji, kultury fizycznej i turystyki, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz zapewnienie wykonywania zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży. Zadania powiatu nie mogą naruszać zakresu działania gmin, a organizacja i tryb pracy określone są w statucie powiatu. Kierownicy powiatowych służb, inspekcji i straży wykonują określone w ustawach zadania i kompetencje przy pomocy jednostek organizacyjnych – komend i inspektoratów. Wymienione powyżej jednostki organizacyjne, z wyjątkiem jednostek organizacyjnych Policji, stanowią powiatowe jednostkami budżetowe (w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o finansach publicznych *Dz. U. z 2003 r. poz. 148, 391, 594 i 874 oraz z 2005 r. poz. 2104*). Powiatową administrację zspoloną tworzą natomiast: starostwo powiatowe; powiatowy urząd pracy oraz inne jednostki organizacyjne powiatu, które stanowią aparat pomocniczy kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży. W celu wspólnego wykonywania zadań publicznych, w tym wydawania decyzji w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej, powiaty mogą tworzyć związki z innymi powiatami. Związek może być tworzony również w celu wspólnej obsługi, które posiadają osobowość prawną. Prawa powiatu przysługują miastom, które w dniu 31 grudnia 1998 r. liczyły więcej niż 100 tysięcy mieszkańców, a także miastom, które z tym dniem przestały być siedzibami wojewodów (chyba że na wniosek właściwej rady miejskiej odstąpiono od nadania miastu praw powiatu) oraz tym, którym nadano status miasta na prawach powiatu, przy dokonywaniu pierwszego podziału administracyjnego kraju na powiaty. Nadzór nad działalnością powiatu sprawuje Prezes Rady Ministrów oraz wojewoda, a w zakresie spraw finansowych – regionalna izba obrachunkowa, natomiast nadzór nad związkiem powiatów sprawuje wojewoda właściwy dla siedziby związku.

Zadania województw. Zgodnie z art. 14. ust. 1 Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa samorząd województwa wykonuje w szczególności zadania w zakresie: zagospodarowania przestrzennego, modernizacji terenów wiejskich, gospodarki wodnej, w tym ochrony przeciwpowodziowej, transportu zbiorowego i dróg publicznych, obronności, bezpieczeństwa publicznego, ochrony środowiska, kultury fizycznej i turystyki, promocji i ochrony zdrowia, polityki prorodzinnej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, pomocy

społecznej, przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy, edukacji publicznej (w tym szkolnictwa wyższego), kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony praw konsumentów, działalności w zakresie telekomunikacji oraz ochrony roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniając w szczególności następujące cele: pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej; pobudzanie aktywności gospodarczej; podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa; zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń, kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego. Samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa, na którą składa się: tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy, utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim, pozyskiwanie i łączenie publicznych i prywatnych środków finansowych w celu realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej, wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz podnoszenia poziomu wykształcenia obywateli, wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki, popieranie postępu technologicznego oraz innowacji, racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, wspieranie rozwoju kultury oraz sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystywanie oraz promocja walorów i możliwości rozwojowych województwa. Administracja samorządowa w województwie jest zespolona w jednym urzędzie i pod jednym zwierzchnikiem. W celu wykonywania zadań województwo tworzy wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne oraz może zawierać umowy z innymi podmiotami. Może też zawierać porozumienia w sprawie powierzenia prowadzenia zadań publicznych z innymi województwami oraz jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego z obszaru województwa i tworzyć stowarzyszenia (w tym również z gminami i powiatami). W sferze użyteczności publicznej województwo może tworzyć spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne lub spółdzielnie i do nich przystępować oraz poza sferą użyteczności publicznej – spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne oraz przystępować do nich wówczas, kiedy ich działalność polega na wykonywaniu czynności promocyjnych, edukacyjnych, wydawniczych oraz na wykonywaniu działalności w zakresie telekomunikacji służących rozwojowi województwa. Województwa mogą sobie wzajemnie bądź innym jednostkom samorządu terytorialnego udzielać pomocy, w tym pomocy finansowej. Województwo może zapewnić wspólną obsługę, w szczególności administracyjną, finansową i organizacyjną wojewódzkim samorządowym jednostkom organizacyjnym zaliczanym do sektora finansów publicznych, wojewódzkim instytucjom kultury oraz innym wojewódzkim osobom prawnym zaliczanym do sektora finansów publicznych (utworzonym na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego). Są to tzw. jednostki obsługiwane przez urząd marszałkowski lub inną wojewódzką samorządową jednostkę organizacyjną (tzw. jednostki obsługujące). Zakres wspólnej obsługi nie może obejmować kompetencji kierowników jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych do dysponowania środkami publicznymi oraz zaciągania zobowiązań oraz do sporządzania i zatwierdzania planu finansowego oraz przeniesień wydatków w tym planie.

1.4. SŁOWNIK POJĘĆ²

Budżet jednostki samorządu terytorialnego – roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki. Uchwalany na rok budżetowy. Rokiem budżetowym jest rok kalendarzowy. Uchwała budżetowa stanowi podstawę gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego w roku budżetowym. Uchwała budżetowa składa się z: 1) budżetu jednostki samorządu terytorialnego; 2) załączników. W załącznikach do uchwały budżetowej zamieszcza się: 1) zestawienie planowanych kwot dotacji udzielanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego; 2) plan dochodów rachunku dochodów jednostek, o których mowa w art. 223 ust. 1, oraz wydatków nimi finansowanych; 3) plany przychodów i kosztów samorządowych zakładów budżetowych. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Budżet państwa – budżet państwa wchodzi w skład ustawy budżetowej i określa: 1) łączną kwotę prognozowanych podatkowych i niepodatkowych dochodów budżetu państwa; 2) łączną kwotę planowanych wydatków budżetu państwa; 3) kwotę planowanego deficytu budżetu państwa wraz ze źródłami jego pokrycia; 4) łączną kwotę prognozowanych dochodów

² Opracowanie na podstawie: Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl>

budżetu środków europejskich; 5) łączną kwotę planowanych wydatków budżetu środków europejskich; 6) wynik budżetu środków europejskich; 7) łączną kwotę planowanych przychodów budżetu państwa; 8) łączną kwotę planowanych rozchodów budżetu państwa; 9) planowane saldo przychodów i rozchodów budżetu państwa; 10) limit zobowiązań z tytułu zaciąganych kredytów i pożyczek oraz emitowanych papierów wartościowych. Budżet państwa składa się z części odpowiadających organom władzy publicznej, kontroli państwowej, sądom, trybunałom i innym organom wymienionym w art. 139 ust. 2, administracji rządowej, przy czym dla poszczególnych działów administracji rządowej oraz dla urzędów nadzorowanych przez Prezesa Rady Ministrów ustala się odpowiednio odrębne części budżetu. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Dochody jednostek samorządu terytorialnego – dochodami jednostek samorządu terytorialnego są: 1) dochody własne; 2) subwencja ogólna; 3) dotacje celowe z budżetu państwa. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być: 1) środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi; 2) środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej; 3) inne środki określone w odrębnych przepisach. *Źródło definicji: ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 198)*

Dochody własne jednostek samorządu terytorialnego – źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m. in: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, spadki, zapisy i darowizny na rzecz JST, dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez JST o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT). *Źródło definicji: ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 198)*

Dotacje celowe – wydatki budżetu państwa podlegające szczególnym zasadom rozliczania i przeznaczone na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, o których mowa w art. 74 ust. 2 Ustawy o Finansach Publicznych. Dotacje celowe dotyczą inwestycji: 1. państwowych zakładów budżetowych; 2. innych państwowych jednostek organizacyjnych, dla których zasady gospodarki finansowej określają odrębne ustawy; 3. jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych, na podstawie odrębnego upoważnienia zamieszczonego w ustawie budżetowej lub innej ustawie; 4. realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego jako zadania: a) własne, b) z zakresu administracji rządowej, c) inne zlecone ustawami; 5. związanych z badaniami naukowymi lub pracami badawczo-rozwojowymi. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Dotacje celowe z budżetu państwa – środki przeznaczone na:

1. finansowanie lub dofinansowanie: a. zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego ustawami, b. ustawowo określonych zadań, w tym zadań z zakresu mecenatu państwa nad kulturą, realizowanych przez jednostki inne niż jednostki samorządu terytorialnego, c. bieżących zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, d. zadań agencji wykonawczych, o których mowa w art. 21 ust. 1 pkt 3 lit. b, e. zadań zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym, f. kosztów realizacji inwestycji;
2. dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych w zakresie określonym w odrębnych ustawach;
3. realizację programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 pkt 6, wydatkowane przez podmioty realizujące te programy, inne niż państwowe jednostki budżetowe;
4. realizację projektów pomocy technicznej finansowanych z udziałem środków europejskich i środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 5 lit. a i b;
5. finansowanie lub dofinansowanie zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty, ze środków przekazywanych przez jednostki, o których mowa w art. 9 pkt 5, 7 i 14;
6. realizację programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 5 lit. c i d;
7. współfinansowanie realizacji programów finansowanych z udziałem środków europejskich.

Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)

Dotacje celowe z funduszy celowych – wydatki funduszu celowego podlegające szczególnym zasadom rozliczania i przeznaczone na realizację zadań bieżących, na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji i zakupów inwestycyjnych. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Finanse publiczne – finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowywaniem, w szczególności: 1) gromadzenie dochodów i przychodów publicznych; 2) wydatkowanie środków publicznych; 3) finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa; 4) zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne; 5) zarządzanie środkami publicznymi; 6) zarządzanie długiem publicznym; 7) rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Jednostka budżetowa – jednostka organizacyjna sektora finansów publicznych nieposiadająca osobowości prawnej, która pokrywa swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadza na rachunek odpowiednio dochodów budżetu państwa albo budżetu jednostki samorządu terytorialnego. Działa na podstawie statutu określającego w szczególności jej nazwę, siedzibę i przedmiot działania, a postawą gospodarki finansowej jest plan dochodów i wydatków zwany "planem finansowym jednostki budżetowej". *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Podatek dochodowy od osób fizycznych – publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe oraz bezzwrotne świadczenie pieniężne od dochodów osób fizycznych, jeżeli mają miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub których czasowy pobyt w RP trwa w danym roku podatkowym dłużej niż 183 dni. *Źródło definicji: ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 200, z późn. zm.)*

Podatek dochodowy od osób prawnych – przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód bez względu na rodzaj źródeł przychodów, z jakich dochód ten został osiągnięty; pobierany od jednostek posiadających osobowość prawną. *Źródło definicji: ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1888, z późn. zm.)*

Udziały JST w podatkach należnych budżetowi państwa – udziały jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, miast na prawach powiatu i województw) w podatkach (dochodowym od osób fizycznych i dochodowym od osób prawnych), stanowiących dochód budżetu państwa. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Wydatki budżetu państwa – przeznaczone są w szczególności na:

1. funkcjonowanie organów władzy publicznej, w tym organów administracji rządowej, organów kontroli i ochrony prawa oraz sądów i trybunałów;
2. zadania wykonywane przez administrację rządową;
3. subwencje ogólne dla jednostek samorządu terytorialnego;
4. dotacje dla jednostek samorządu terytorialnego;
5. wpłaty do budżetu Unii Europejskiej, zwane dalej "środkami własnymi Unii Europejskiej";
6. subwencje dla partii politycznych;
7. dotacje na zadania określone odrębnymi ustawami;
8. obsługę długu publicznego;
9. wkład krajowy na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich lub środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 3, 5 i 6.

Z budżetu państwa są finansowane zadania określone w odrębnych ustawach i umowach międzynarodowych. Wydatki budżetu państwa dzielą się na następujące grupy wydatków: 1) dotacje i subwencje; 2) świadczenia na rzecz osób fizycznych; 3) wydatki bieżące jednostek budżetowych; 4) wydatki majątkowe; 5) wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa; 6) wydatki na realizację programów finansowanych z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2, w tym wydatki budżetu środków europejskich; 7) środki własne Unii Europejskiej. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Wydatki majątkowe budżetu państwa – obejmują: 1) wydatki na zakup i objęcie akcji oraz wniesienie wkładów do spółek prawa handlowego, 2) wydatki inwestycyjne państwowych jednostek budżetowych, 3) dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów inwestycji realizowanych przez inne jednostki. *Źródło definicji: ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077)*

Zobowiązania wymagalne – wszystkie bezsporne zobowiązania wynikające z ewidencji księgowej, których termin płatności minął, a nie są przedawnione ani umorzone. *Źródło definicji: rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 25 października 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1344), rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu ustalania wartości zobowiązań zaliczanych do państwowego długu publicznego, długu Skarbu Państwa, wartości zobowiązań z tytułu poręczeń i gwarancji (Dz. U. z 2010 r. poz. 366)*

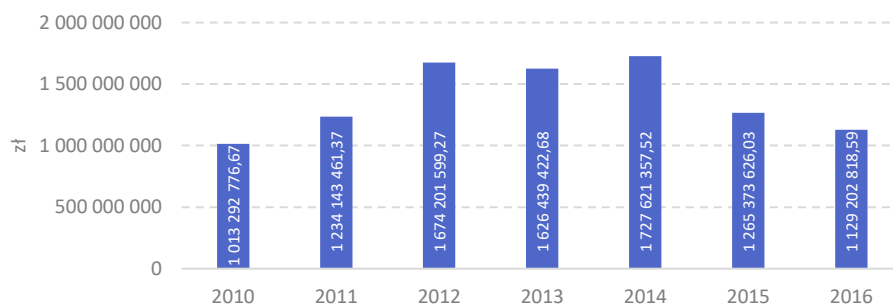
2.

GOSPODARKA FINANSOWA WOJEWÓDZTWA

2.1. DOCHODY BUDŻETU WOJEWÓDZTWA

W 2016 roku **dochody ogółem** budżetu samorządowego województwa dolnośląskiego wyniosły 1,1 mld zł, co dawało mu 3. miejsce z 8,4% udziałem w ogóle dochodów samorządowych województw w kraju. Lepszy wynik osiągnęły jedynie województwo mazowieckie (2,3 mld zł) i śląskie (1,2 mld zł). W 2010 roku dochody ogółem budżetu samorządu województwa dolnośląskiego wynosiły 1 mld zł, co uplasowało go na 5. miejscu w Polsce (7,2% dochodów województw w kraju), a najwyższą wartość osiągnęły one w latach 2012-2014 od 1,6-1,7 mld zł. Na przestrzeni siedmiu analizowanych lat w blisko 80% regionów odnotowano spadek wartości dochodów ogółem samorządu województwa. Zmiany wysokości dochodów ogółem w latach 2010-2016 wyniosły średnio w Polsce – 4,24%. Przyrost dochodów odnotowano w samorządowym województwie dolnośląskim (11,4%), lubelskim (8,4%), opolskim (2,6%), wielkopolskim (2,3%) oraz pomorskim (0,6%), natomiast największy spadek wysokości dochodów wystąpił w województwie świętokrzyskim (-20%).

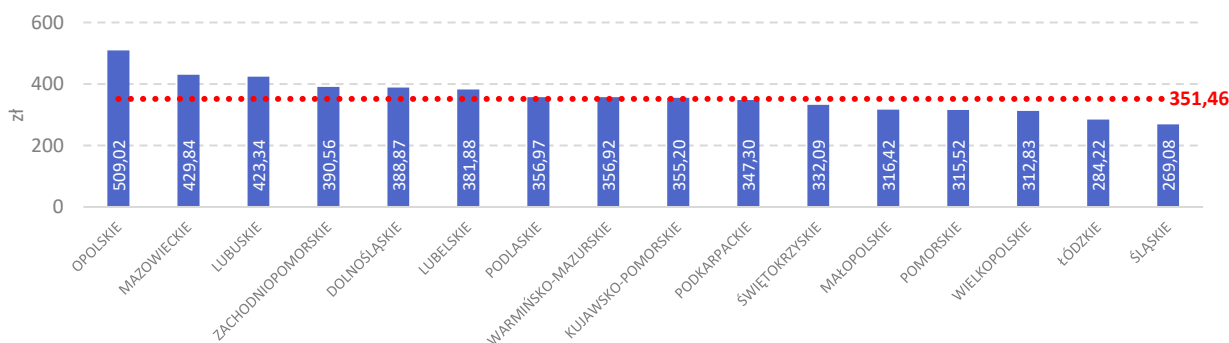
WYKRES 1. DOCHODY OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2010 roku najwyższy dochód osiągnęło samorządowe województwo opolskie (484,21 zł). Dolny Śląsk uplasował się pod tym względem na 10. pozycji z 347,43 zł na mieszkańca, poniżej średniej krajowej wynoszącej 366,18 zł. Najniższym dochodem w przeliczeniu na jednego mieszkańca dysponowało natomiast województwo śląskie (288,73 zł). W 2016 roku sytuacja wyglądała podobnie. Najwyższym dochodem na mieszkańca dysponowało województwo opolskie (509,02 zł), a najniższym śląskie (269,08 zł). Znacząco zmieniła się jednak pozycja Dolnego Śląska – zajęło ono bowiem 5. miejsce wśród pozostałych regionów (388,87 zł), przy średniej dla kraju wynoszącej 351,46 zł.

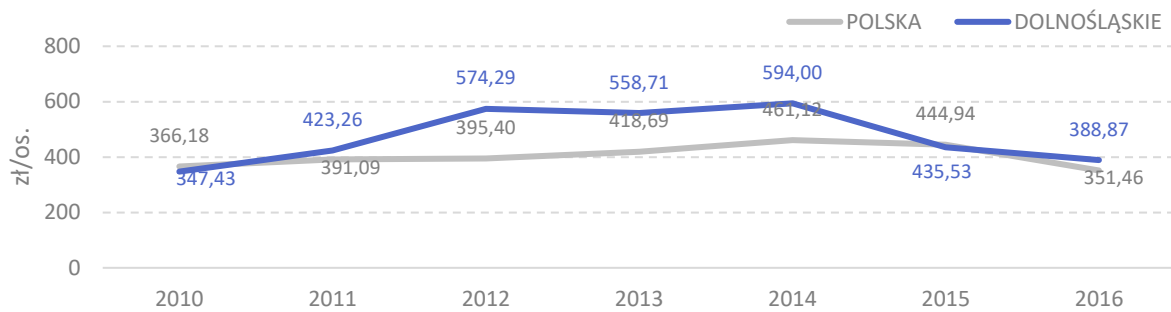
WYKRES 2. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

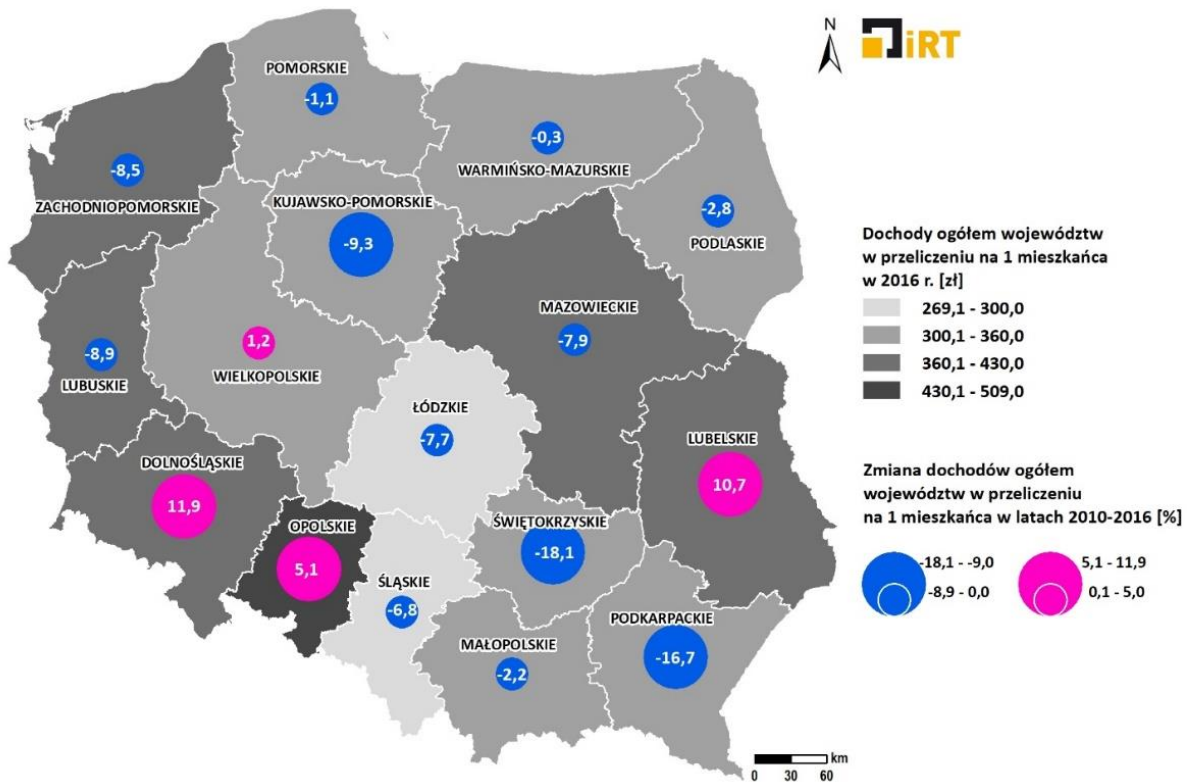
WYKRES 3. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTWA SAMORZĄDOWEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU I W POLSCE [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Należy podkreślić, iż w latach 2010-2016 wartość dochodów ogółem samorządów województw w przeliczeniu na mieszkańca ulegała dosyć znacznym zmianom, co jest szczególnie widoczne w przypadku województwa dolnośląskiego. Najwyższy dochód na 1 mieszkańca na Dolnym Śląsku w badanym okresie wyniósł 594 zł (w 2014 roku), najniższy 347,43 zł (w 2010 roku). Po okresie wzrostu dochodów na 1 mieszkańca od 2010 do 2014 roku, w latach 2015 i 2016 nastąpił ich spadek. Podobne zmiany odnotowano w przypadku średnich wartości w Polsce, jednak wahania te nie były aż tak wysokie jak w przypadku województwa dolnośląskiego.

MAPA 1. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH [zł] ORAZ ICH ZMIANA [%] W POLSCE [2010, 2016].

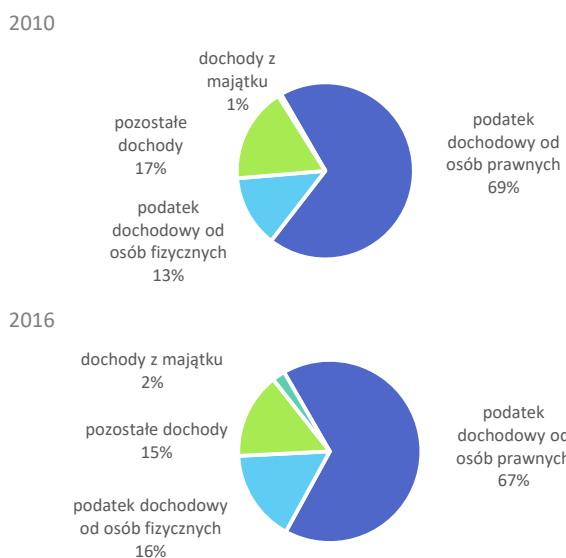
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku 23,6% dochodów ogółem budżetu województwa dolnośląskiego stanowiły **dochody majątkowe**³ (w 2010 roku było to jedynie 16,1%). Warto zaznaczyć, iż wśród dochodów majątkowych, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych w województwie dolnośląskim w 2010 roku stanowiły 0,11%, a w 2016 roku wzrosły do 0,17%.

³ Dochody majątkowe zostały wyodrębnione na podstawie ustawy o finansach publicznych (z dnia 30 czerwca 2005 roku *Dz.U. Nr 249 poz. 2104 z późn. zm.*) i obejmują: 1) dochody ze sprzedaży majątku, 2) dotacje i środki otrzymane na inwestycje, 3) dochody otrzymane z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

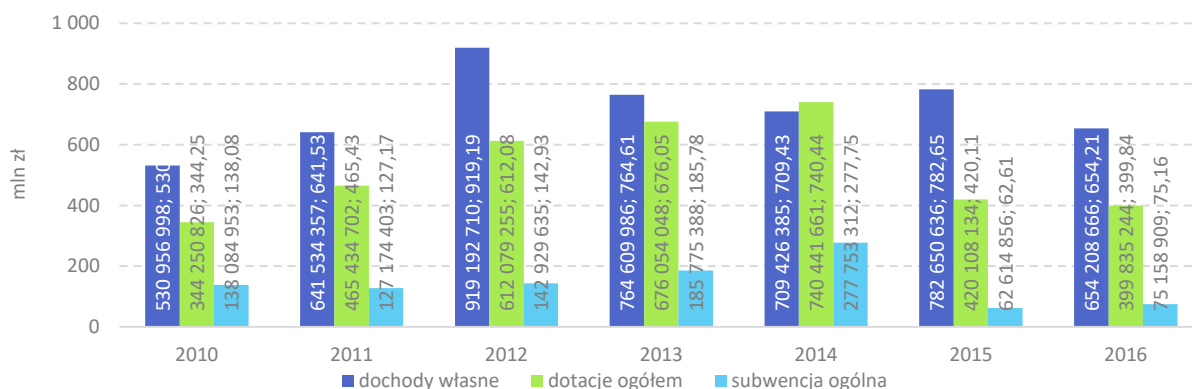
Dochody własne⁴ budżetu samorządu województwa dolnośląskiego w 2016 roku wynosiły około 654,2 mln zł (4. miejsce wśród regionów), co stanowiło 57,9% dochodów ogółem. W latach 2010-2016 wysokość dochodów własnych budżetu województwa samorządowego ulegała wahaniom od prawie 530,9 mln zł w 2010 roku (3. miejsce w kraju do ponad 919,1 mln zł w 2012 roku. Biorąc pod uwagę poszczególne kategorie dochodów własnych, w 2016 roku w budżecie województwa dolnośląskiego największy udział stanowiły dochody pochodzące z podatku dochodowego od osób prawnych (67%). Podatek dochodowy od osób fizycznych stanowił 16%, dochody z majątku 2%, a pozostałe dochody 15%. Podobnie sytuacja wyglądała w 2010 roku, kiedy to dochody pochodzące z podatku dochodowego od osób prawnych stanowiły 69%, z podatku dochodowego od osób fizycznych 13%, dochody z majątku 1%, a pozostałe 17%.

WYKRES 4. DOCHODY WŁASNE SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG ŹRÓDŁA [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

WYKRES 5. DOCHODY WŁASNE, DOTACJE OGÓŁEM I SUBWENCJA OGÓLNA DLA SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

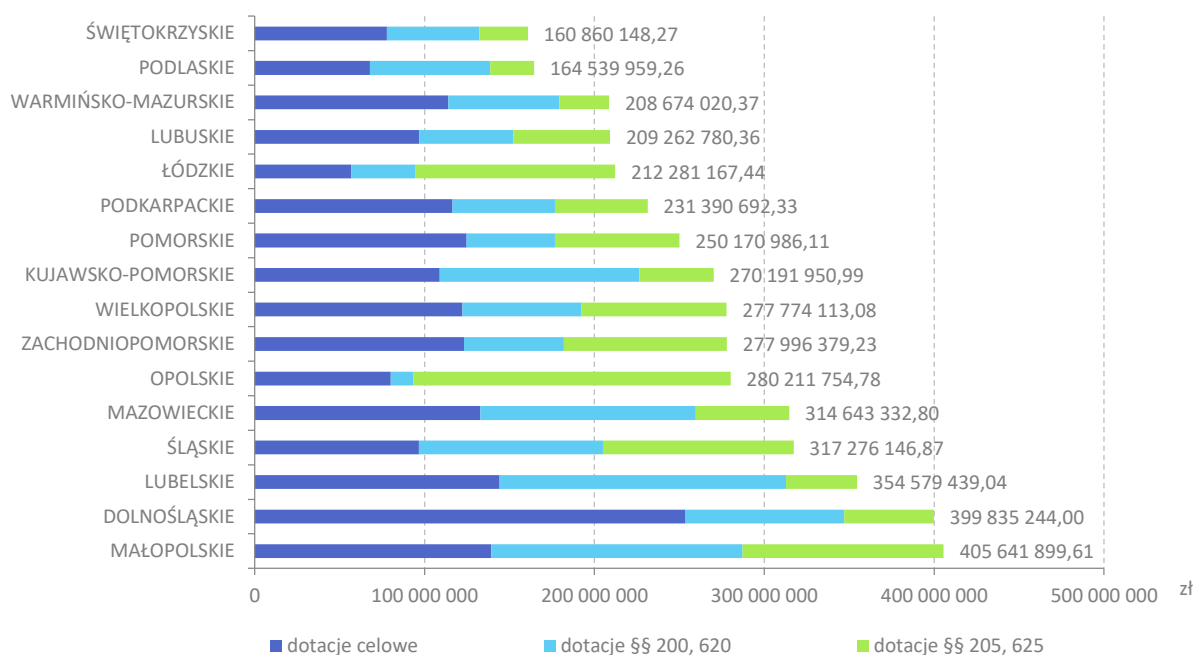
Najwyższą kwotę **dotacji**⁵ w kraju w 2016 roku otrzymało województwo małopolskie, a zaraz za nim uplasował się Dolny Śląsk z kwotą 399,8 mln zł, co stanowiło 35,4% dochodów ogółem budżetu samorządu województwa. Wysokość dotacji w latach 2010-2016 otrzymywanych przez samorząd województwa dolnośląskiego wahała się między najniższą kwotą 344,25 mln zł w 2010 roku, a ponad dwukrotnie wyższą w 2014 roku – 740,44 mln zł. Wysokość dotacji udzielanej samorządom z budżetu państwa jest zmienna i zależy od wielu czynników zewnętrznych, np. realizowanych aktualnie programów czy zadań nałożonych na samorządy.

⁴ Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m. in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, spadki, zapisy i darowizny na rzecz JST, dochody z kar pieniężnych i grzywnien określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez JST o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

⁵ Dotacje ogółem to dotacje celowe z budżetu państwa + dotacje z §§ 200 i 620 – dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 5 i 6 ustawy, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich) + dotacje z §§ 205, 625 (dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 5 lit. a i b ustawy, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich, realizowanych przez JST. Dotyczy dotacji i płatności otrzymywanych przez JST występujące w charakterze beneficjenta tylko w zakresie programów realizowanych w ramach Perspektywy Finansowej 2014-2020).

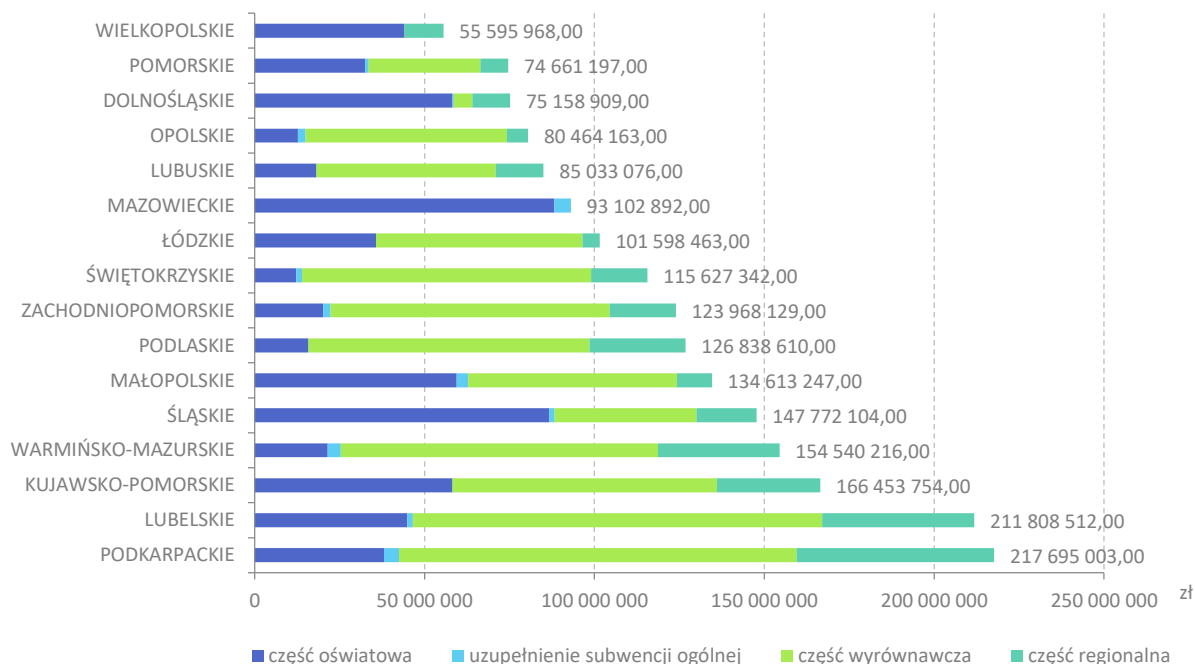
WYKRES 6. DOTACJE DLA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE WG RODZAJU [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Pod względem wysokości przyznawanych **subwencji**, Dolny Śląsk zajął w 2016 roku 14. miejsce wśród województw samorządowych z kwotą 75,1 mln zł (6,7% dochodów budżetu samorządowego województwa ogółem). Była to jedna z najniższych przyznanych kwot subwencji wśród regionów, co może świadczyć m.in. o stosunkowo dobrej sytuacji finansowej województwa dolnośląskiego. Jedną z części przekazywanych z budżetu państwa środków do budżetów województw jest bowiem subwencja wyrównawcza, której zadaniem jest sztuczne wyrównywanie zamożności poszczególnych rejonów kraju poprzez dofinansowywanie ze wspólnego budżetu jednostek o niższym dochodzie na jednego mieszkańca.

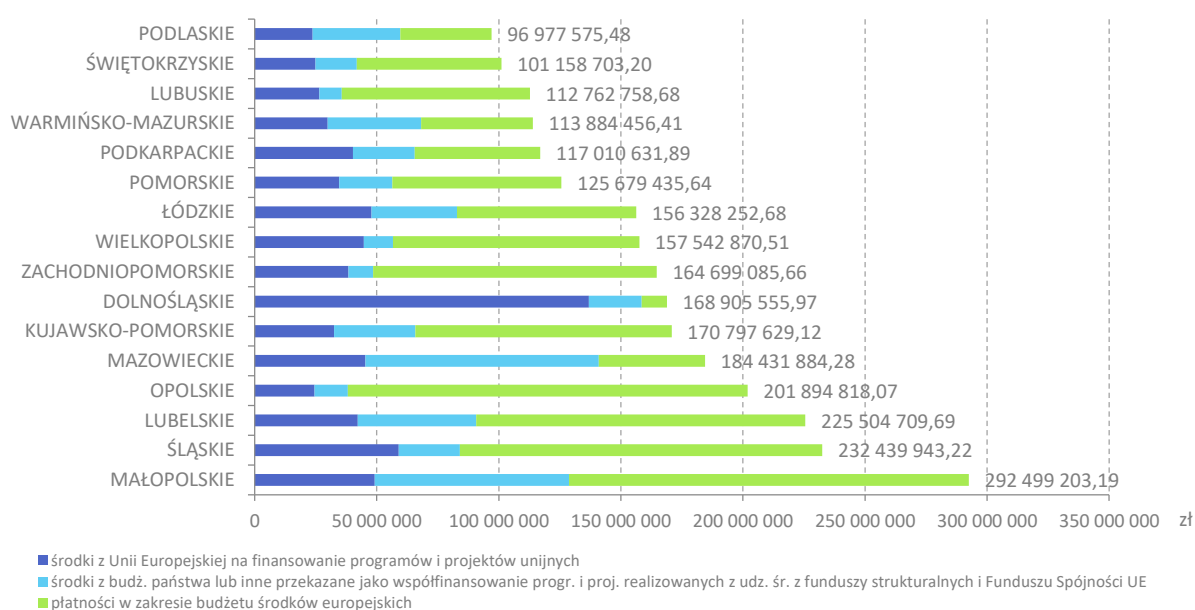
WYKRES 7. SUBWENCJA OGÓLNA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE WG RODZAJU [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Pod względem dochodów na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w 2016 roku najwyższą kwotą wśród dysponowało województwo małopolskie (292,5 mln zł). W budżecie województwa dolnośląskiego kwota ta wyniosła blisko 169 mln zł, co dawało mu 7. miejsce w kraju. W latach 2010-2016 wysokość kwoty na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w budżecie województwa dolnośląskiego ulegała wahaniom od blisko 568 mln zł w 2014 roku do wspomnianych wcześniej niecałych 170 mln zł w 2016 roku. Analogicznie wyglądały wahania wartości analizowanej kategorii dochodów ogółem we wszystkich samorządowych województwach w kraju: ogółem w 2014 roku wyniosły najwięcej, bo aż 6,6 mld zł, a w 2016 roku zaledwie 2,6 mld zł. Pod względem kategorii pochodzenia środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w kraju najwyższy udział miały najczęściej płatności w zakresie środków europejskich. W przypadku województwa dolnośląskiego były to jednak środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych.

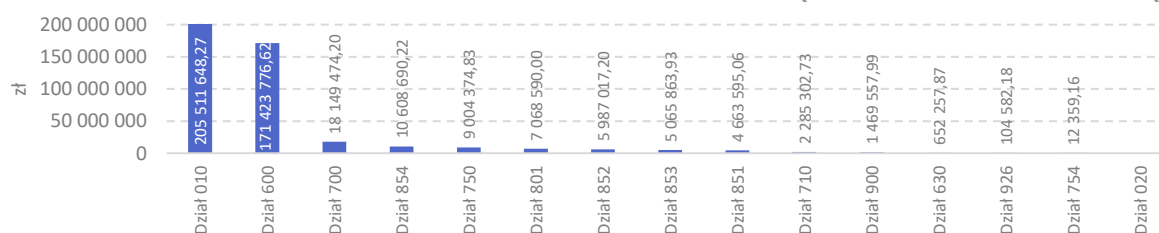
WYKRES 8. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓŁFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Biorąc pod uwagę dochody województw samorządowych w kraju w 2016 roku wg **działów klasyfikacji budżetowej** można zauważyć, iż dominują dochody z działu transport i łączność (dział 600) – 1,49 mld zł oraz rolnictwo i łowiectwo (dział 010) – 884,4 mln zł. Podobnie sytuacja wygląda w województwie dolnośląskim. Tutaj najwyższe dochody osiągnięte zostały w rolnictwie i łowiectwie (dział 010) – 205,5 mln zł oraz transporcie i łączności (dział 600) – 171,4 mln zł. Dwa wyżej wymienione działy stanowiły aż 33,4% dochodów samorządowego województwa ogółem na Dolnym Śląsku.

WYKRES 9. DOCHODY OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ⁶ W SAMORZĄDOWYM WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

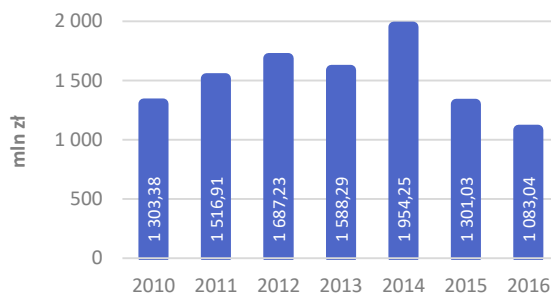
⁶ Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo; Dział 600 - Transport i łączność; Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa; Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza; Dział 750 - Administracja publiczna; Dział 801 - Oświata i wychowanie; Dział 852 - Pomoc społeczna; Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej; Dział 851 - Ochrona zdrowia; Dział 710 - Działalność usługowa; Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska; Dział 630 - Turystyka; Dział 926 - Kultura fizyczna; Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa; Dział 020 - Leśnictwo.

2.2. WYDATKI BUDŻETU WOJEWÓDZTWA

W 2016 roku **wydatki ogółem** z budżetu województwa dolnośląskiego wyniosły około 1 mld zł (4. miejsce wśród regionów) i stanowiły 8,6% wydatków samorządowych województw w kraju ogółem. W 2010 roku wydatki województwa dolnośląskiego były wyższe, opiewały bowiem na kwotę 1,3 mld zł, co w rezultacie uplasowało go na 3. miejscu wśród wszystkich regionów w kraju. W latach 2010-2016 odnotowano spadek wysokości wydatków województw samorządowych ogółem we wszystkich szesnastu regionach Polski.

WYKRES 10. WYDATKI OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

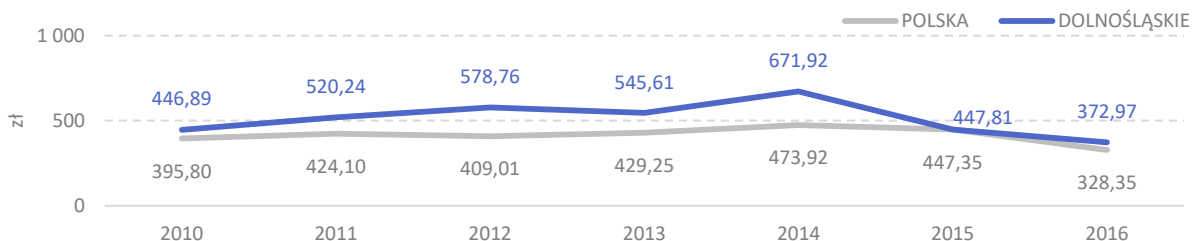

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Największy spadek odnotowano w województwie podkarpackim (ponad 37%), a najmniejszy - w lubelskim (niewiele ponad 4%). W województwie dolnośląskim spadek ten wyniósł blisko 17%. W analizowanym okresie wartość wydatków samorządowego województwa dolnośląskiego ogółem ulegała znaczącym wahaniom się i wyniosła minimalnie 1 mld zł w 2016 roku, a maksymalnie 1,9 mld zł w 2014 roku. Różnica między najwyższymi a najniższymi wydatkami wyniosła w tym samym czasie ponad 870 mln zł.

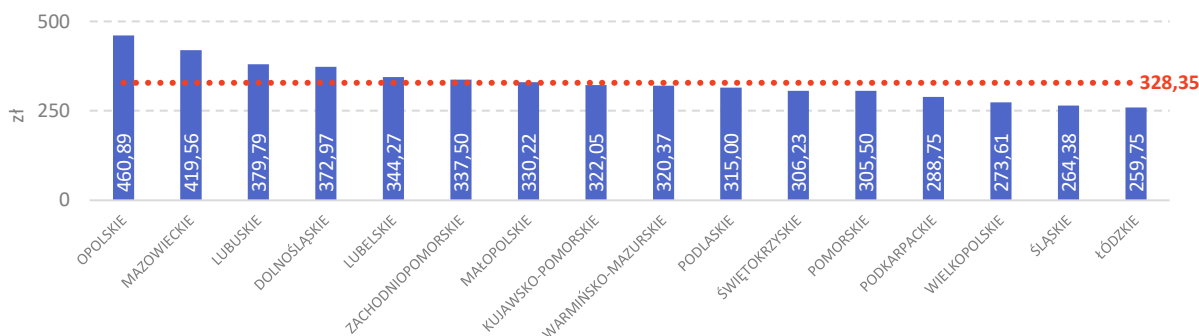
W 2010 roku najwyższą kwotą poniesionych wydatków ogółem z budżetu województwa samorządowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca charakteryzowało się województwo opolskie (544,85 zł), a najniższą śląskie (304,05 zł). Dolny Śląsk pod względem wysokości tego indykatora uplasował się na 6. miejscu wśród województw z kwotą 446,89 zł, powyżej średniej krajowej wynoszącej 395,8 zł. W 2016 roku sytuacja wyglądała bardzo podobnie. Najwyższe wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiły w województwie opolskim (460,89 zł), a najniższe - w śląskim (264,38 zł) i łódzkim (259,75 zł). Na Dolnym Śląsku wydatki z budżetu województwa samorządowego na 1 mieszkańca wyniosły 372,97 zł (4. miejsce w kraju), nieznacznie powyżej średniej krajowej wynoszącej 328,35 zł.

WYKRES 11. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA SAMORZĄDOWYM WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE W [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

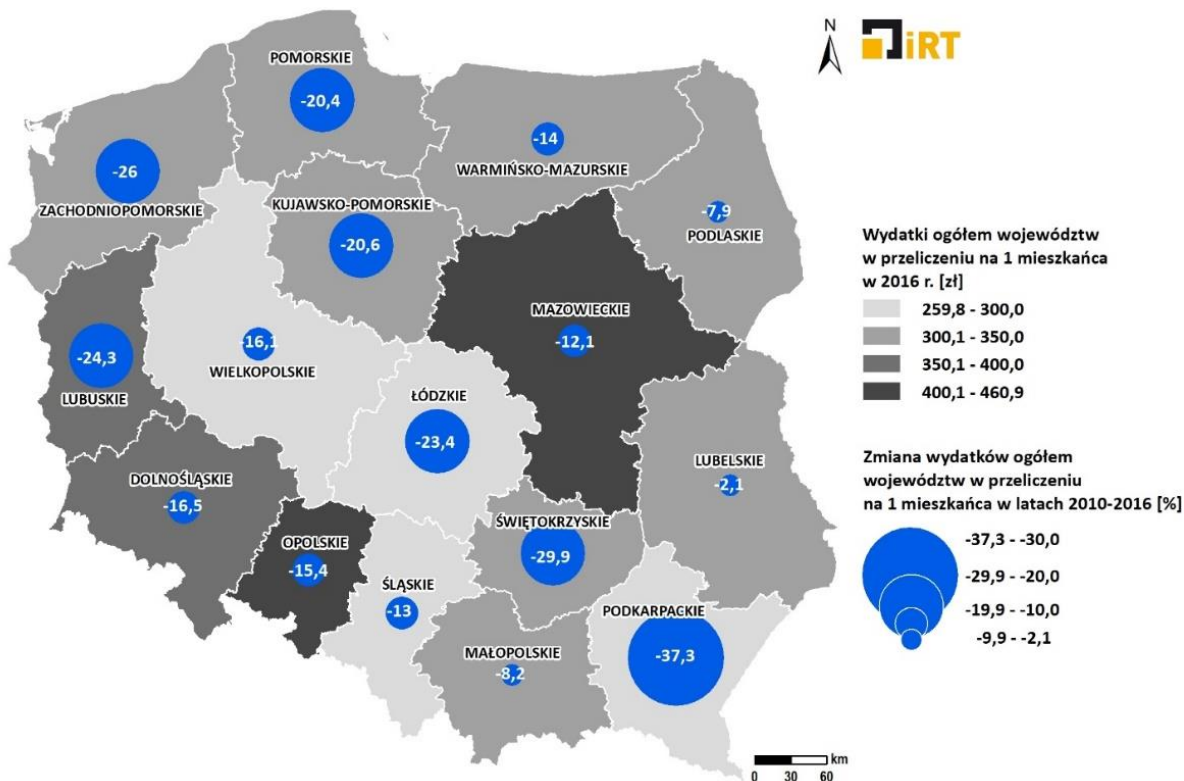
WYKRES 12. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W latach 2010-2016 wartość poniesionych wydatków z budżetów województw samorządowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca ulegała znacznym wahaniom. Na Dolnym Śląsku najwyższe wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnięte zostały w 2014 roku, kiedy to wyniosły 671,92 zł, a najniższe – 372,97 zł w 2016 roku.

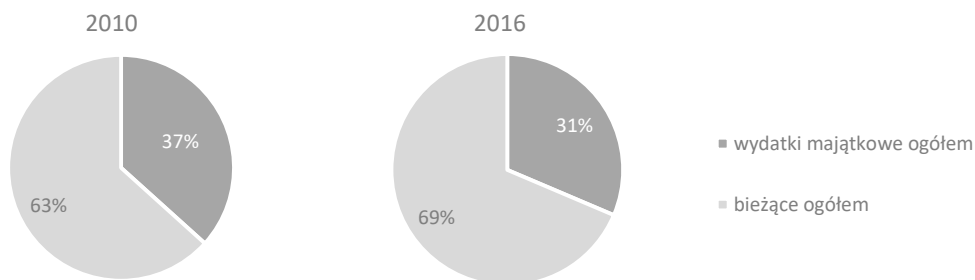
MAPA 2. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [zł] ORAZ ICH ZMIANA [%] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wydatki majątkowe ogółem z budżetu województwa samorządowego w 2010 roku wyniosły na Dolnym Śląsku 478 057 741,64 zł (8% wydatków wszystkich województw samorządowych w Polsce), w 2016 roku 339 995 723,41 zł (10,3% ogółu wydatków województw ogółem). Ponad 90% tych wydatków stanowiły wydatki majątkowe inwestycyjne (w 2010 roku 90,7%, w 2016 roku 95,4%). Wydatki majątkowe stanowiły w 2010 roku 37% poniesionych wydatków ogółem, a w 2016 roku udział ten spadł do 31%. Aż 63% wydatków ogółem w 2010 roku stanowiły **wydatki bieżące** ogółem (825 317 587,21 zł), a w 2016 roku wzrosły do 69% wydatków ogółem (743 047 082,29 zł). Wśród wydatków bieżących znaczącą część stanowiły wydatki na wynagrodzenia: w 2010 roku - 17,8%, w 2016 roku - 24,4%.

WYKRES 13. WYDATKI WG RODZAJU SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010, 2016].

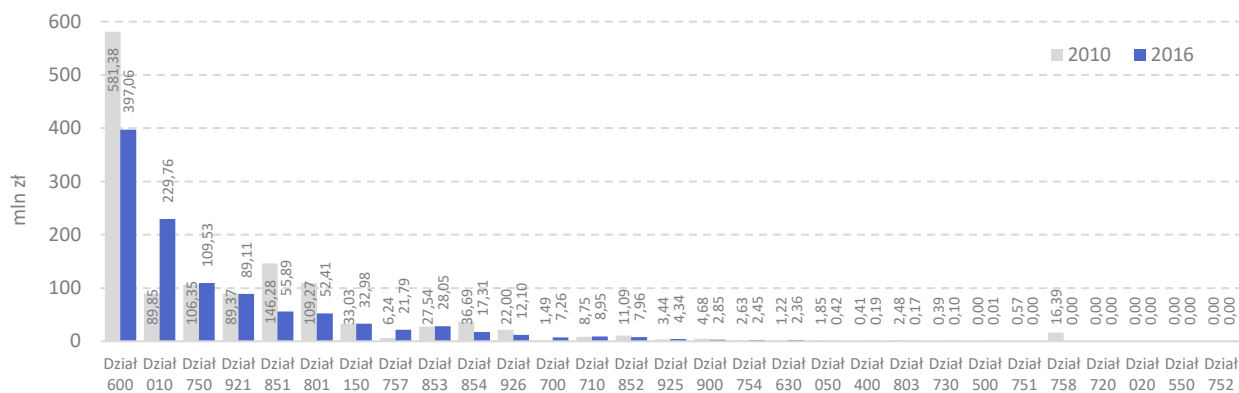
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Biorąc pod uwagę wydatki województw samorządowych w 2016 roku wg **działów klasyfikacji budżetowej** można zauważyć, że dominują wydatki na transport i łączność (dział 600), zarówno w województwach samorządowych

w kraju ogółem (5 028,86 mln zł), jak i na Dolnym Śląsku (397,06 mln zł) oraz na **administrację publiczną** (dział 750), które w Polsce ogółem wyniosły 1 553,57 mln zł, a na Dolnym Śląsku 229,76 mln zł.

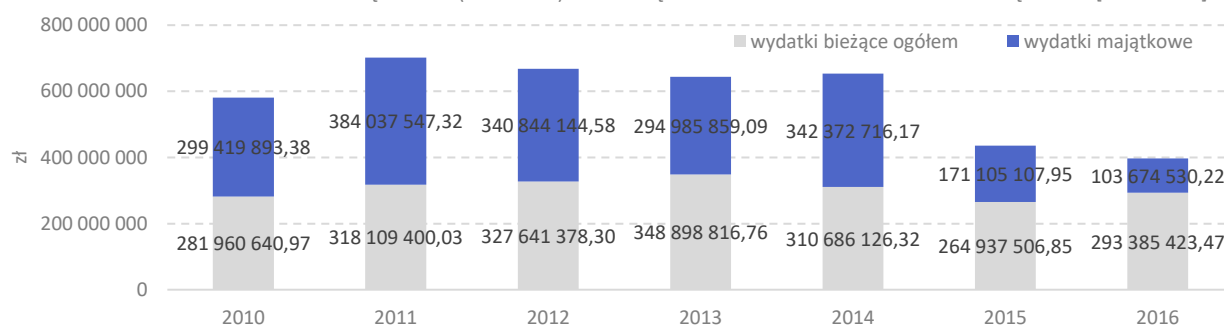
WYKRES 14. WYDATKI OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ⁷ SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010, 2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wśród wydatków poniesionych z budżetu województwa samorządowego ogółem najwyższy udział, zarówno w 2010 jak i 2016 roku miały wydatki na **transport i łączność** (dział 600): 44,6% w 2010 roku i 36,7% w 2016 roku. Wartość wydatków w dziale 600 w analizowanym okresie wahała się od około 702 mln zł w 2011 roku do ponad 397 mln zł w 2016 roku (4. miejsce w kraju). Na wahania te miały wpływ przede wszystkim różnice w wysokości wydatków majątkowych, bowiem wydatki bieżące ogółem ulegały niewielkim zmianom.

WYKRES 15. WYDATKI NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Inną ważną pozycją wśród wydatków poniesionych z budżetu województwa samorządowego stanowią wydatki na **ochronę zdrowia** (dział 851). W 2016 roku wyniosły one 55 887 613,58 (5. miejsce w kraju). W rekordowym 2012 roku opiewały na kwotę blisko czterokrotnie wyższą (około 223,1 mln zł). Udział wydatków w tym dziale w wydatkach ogółem na przestrzeni analizowanych lat przejawiał jednak tendencję malejącą: od 11,2% w 2010 roku do 5,2% w 2016 roku (9. miejsce w kraju).

W latach 2010-2016 odnotowano również spadek udziału wydatków poniesionych z budżetu województwa samorządowego na **oświatę i wychowanie** (dział 801) w wydatkach ogółem. W 2010 roku udział ten był najwyższy w kraju i wynosił 8,4% z kwotą wydatków na poziomie 109,3 mln zł. W 2016 roku zmniejszył się do poziomu 4,8%,

⁷ Dział 600 - Transport i łączność; Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo; Dział 750 - Administracja publiczna; Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego; Dział 851 - Ochrona zdrowia; Dział 801 - Oświata i wychowanie; Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe; Dział 757 - Obsługa długu publicznego; Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej; Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza; Dział 926 - Kultura fizyczna; Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa; Dział 710 - Działalność usługowa; Dział 852 - Pomoc społeczna; Dział 925 - Ogrody botan. i zoolog. oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody; Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska; Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa; Dział 630 - Turystyka; Dział 050 - Rybołówstwo i rybactwo; Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę; Dział 803 - Szkolnictwo wyższe; Dział 730 - Nauka; Dział 500 - Handel; Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa; Dział 758 - Różne rozliczenia; Dział 720 - Informatyka; Dział 020 - Leśnictwo; Dział 550 - Hotele i restauracje; Dział 752 - Obrona narodowa.

co uplasowało Dolny Śląsk dopiero na 11. pozycji w kraju. Kwota poniesionych wydatków na oświatę i wychowanie w 2016 roku kształtowała się na poziomie 52,4 mln zł.

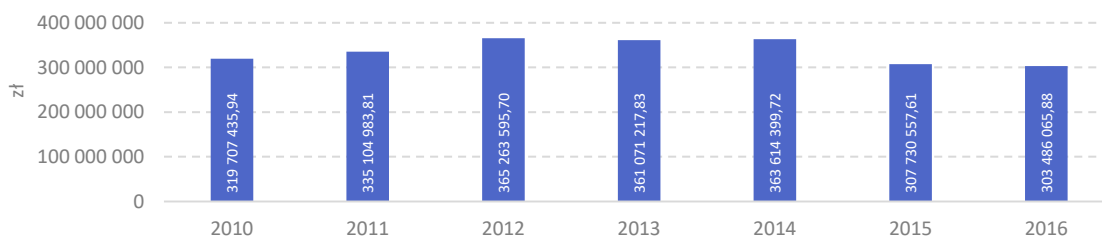
Odnotowano też spadek poziomu wydatków na **pomoc społeczną** (dział 852). Od 2012 roku kwota ta zmniejszyła się z 13,6 mln zł do niecałych 8 mln zł w 2016 roku. Udział wydatków poniesionych na Dolnym Śląsku w ramach tego działu w stosunku do wydatków ogółem w 2012 roku (1%) był jednym z najwyższych w kraju (3. miejsce). W 2016 roku udział wydatków poniesionych z budżetu województwa dolnośląskiego na pomoc społeczną wyniósł 0,7% i był najniższy w kraju (ex aequo z województwem świętokrzyskim).

Zauważalny wzrost udziału wydatków poniesionych w ramach jednego z działów klasyfikacji budżetowej w stosunku do wydatków z budżetu ogółem odnotowano natomiast w wydatkach poniesionych na **kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego** (dział 921). Niestety, stwierdzić należy, że chociaż od 2010 do 2016 roku udział wydatków poniesionych z budżetu dolnośląskiego samorządu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrósł z 6,9% do 8,2% (89,4 mln zł w 2010 roku i 89,1 mln zł w 2016 roku), to jednak był on jednym z najniższych w kraju.

Największy wzrost zarówno wydatkowanej kwoty jak i jej udziału w stosunku do wydatków ogółem z budżetu województwa dolnośląskiego odnotowano w wydatkach na **rolnictwo i łowiectwo** (dział 010). W 2010 roku kwota ww. wydatków kształtowała się na poziomie 89,8 mln zł, a w 2016 roku była prawie dwa i pół razy wyższa, wyniosła bowiem prawie 229,8 mln zł (najwyższa kwota wśród wszystkich województw). Udział wydatków w tym dziale w stosunku do wydatków ogółem z budżetu województwa samorządowego wzrósł z 6,9% w 2010 roku do 21,2% w 2016 roku (1. miejsce w kraju).

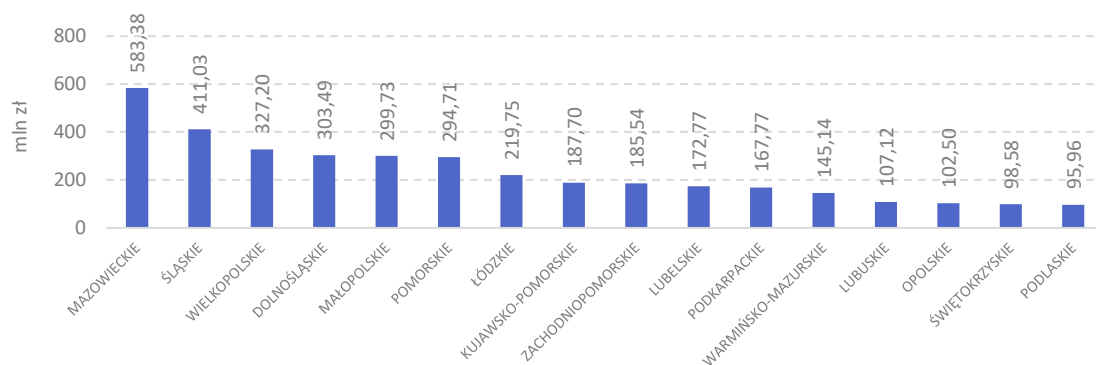
Od 2010 do 2016 roku wydatki dolnośląskiego samorządu na **dotacje** ulegały niewielkim wahaniom. Najniższą wartość przyjęty w 2016 roku – 303,49 mln zł, najwyższą natomiast w 2012 roku - 365,26 mln zł.

WYKRES 16. DOTACJE SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

WYKRES 17. DOTACJE WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

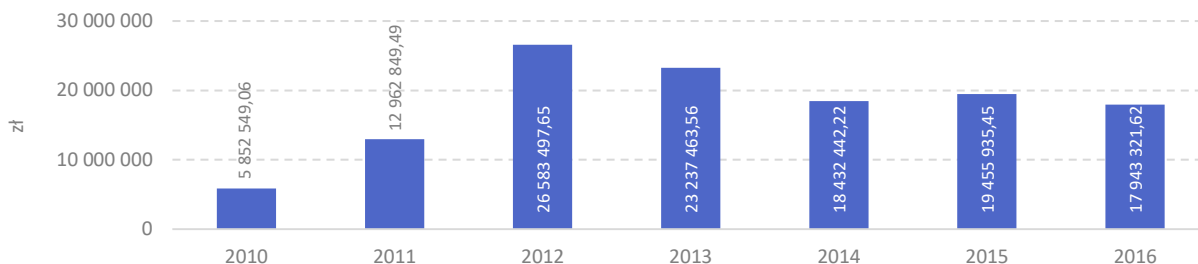
Co istotne, dotacje udzielane z budżetu województwa samorządowego na Dolnym Śląsku są jednymi z najwyższych w kraju (303,49 mln zł w 2016 roku), pomimo że są blisko dwukrotnie niższe od dotacji pochodzących z budżetu województwa mazowieckiego (583,38 mln zł).

Wydatki poniesione z budżetu województw samorządowych na **obsługę długu publicznego** w 2016 roku były najwyższe w województwie mazowieckim (50,78 mln zł). Województwo dolnośląskie znalazło się na 3. miejscu pod względem wysokości tych wydatków z kwotą 17,94 mln zł. W latach 2010-2016 wydatki na obsługę długu

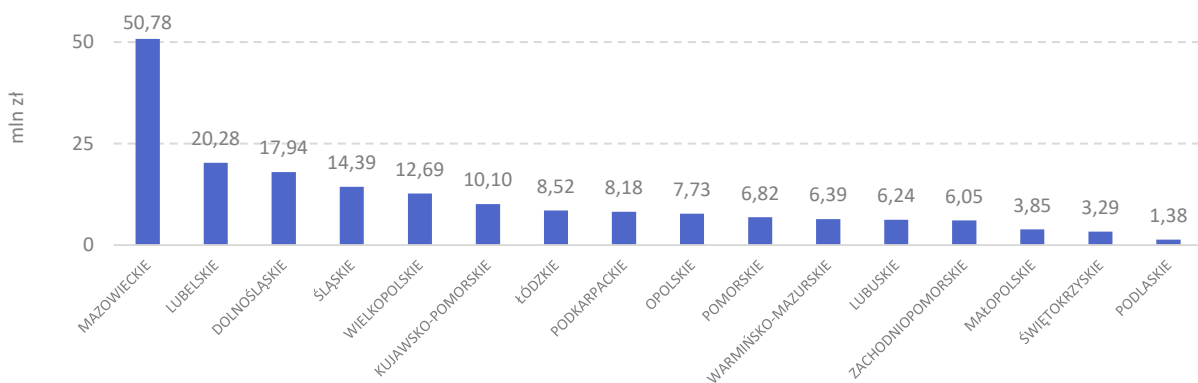
publicznego poniesione z budżetu samorządowego województwa dolnośląskiego wyniosły maksymalnie 26,58 mln zł w 2012 roku, a minimalnie 5,8 mln zł w 2010 roku.

WYKRES 18. WYDATKI NA OBSŁUGĘ DŁUGU (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń) SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

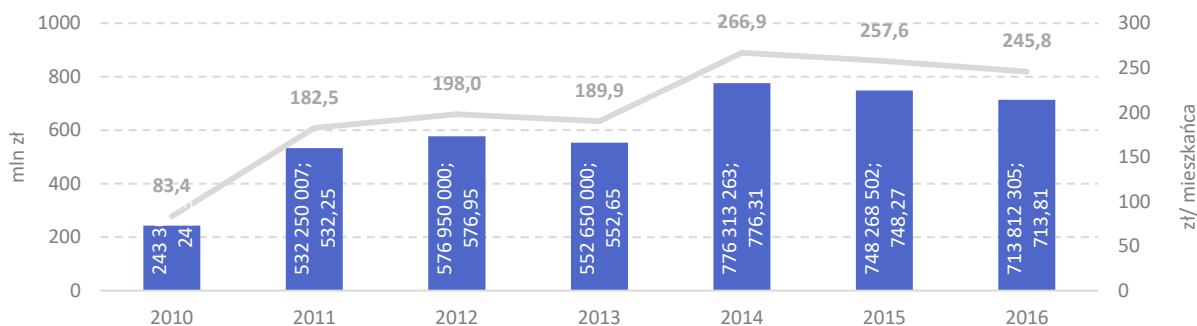
WYKRES 19. WYDATKI NA OBSŁUGĘ DŁUGU (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń) SAMORZĄDOWYCH WOJEWÓDZTW W POLSCE [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku **dług publiczny** województwa samorządowego wyniósł na Dolnym Śląsku 713 812 305 zł. W przeliczeniu na mieszkańca było to 245,8 zł, a w latach 2010-2016 jego wartość wahała się od 83,4 zł w 2010 roku do maksymalnie 266,9 zł w 2014 roku, w którym to jego wartość zaczęła powoli się obniżać.

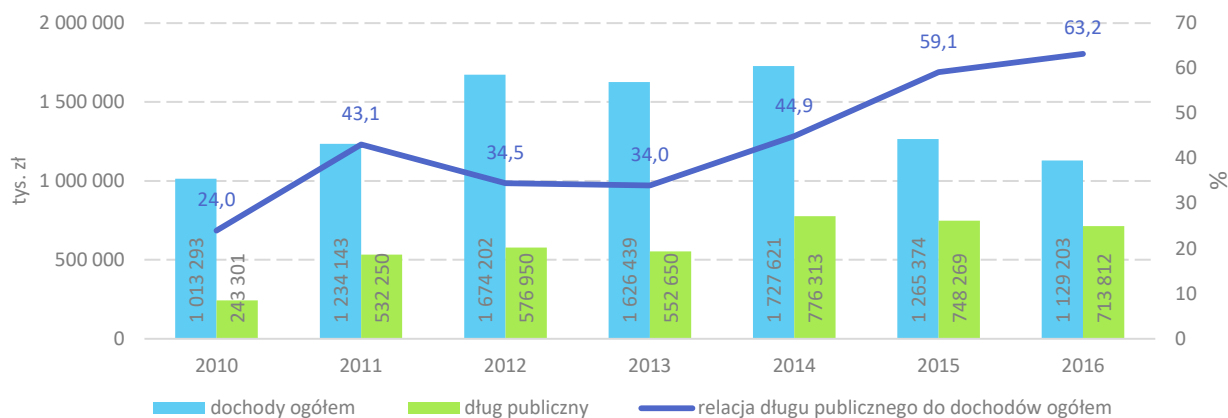
WYKRES 20. DŁUG PUBLICZNY OGÓŁEM [MLN ZŁ] ORAZ W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ/ 1 OS.] SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

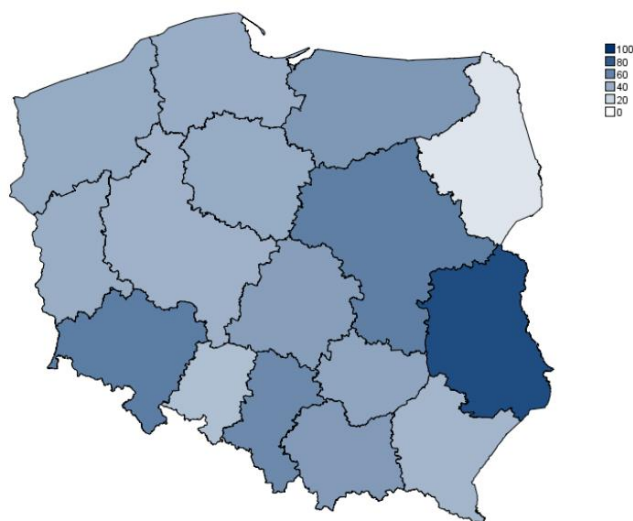
W 2016 roku **relacja długu publicznego do dochodów ogółem** w samorządzie województwa dolnośląskiego wynosiła 63,2%, co było najwyższym wskaźnikiem od 2010 roku. Od 2014 roku, kiedy to zarówno dochód jak i dług publiczny osiągnęły najwyższe wartości, nastąpił zauważalny spadek wartości obu wskaźników, co nie przełożyło się jednak na obniżenie wartości wskaźnika relacji. Przeciwnie – wartość wskaźnika relacji długu publicznego do dochodów ogółem wzrasta. W 2010 roku relacja ta wynosiła 24%, przy długi wynoszącym 243 300 695 zł.

WYKRES 21. DŁUG PUBLICZNY I DOCHODY OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [TYS. ZŁ] ORAZ ICH RELACJA [%] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

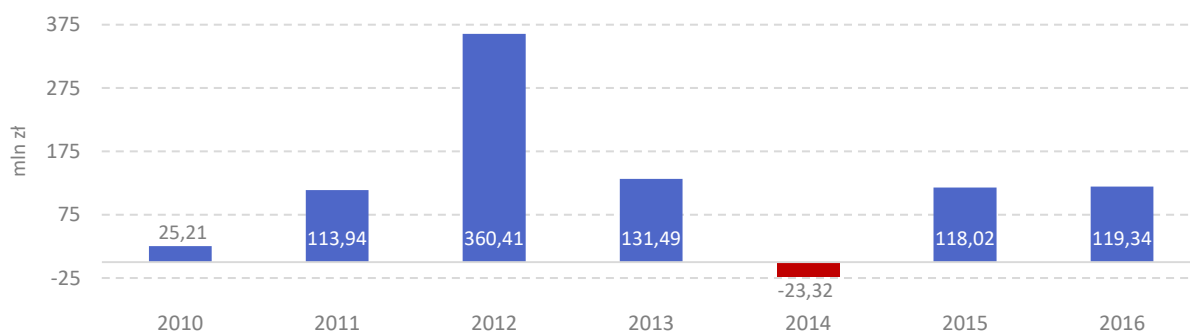
MAPA 3. WSKAŹNIK ZADŁUŻENIA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH [2016].

Uwaga: całość zobowiązań, tj. z uwzględnieniem zobowiązań na realizację programów i projektów finansowanych z udziałem środków unijnych.
Źródło: Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

Nadwyżka operacyjna, która świadczy o możliwości podejmowania przez samorzady nowych zadań bieżących i realizacji nowych inwestycji wynosiła w 2016 roku dla samorządowego województwa na Dolnym Śląsku 119 336 883 zł (6. miejsce w kraju). W 2010 roku było to zaledwie 25 207 231 zł. W 2014 roku zaobserwowano ujemną wartość wskaźnika na poziomie -23 317 758 zł, co w okresie od 2010 do 2016 roku było jedynym przypadkiem ujemnego wyniku dla budżetu województwa samorządowego w Polsce.

WYKRES 22. NADWYŻKA OPERACYJNA SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [MLN ZŁ] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

3.

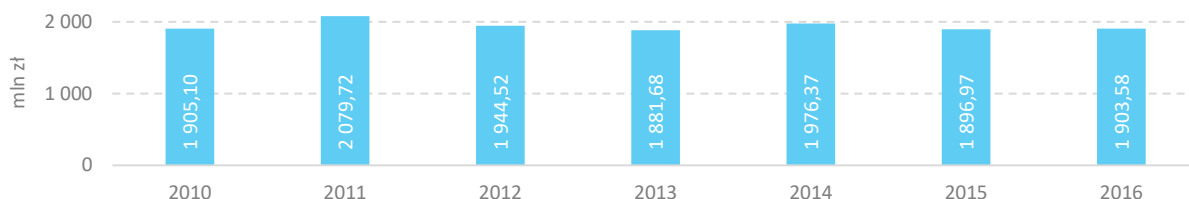
GOSPODARKA FINANSOWA POWIATÓW

Analiza gospodarki finansowej powiatów na Dolnym Śląsku przeprowadzona została na 26 powiatach ziemskich. Z analizy wyłączone zostały 4 miasta na prawach powiatu – ich sytuacja finansowa została ujęta, w kolejnym rozdziale, w analizie dotyczącej miast i gmin.

3.1. DOCHODY BUDŻETÓW POWIATÓW ZIEMSKICH

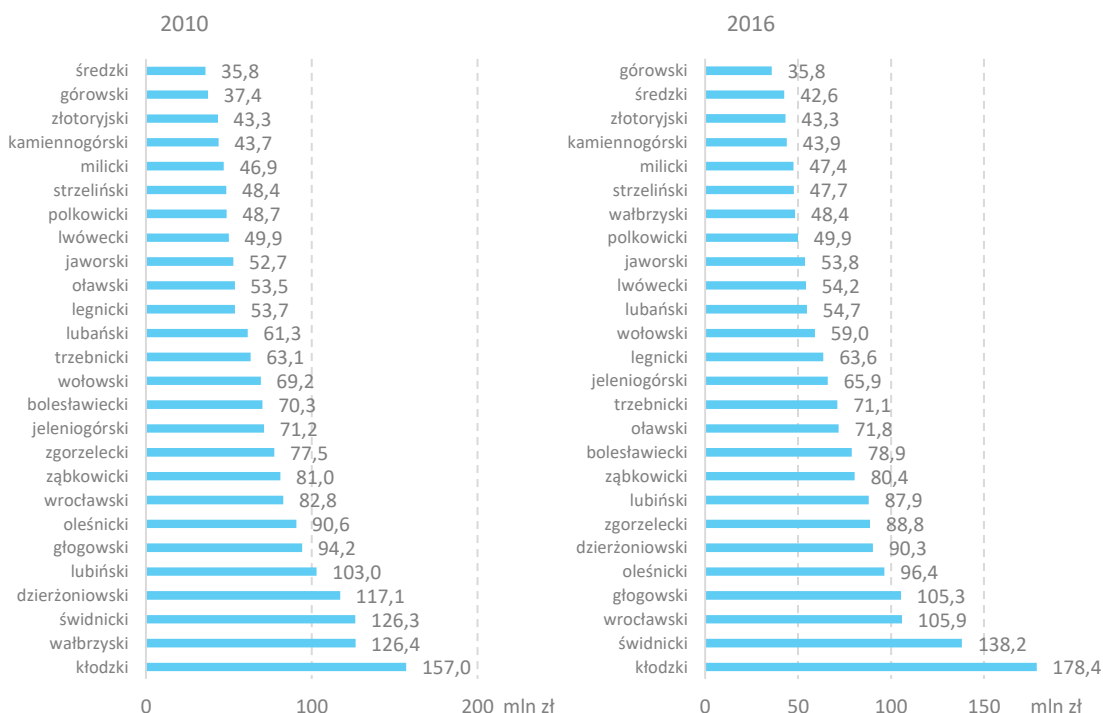
W 2016 roku **dochody ogółem** 26 dolnośląskich powiatów ziemskich wynosiły 1,9 mld zł (4. miejsce w kraju pod względem wysokości dochodów ogółem wśród województw). Ogółem w kraju dochody wszystkich powiatów (bez miast na prawach powiatu) obejmowały 23,9 mld zł, z czego 7,9% stanowiły dochody dolnośląskich powiatów. W latach 2010-2016 dochody powiatów ogółem w województwie dolnośląskim wahały się w granicach od ok. 1,8 mld zł w 2013 roku, kiedy to dochody były najniższe, do ok. 2 mld zł w rekordowym 2011 roku, kiedy to dochody te osiągnęły najwyższą wartość. Różnica między najwyższym a najniższym dochodem w analizowanym okresie wynosiła zatem blisko 200 mln zł.

WYKRES 23. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

WYKRES 24. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].

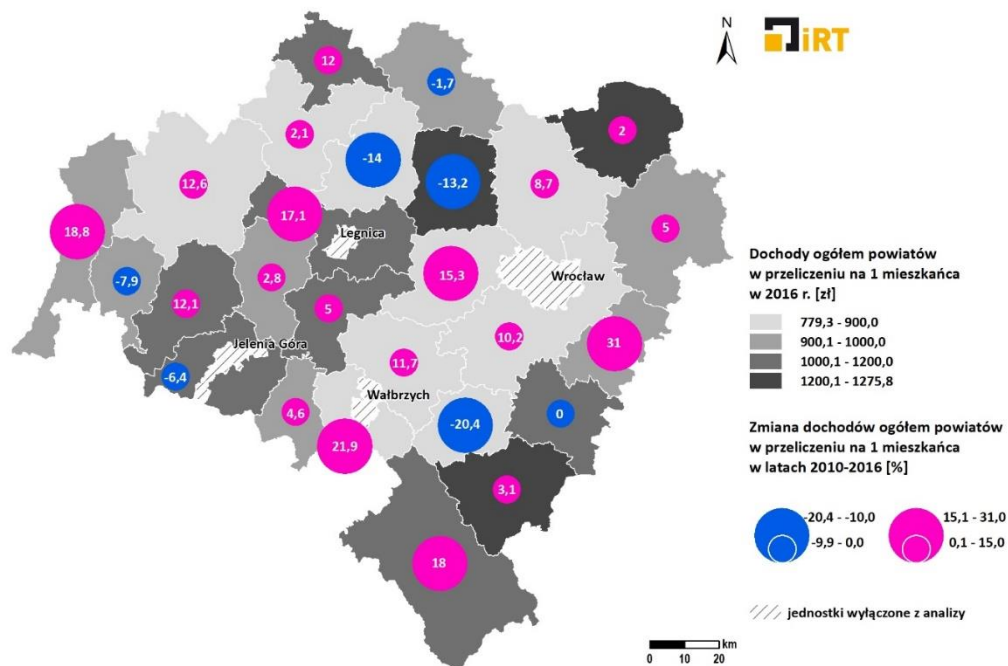

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku średnia wartość dochodu powiatu w województwie dolnośląskim wyniosła 73,2 mln zł. Niestety aż 16 dolnośląskich powiatów notowało budżety poniżej tej wartości. W województwie dolnośląskim, zarówno w 2010 jak i 2016 roku, najwyższym dochodem ogółem dysponował powiat kłodzki: w 2010 roku było to ok. 157 mln zł, a w 2016 roku ok. 178,4 mln zł. To jedyna jednostka, której pozycja pozostaje niezmienna na przestrzeni analizowanych lat. W 2010 roku najniższy dochód ogółem odnotowano w powiecie średzkim (ok. 35,8 mln zł), a w 2016 roku - w powiecie górowskim (35,8 mln zł).

W związku z tym, iż wysokość dochodu w jednostkach samorządu terytorialnego jest ściśle związana z liczbą ich mieszkańców, bardziej obiektywny w dokonywaniu porównań wydaje się być obraz rozkładu dochodów ogółem przeliczony na mieszkańca. I tak ogółem w Polsce w 2010 roku na 1 mieszkańca powiaty dysponowały dochodem w wysokości 869,22 zł, a w województwie dolnośląskim 907,88 zł (4. miejsce w Polsce). Natomiast w 2016 w Polsce średnio na 1 mieszkańca powiatu przypadało 927,76 zł, a na Dolnym Śląsku 966,21 zł (6. miejsce w Polsce).

MAPA 4. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WYSOKOŚCI DOCHODÓW BUDŻETÓW POWIATÓW [%] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W analizowanym okresie 2010-2016, średnia wysokość dochodów ogółem w 26 dolnośląskich powiatach, każdorazowo przewyższała przeciętną wartość dla kraju. Najniższą wartość wskaźnik przyjął 2012 roku – 868,1 zł na 1 mieszkańca, najwyższą natomiast w 2014 roku – 1 000,9 zł.

WYKRES 25. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].

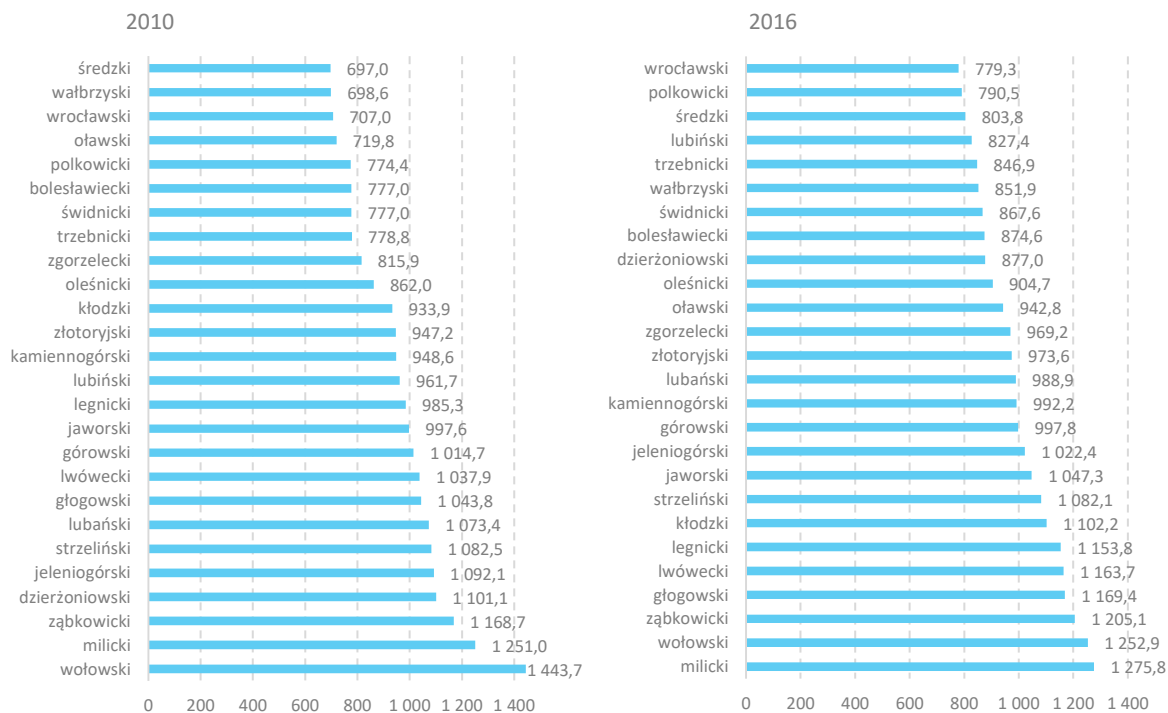

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Ranking 26 dolnośląskich powiatów pod względem wysokości dochodu ogółem przeliczonego na 1 mieszkańca wyglądał bardzo podobnie zarówno w 2010, jak i 2016 roku. W 2010 roku dochód na mieszkańca był najwyższy w powiatach: wołowskim (1 443,7 zł), milickim (1 251 zł) oraz ząbkowickim (1 168,7 zł). Najniżej w rankingu uplasowały się natomiast powiaty: średzki (697 zł), wałbrzyski (698,6 zł), wrocławski (707 zł). W 2016 roku najwyższym dochodem na 1 mieszkańca dysponował powiat milicki (1 275,8 zł), wołowski (1 252,9 zł) oraz ząbkowicki (1 205,1 zł). Najniższe wartości wystąpiły w powiecie wrocławskim (779,3 zł), polkowickim (790,5 zł), średzkim (803,8 zł). Ogółem w 2016 roku w 11 z 26 analizowanych powiatów odnotowano dochód na 1 mieszkańca wyższy od średniego w województwie.

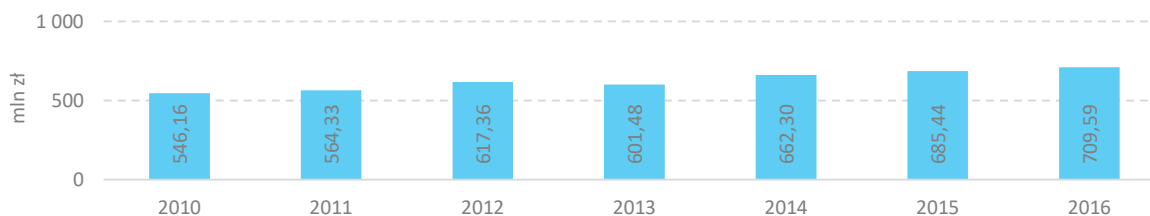
WYKRES 26. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/MIESZKAŃCA] [2010; 2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Jedną z głównych składowych budżetów jednostek administracji publicznej są **dochody własne**⁸. Są one znaczącą częścią budżetów powiatów, stanowią bowiem średnio w kraju ponad 35% dochodów ogółem. Na Dolnym Śląsku w 2016 roku stanowiły one 37,3% dochodów ogółem i wyniosły 709 589 569,53 zł (3. miejsce wśród regionów w kraju). W 2010 roku dochody własne stanowiły 29% dochodów powiatów ogółem i w sumie wyniosły 546 164 879,96 zł (3. miejsce wśród regionów). W analizowanym okresie czasu wysokość dochodów własnych powiatów w województwie dolnośląskim rosta, z niewielkim spadkiem w 2013 roku.

WYKRES 27. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].

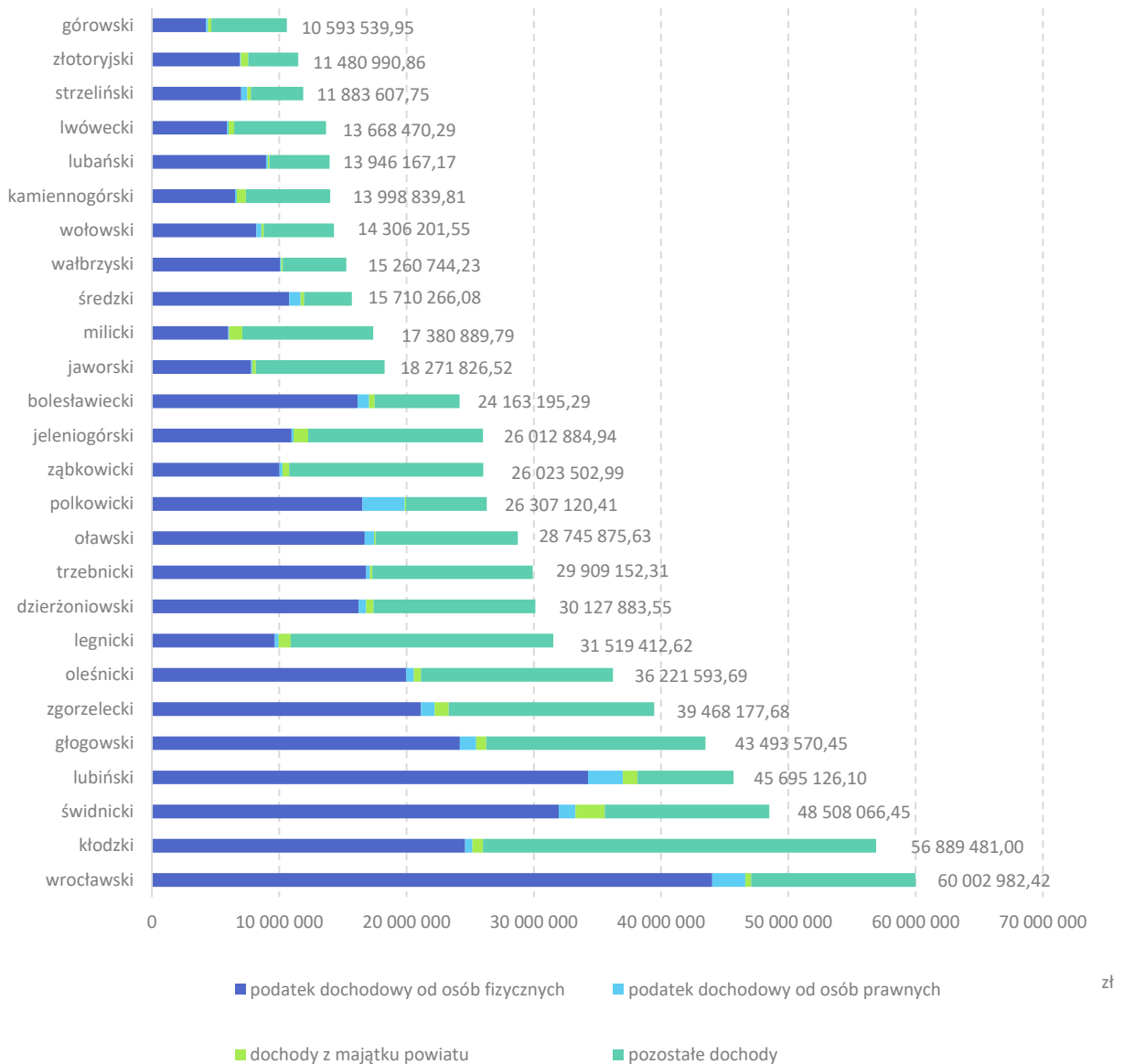
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

⁸ Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m. in: wpływ z podatków, opłat, dochody z majątku JST, spadki, zapisy i darowizny na rzecz JST, dochody z kar pieniężnych i grzywn określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez JST o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

W 2016 roku najwyższe dochody własne wygenerował powiat wrocławski (60 002 982,42 zł) oraz kłodzki (56 889 481,00 zł), najniższe natomiast powiat górowski (10 593 539,95 zł), złotoryjski (11 480 990,86 zł) oraz strzeliński (11 883 607,75 zł). Biorąc pod uwagę źródła dochodów własnych, w powiatach województwa dolnośląskiego dominowały dochody pochodzące z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz pozostałe dochody. W 3 powiatach (polkowicki, lubiński, wrocławski) znaczący udział miał również podatek dochodowy od osób prawnych. Dochody własne uzyskane z majątku powiatów miały znikomą wartość.

WYKRES 28. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM WG ŹRÓDEŁ [ZŁ] [2016].

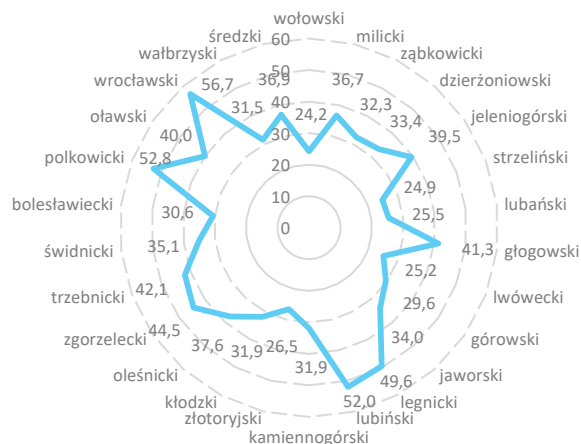

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku w 3 spośród 26 powiatów naszego regionu ponad połowę dochodów ogółem stanowiły dochody własne tych jednostek (odpowiednio: wrocławski-56,7%, polkowicki-52,8%, lubiński-52%). W tym samym roku najmniejsze udziały dochodów własnych w dochodach ogółem odnotowano w powiatach: wołowskim (24,2%), strzelińskim (24,9%), lwóweckim (25,2%) oraz lubańskim (25,5%).

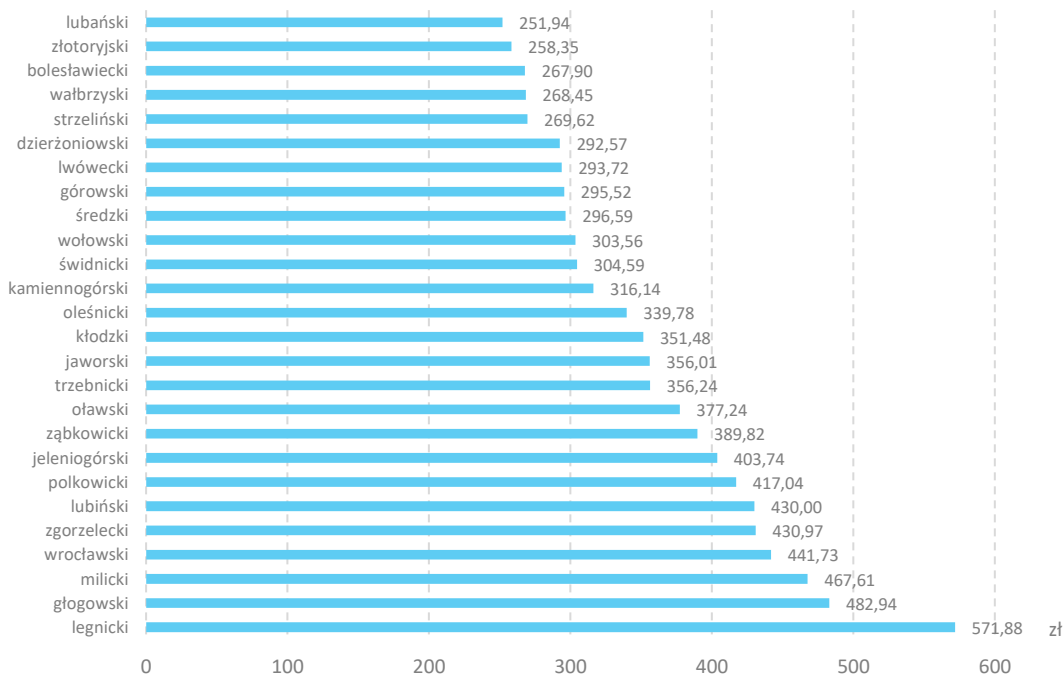

WYKRES 29. DOCHODY WŁASNE POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [zł/1 MIESZKAŃCA] [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

WYKRES 30. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [zł/ MIESZKAŃCA] [2016].

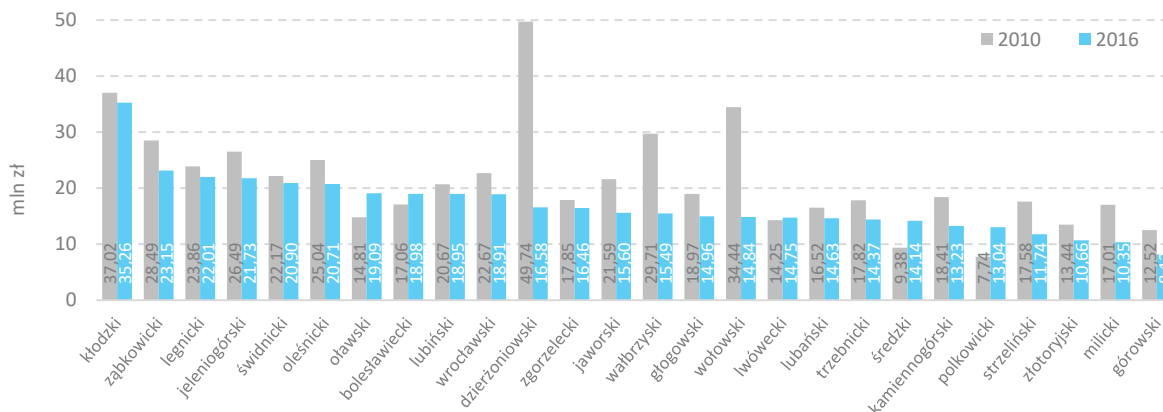
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Zmiana wysokości dochodów własnych w latach 2010-2016 średnio w powiatach naszego regionu wyniosła 6,4% (w powiatach w Polsce 6,7%). Największy wzrost poziomu dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2010-2016 nastąpił w powiecie oławskim (30,9%) oraz wałbrzyskim (21,9%). Ogółem, w ponad 73% analizowanych dolnośląskich powiatach (bez miast na prawach powiatów) nastąpił wzrost dochodów własnych na 1 mieszkańca. Jedynie w 7 jednostkach wartość tego wskaźnika spadła. Były to powiaty: dzierżoniowski (-20,4%), lubiąński (-14%), wołowski (-13,2%), lubański (-7,9%), jeleniogórski (-6,4%), górowski (-1,7%) oraz strzeliński (-0,03%).

Na budżet jednostek samorządu terytorialnego oprócz dochodów własnych składają się także dotacje celowe z budżetu państwa oraz subwencja ogólna. W 2016 roku dolnośląskie powiaty otrzymały ogółem 438 690 936,43 zł **dotacji celowych**. W 2010 roku ich wartość wynosiła 555 242 544,3 zł. Od 2010 do 2016 roku odnotowano prawie 21% spadek wysokości dotacji celowych przyznanych dolnośląskim powiatom. Średnia wartość dotacji dla powiatu w województwie dolnośląskim wynosiła 16 872 728 zł. W 2016 roku najwyższą kwotę dotacji celowych otrzymał

powiat kłodzki (35 264 957 zł). Wartość ta była ponad czterokrotnie wyższa od dotacji przyznanej powiatowi górowskiemu (8 125 744 zł).

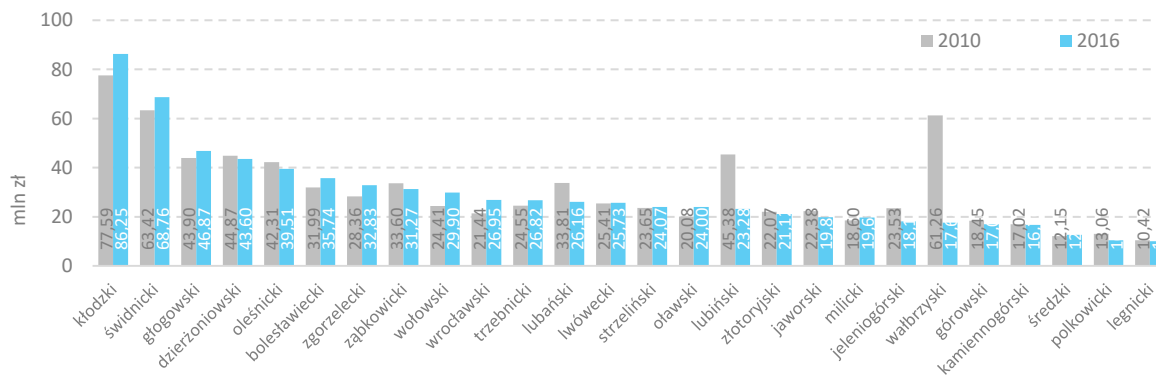
WYKRES 31. DOTACJE CELOWE Z BUDŻETU PAŃSTWA PRYZNANE DOLNOŚLĄSKIM POWIATOM [MLN ZŁ] [2010; 2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku najwyższą wartość przyznanej **subwencji ogólnej przyznano**, podobnie jak w przypadku dotacji celowych, powiatowi kłodzkiemu – 86 251 289 zł. Najniższa wartość subwencji ogólnej została skierowana do powiatu legnickiego – 10 059 764 zł (blisko 9 razy mniej). Średnio w 2016 roku wartość przyznanej subwencji ogólnej w powiatach naszego regionu wyniosła 29 049 904 zł. Ogółem w 2016 roku kwota przyznanych powiatom subwencji wynosiła 755 297 528 zł (4. miejsce w kraju) i była o 6% niższa od subwencji im przyznanych w 2010 roku (803 697 369 zł).

WYKRES 32. SUBWENCJA OGÓLNA PRYZNANA DOLNOŚLĄSKIM POWIATOM [MLN ZŁ] [2010; 2016].

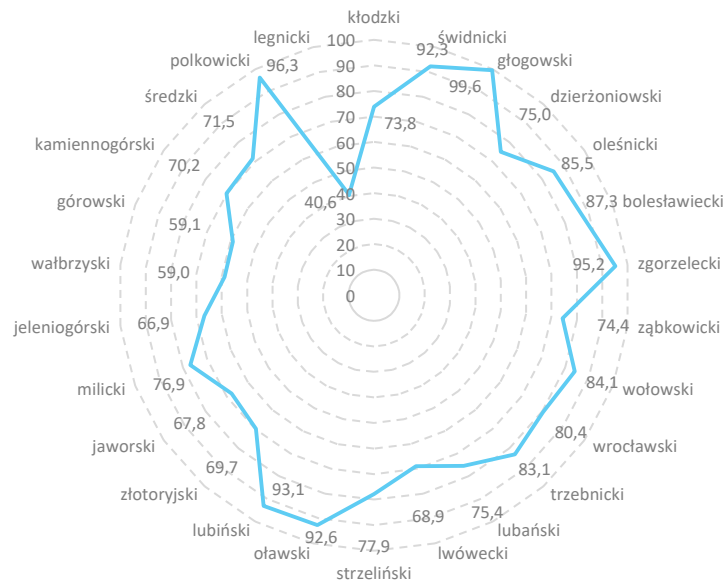

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Udział **subwencji oświatowej** w subwencji ogólnej w dolnośląskich powiatach wahał się w analizowanym okresie od 40,6% (powiat milicki) do 99,5% (powiat górowski). Aż w 6 powiatach, subwencja oświatowa stanowiła ponad 90% subwencji ogólnej (powiaty: górowski, polkowicki, zgorzelecki, lubiniski, oławski, świdnicki). Najniższy jej udział, (poniżej 60%) odnotowano w 3 powiatach: legnickim (40,6%),wałbrzyskim (59%) i górowskim (59,1%).

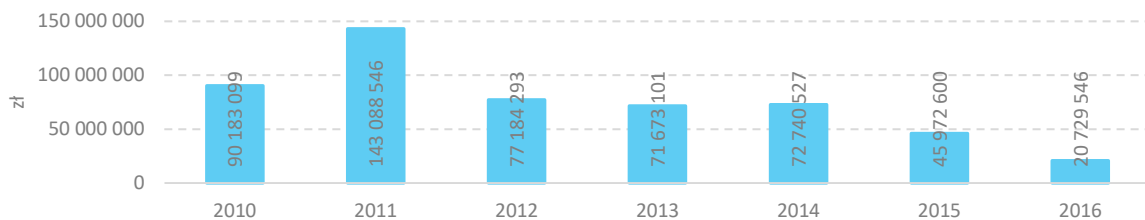
WYKRES 33. UDZIAŁ SUBWENCJI OŚWIATOWEJ W SUBWENCJI OGÓLNEJ W DOLNOŚLĄSKICH POWIATACH [%] [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wysokość środków na **finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych** jest podatna na okresowe wahania, zależy bowiem często od aktywności samorządów i możliwości pozyskania zewnętrznych funduszy, od założeń programów unijnych oraz stadium ich realizacji, itp. Warto zatem przeanalizować zmiany wartości tych środków w latach 2010-2016 w powiatach województwa dolnośląskiego. Wartości w badanych okresie wahały się od 143 088 546 zł w 2011 roku (najwyższa wartość) do 20 729 546 zł w 2016 roku (wartość najniższa). Pomimo wahań, widać wyraźną tendencję spadkową, która zauważana jest w całym kraju, a wynika ona głównie ze zmian w założeniach programowych UE.

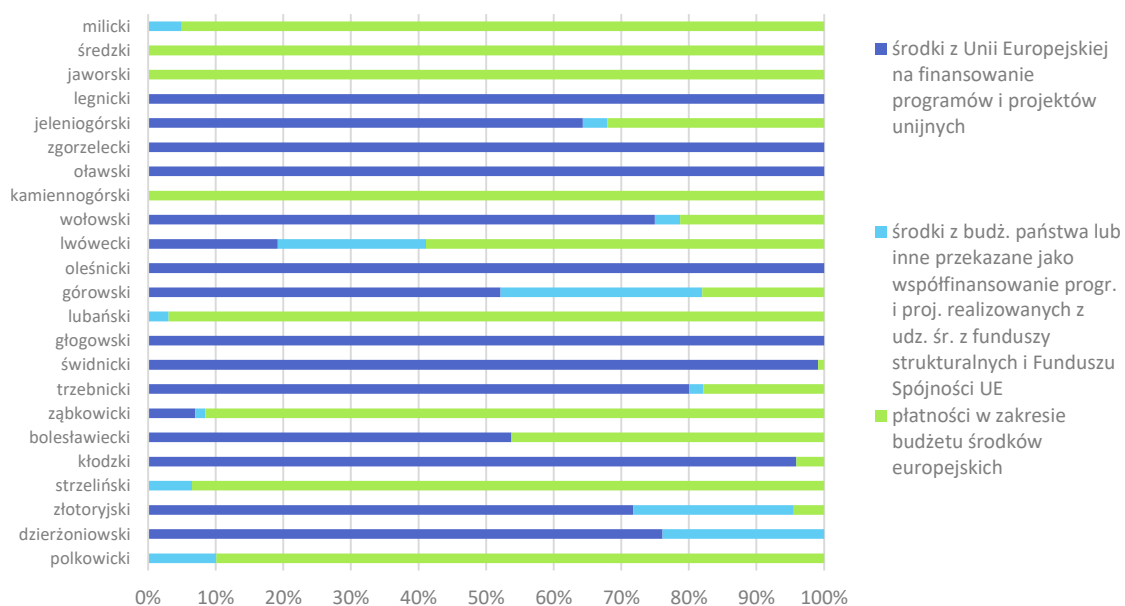
WYKRES 34. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓLFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [Zł] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Pod względem źródeł środków na finansowanie programów i projektów unijnych w 9 spośród analizowanych powiatów przeważały płatności w zakresie budżetu środków europejskich. W pozostałych jednostkach przeważającą rolę odgrywały środki z UE na finansowanie programów i projektów unijnych.

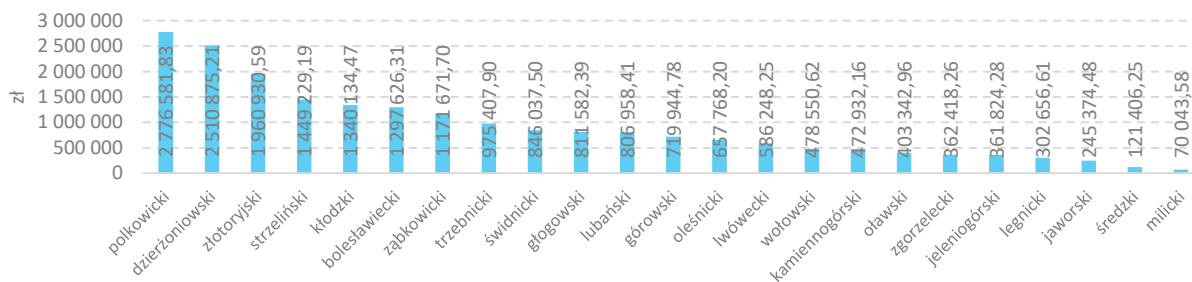
WYKRES 35. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓLFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH WG ŹRÓDŁA DOCHODU W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [%] [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Najwięcej środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych pozyskał miejsce w 2016 roku powiat polkowicki (2 776 581,83 zł), a następny w kolejności – powiat dzierżoniowski (2 510 875,21 zł). Najniższą wartość ww. środków pozyskały powiaty milicki (70 043,58 zł) i średzki (121 406,25 zł). W trzech powiatach (lubiński, wałbrzyski, wrocławski) odnotowano w 2016 roku zerową wartość środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych.

WYKRES 36. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓLFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [Zł] [2016].

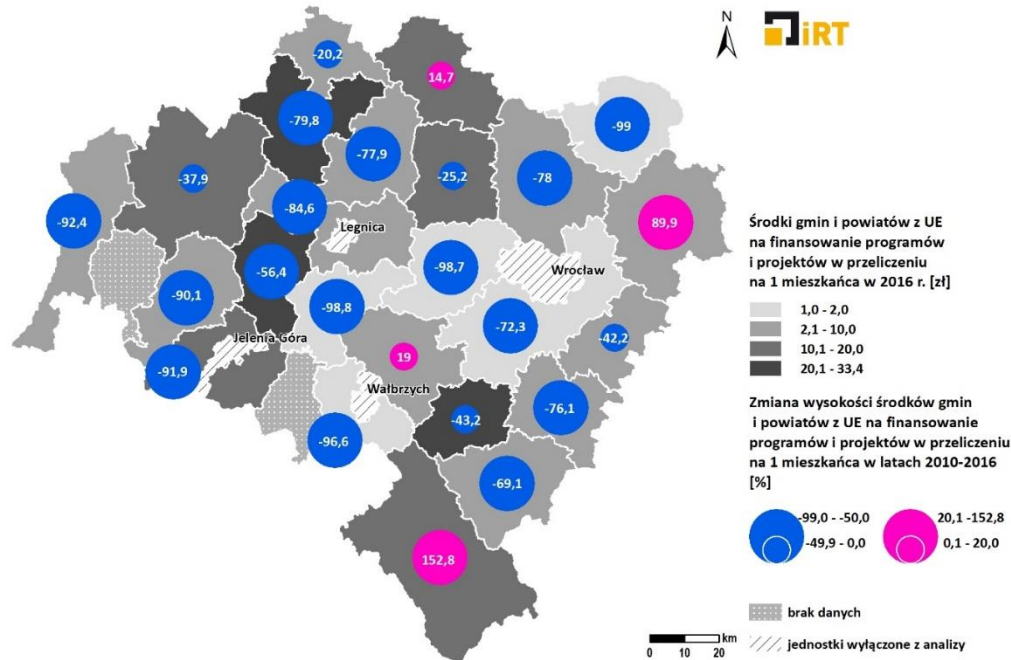
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Najwyższą kwotą środków gmin i powiatów⁹ z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów w przeliczeniu na 1 mieszkańca dysponowano w powiecie złotoryjskim (33,4 zł), polkowickim (29,2 zł) i dzierżoniowskim (22,2 zł). Najniższe środki jw. pozostawały w dyspozycji powiatu średzkiego, milickiego, jaworskiego, wrocławskiego i wałbrzyskiego, gdzie przypadało poniżej 2 zł na mieszkańca. Od 2010 do 2016 roku odnotowano wzrost wysokości środków przeznaczanych w budżetach 4 powiatów na finansowanie unijnych programów i projektów: kłodzkim (o 152,8%), oleśnickim (o 89,9%), świdnickim (o 19%), górowskim (o 14,7%). W pozostałych powiatach zanotowano spadek wysokości środków jw. a w 4 z nich odnotowano prawie 100% spadek: milicki (-99%), średzki (-98,7%), jaworski (-98,8), wałbrzyski (-96,6%).

⁹ Prezentowane dane dotyczą budżetów gmin wchodzących w skład danego powiatu oraz budżetu powiatu łącznie.

MAPA 5. ŚRODKI GMIN I POWIATÓW Z UE NA FINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA ICH WYSOKOŚCI [%] [2010-2016] W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.

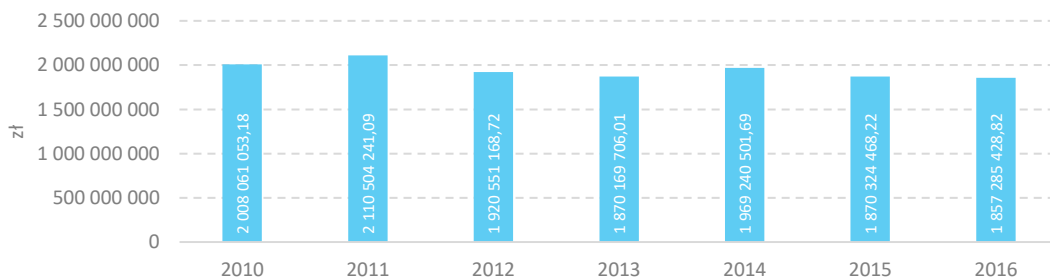

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

3.2. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW ZIEMSKICH

W 2010 roku **wydatki ogółem** analizowanych 26 powiatów w województwie dolnośląskim wyniosły łącznie 2 mld zł, a w 2016 roku już tylko 1,8 mld zł (4. miejsce w Polsce). Wydatki dolnośląskich powiatów w 2016 roku stanowiły 8% wydatków wszystkich powiatów w kraju (bez miast na prawach powiatu). Na przestrzeni lat 2010-2016 wysokość wydatków powiatów w województwie dolnośląskim wahała się, tym niemniej, można zauważyć wyraźną tendencję spadkową w ich zakresie. Najwyższą wartość, analogicznie do wysokości dochodów, wydatki ogółem osiągnęły w 2011 roku (ok. 2,1 mld zł), najniższą natomiast w 2016 roku - 1,8 mld zł. Różnica między najwyższymi a najniższymi wydatkami, wyniosła zatem ponad 250 mln zł.

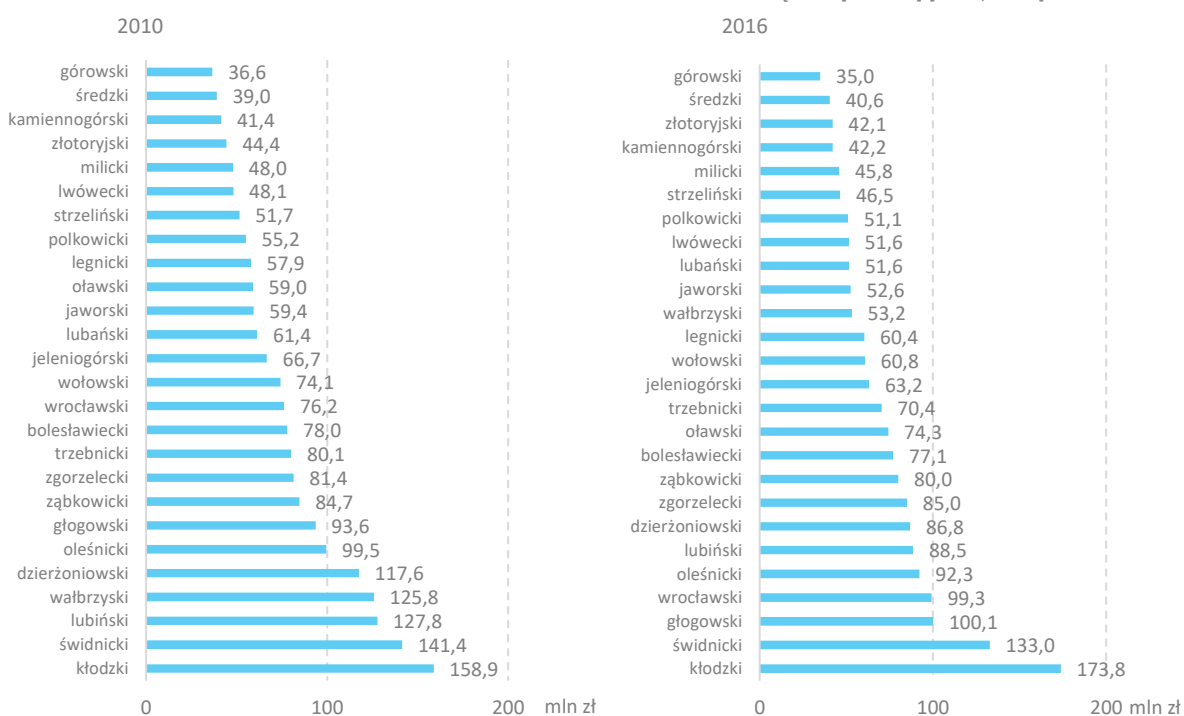
WYKRES 37. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [Zł] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku średnia wartość wydatków przypadająca na dolnośląski powiat wyniosła 71 434 054,95 zł. W 9 analizowanych jednostkach wydatki jw. znalazły się poniżej ww. średniej. Zarówno w 2010 jak i 2016 roku najniższym poziomem wydatków charakteryzowały się powiaty: górowski (36,6 mln zł w 2010 r., 35 mln zł w 2016 r.), średzki (39 mln zł; 40,6 mln zł), kamiennogórski (41,4 mln zł; 42,2 mln zł) i złotoryjski (44,4 mln zł; 42,1 mln zł). Największe wydatki odnotowano natomiast w powiatach kłodzkim (158,9 mln zł; 173,8 mln zł) i świdnickim (141,4 mln zł; 133 mln zł). Należy zwrócić uwagę na ścisłą korelację między wysokością dochodów i wydatków – w powiatach o najwyższych dochodach najczęściej odnotowywane są najwyższe wydatki.

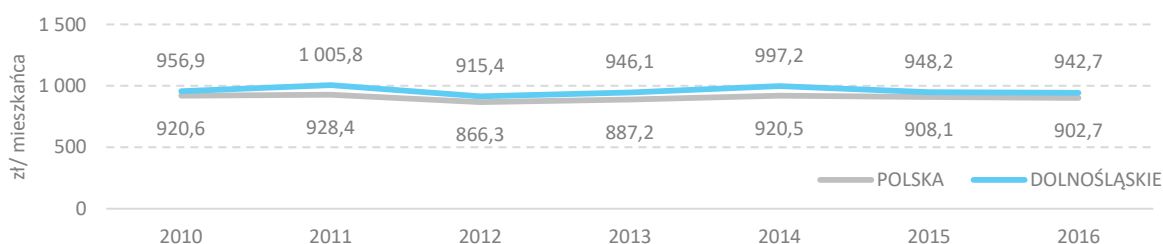
WYKRES 38. WYDATKI OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Podobnie jak w przypadku dochodów, wysokość wydatków w jednostkach samorządu terytorialnego jest również ściśle związana z liczbą mieszkańców. Przeciętnie w kraju w 2010 roku na 1 mieszkańca wydatki w powiatach wynosiły 920,6 zł, a w województwie dolnośląskim 956,94 zł (5. miejsce w Polsce). W 2016 roku w Polsce średnio na 1 mieszkańca powiaty wydatki wyniosły 902,67 zł, a na Dolnym Śląsku 942,71 zł (6. miejsce w kraju). W poddanym analizie okresie między 2010 a 2016 rokiem, wysokość średnich wydatków powiatów, podobnie jak w przypadku dochodów, każdorocznie przewyższała wartości średnie dla Polski. Najniższą wartość wskaźnik zanotował w 2012 roku – 915,4 zł na 1 mieszkańca, najwyższą natomiast w 2011 roku – 1 005,8 zł na 1 mieszkańca.

WYKRES 39. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].

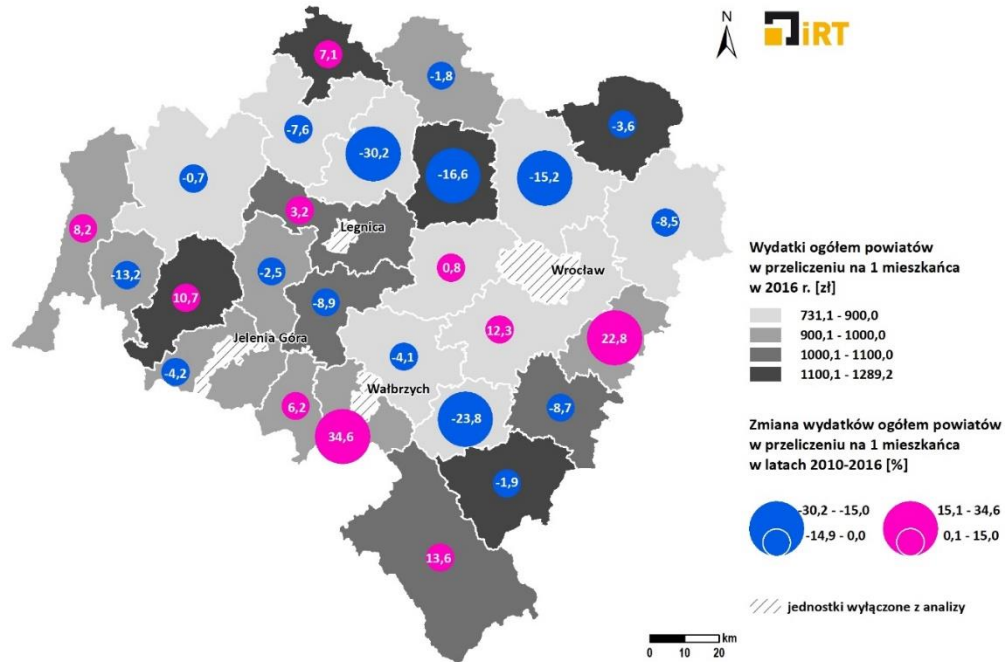

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W przypadku wydatków przeliczonych na 1 mieszkańca najwyższe wartości w 2010 roku odnotowano w powiatach: wołowskim (1 546,72 zł), milickim (1 278,80 zł) i ząbkowickim (1 221,48 zł), a najniższe w powiatach: wrocławskim (651,2 zł), wałbrzyskim (695,49 zł) i średzkim (760,22 zł). Średnio w województwie dolnośląskim na 1 mieszkańca przypadało w 2010 roku 956,94 zł, przy 920,6 zł w kraju. Przeciętnie 42% powiatów miało wydatki poniżej średniej dla województwa (około 35% poniżej krajowej). W 2016 roku najwyższe kwoty wydatkowano w powiatach: wołowskim (1 289,21 zł), milickim (1 233,06 zł) i ząbkowickim (1 198,13 zł), natomiast najniższe w powiatach: wrocławskim (731,12 zł), średzkim (766,4 zł) i polkowickim (810,59 zł). W 2016 roku w województwie dolnośląskim średnio na 1 mieszkańca wydatki jw. wynosiły 942,71 zł, a w Polsce - 902,67 zł. Ogółem w 2016 roku ponad 46% dolnośląskich powiatów poniosło wydatki poniżej średniej dla województwa, a około 35% - poniżej średniej krajowej.

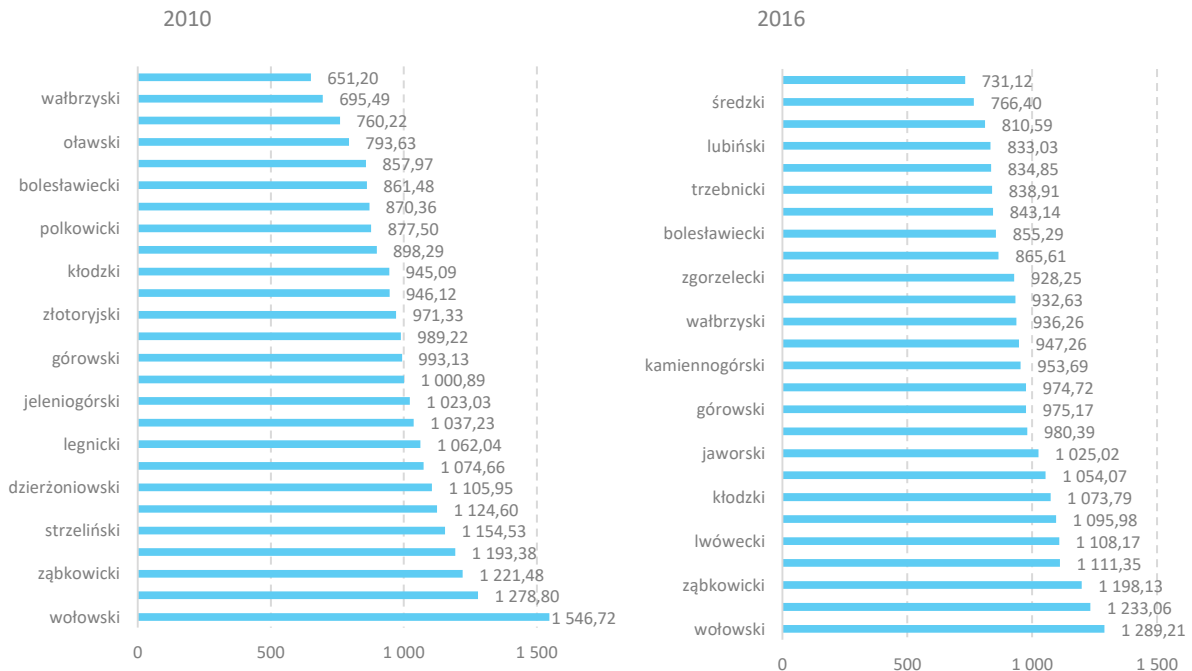

MAPA 6. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WYSOKOŚCI WYDATKÓW BUDŻETÓW POWIATÓW [%] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

WYKRES 40. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010; 2016].

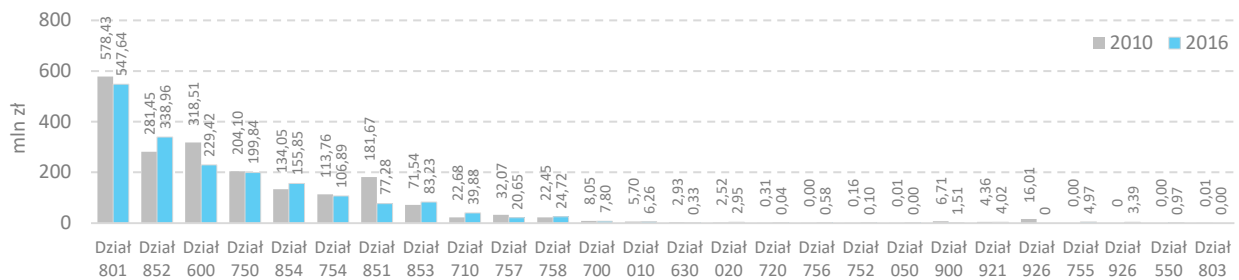

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Rozpatrując wydatki powiatów województwa dolnośląskiego według **działów klasyfikacji budżetowej**, zarówno w 2010 jaki i w 2016 roku najczęściej pochłonięły wydatki na oświatę i wychowanie (dział 801 – 2010 r. 28,8%, 2016 r. 29,5%). Znaczne wydatki poniesiono również na pomoc społeczną (dział 852 – 2010 r. 14%, 2016 r. 18,3%), transport i łączność (dział 600 – 2010 r. 15,9%, 2016 r. 12,4%) oraz administrację publiczną (dział 750 – 2010 r. 10,2%, 2016 r. 10,8%). Analogicznie sytuacja przedstawiała się w powiatach w Polsce ogółem. Tutaj również najwyższe wydatki odnotowano w oświacie i wychowaniu (dział 801 – 2010 r. 28,5%, 2016 r. 30,1%), pomocy społecznej (dział 852 –

2010 r. 12,8%, 2016 r. 16,4%), transporcie i łączności (dział 600 – 2010 r. 21,7%, 2016 r. 14,2%) oraz administracji publicznej (dział 750 – 2010 r. 10,1%, 2016 r. 11,4%).

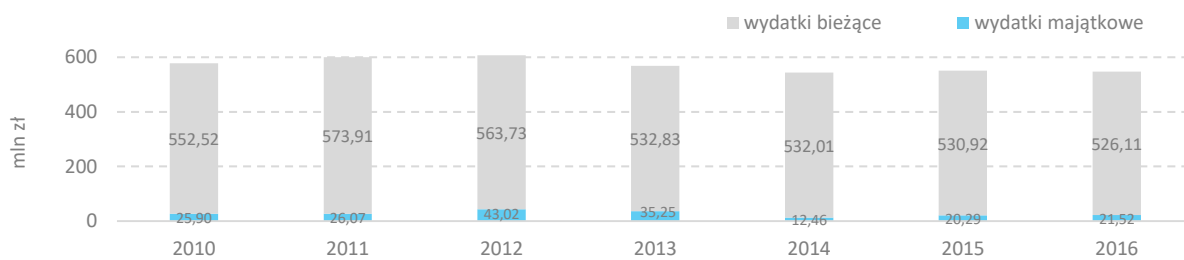
WYKRES 41. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ¹⁰ W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Jak wspomniano powyżej, wśród wydatków poniesionych z budżetów powiatów województwa dolnośląskiego najwyższy udział, zarówno w 2010 jak i 2016 roku był wydatków na **oświatę i wychowanie** (dział 801): 28,8% w 2010 roku i 29,5% w 2016 roku. Wartość wydatków w tym dziale w analizowanym okresie wahała się od około 578,4 mln zł w 2010 roku do ponad 547,6 mln zł w 2016 roku (4. miejsce w kraju). Najwyższa wartość wydatków na oświatę i wychowanie przeznaczona została w 2012 roku (ponad 606, 7 mln zł).

WYKRES 42. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM NA OŚWIATĘ I WYCHOWANIE (DZIAŁ 801) W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].

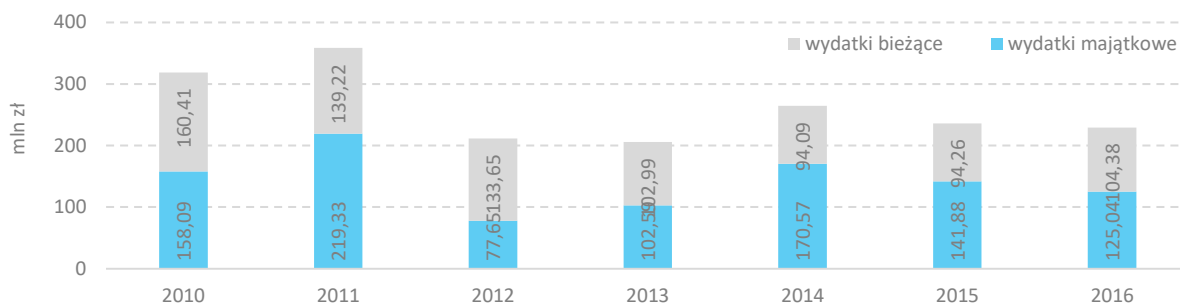
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Kolejną ważną pozycją wśród wydatków poniesionych z budżetów powiatów w województwie dolnośląskim stanowią wydatki na **transport i łączność** (dział 600). W 2016 roku wyniosły one ponad 229,4 mln zł (7. miejsce w kraju). W rekordowym 2011 roku opiewały na kwotę ponad 358, 5 mln zł. Udział wydatków w dziale 600 w wydatkach ogółem na przestrzeni analizowanych lat przejawiał tendencję malejącą: od 15,9% w 2010 roku do 12,4% w 2016 roku (13. miejsce w Polsce).

¹⁰ Oznaczenia działów Klasyfikacji Budżetowej: Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo, Dział 020 – Leśnictwo, Dział 050 - Rybołówstwo i rybactwo, Dział 100 - Górnictwo i kopalnictwo, Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe, Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę, Dział 500 – Handel, Dział 550 - Hotele i restauracje, Dział 600 - Transport i łączność, Dział 630 – Turystyka, Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa, Dział 710 - Działalność usługowa, Dział 720 – Informatyka, Dział 730 – Nauka, Dział 750 - Administracja publiczna, Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, Dział 752 - Obrona narodowa, Dział 753 - Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości, Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem, Dział 757 - Obsługa długu publicznego, Dział 758 - Różne rozliczenia, Dział 801 - Oświata i wychowanie, Dział 803 - Szkolnictwo wyższe, Dział 851 - Ochrona zdrowia, Dział 852 - Pomoc społeczna, Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza, Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, Dział 925 - Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody, Dział 926 - Kultura fizyczna i sport, Dział 926 - Kultura fizyczna.

WYKRES 43. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

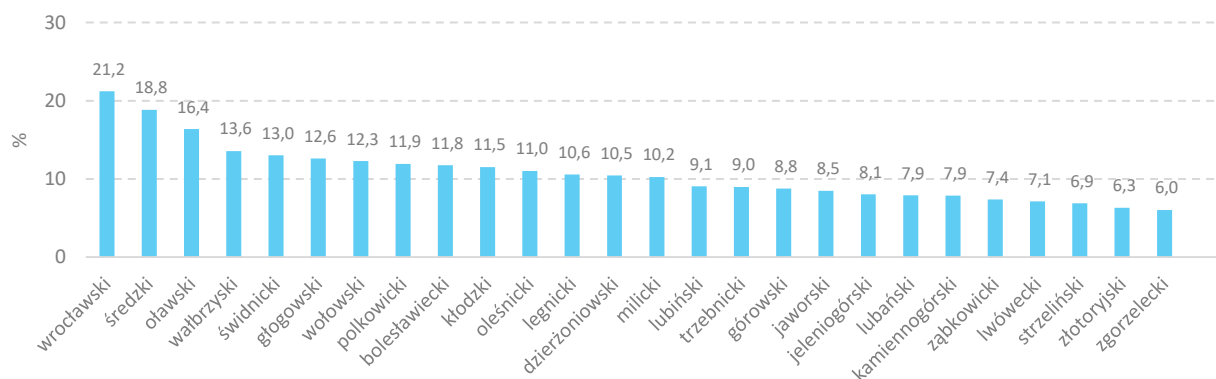
Wzrost udziału w wydatkach ogółem w latach 2010-2016 zanotowano również w wydatkach na **pomoc społeczną** (dział 852). Udział ten w 2010 roku wyniósł 14% (281,5 mln zł). W 2016 roku udział wydatków powiatów na ten cel w wydatkach ogółem wzrósł do 18,3% (5. miejsce w kraju). Kwota wydatków poniesionych na Dolnym Śląsku na pomoc społeczną w 2016 roku kształtowała się na poziomie blisko 339 mln zł.

Spadek udziału w wydatkach ogółem w latach 2010-2016 odnotowano natomiast w ramach wydatków powiatów na **ochronę zdrowia** (dział 851). W 2010 roku udział ten wynosił 9,1% (181,7 mln zł), a w 2016 roku kształtował się na poziomie 4,2% wydatków ogółem (9. miejsce w kraju). Kwota poniesionych w 2016 roku wydatków samorządów powiatów na ochronę zdrowia wynosiła 77,3 mln zł (4. miejsce w kraju).

W przypadku **kultury i ochrony dziedzictwa narodowego** (dział 921), zarówno w 2010 jak i 2016 roku udział wydatków poniesionych w tym dziale przez dolnośląskie powiaty w wydatkach ogółem nie zmienił się i wynosił 0,2%. W 2016 roku był to jeden z najniższych udziałów w kraju (powiaty województwa dolnośląskiego wyprzedziły jedynie jednostki z województwa warmińsko-mazurskiego). Nieznacznie zmieniła się również kwota poniesionych wydatków – z 4,4 mln zł w 2010 roku zmalała do 4 mln zł w 2016 roku (12. miejsce w kraju).

Rozwój jednostek samorządowych następuje przede wszystkim dzięki inwestycjom. Dlatego tak ważne jest określenie udziału **wydatków inwestycyjnych** w wydatkach ogółem. W Polsce średnio dla budżetów gmin i powiatów¹¹ w 2010 udział ten wynosił 23,1%, a w 2016 - 11%. Tendencja spadkowa obserwowana jest również w przypadku budżetów gmin i powiatów województwa dolnośląskiego, w których udział od 2010 do 2016 roku obniżył się średnio z 22,5% do 11,7%. Wzrost udziału **wydatków inwestycyjnych** dolnośląskich powiatów do 17,6% odnotowano jedynie w 2014 roku. Spośród wszystkich gmin i powiatów województwa dolnośląskiego najwyższy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w 2010 roku odnotowano w powiatach bolesławieckim (32,2%) i trzebnickim (32%), a najniższy - w powiecie wałbrzyskim (13,8%). W 2016 roku najwyższy udział odnotowano w powiecie wrocławskim (21,2%), a najniższy- w zgorzeleckim (6%) i złotoryjskim (6,3%).

WYKRES 44. UDZIAŁ WYDATKÓW INWESTYCYJNYCH GMIN I POWIATÓW W WYDATKACH OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [%] [2016].

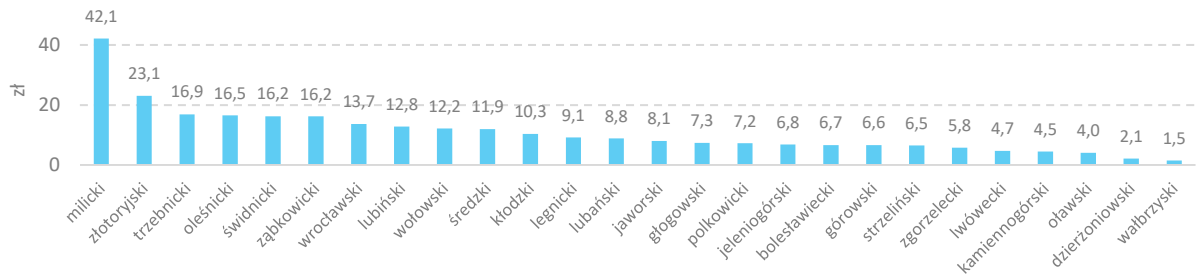

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

¹¹ Prezentowane dane dotyczą budżetów gmin wchodzących w skład danego powiatu oraz budżetu powiatu łącznie.

Największe wydatki na **obsługę długu publicznego** na 1 000 zł dochodów w 2016 roku wydano w powiecie milickim (42,1 zł), najmniej natomiast w powiecie wałbrzyskim (1,5 zł). Średnio w powiatach regionu wyniosły one 10,8 zł (przy 6,9 zł w Polsce).

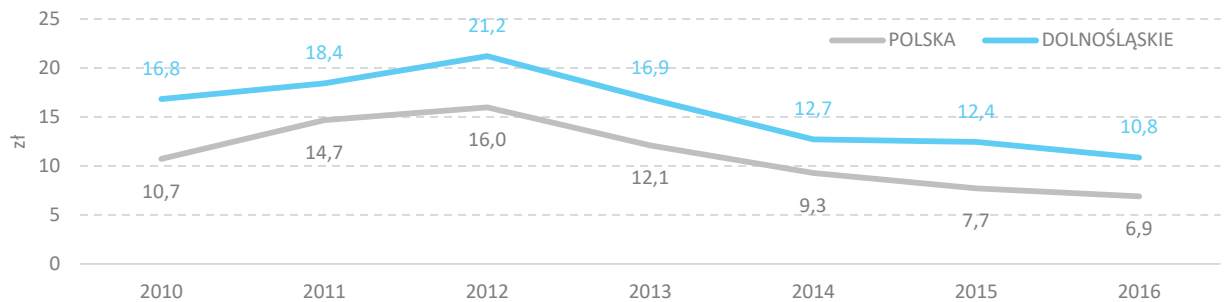
WYKRES 45. WYDATKI POWIATÓW NA OBSŁUGĘ DŁUGU PUBLICZNEGO (DZIAŁ 757) NA 1000 ZŁ DOCHODÓW BUDŻETOWYCH OGÓŁEM [ZŁ] [2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

Wysokość wydatków na obsługę długu publicznego od 2010 do 2016 roku ulegała znacznym zmianom. Najwyższą ich wartość została odnotowana w 2012 roku (21,2 zł), a następnie zaczęła się systematycznie zmniejszać, aż do kwoty 10,8 zł w 2016 roku. Bardzo podobnie kształtowała się wartość wskaźnika dla średniej krajowej.

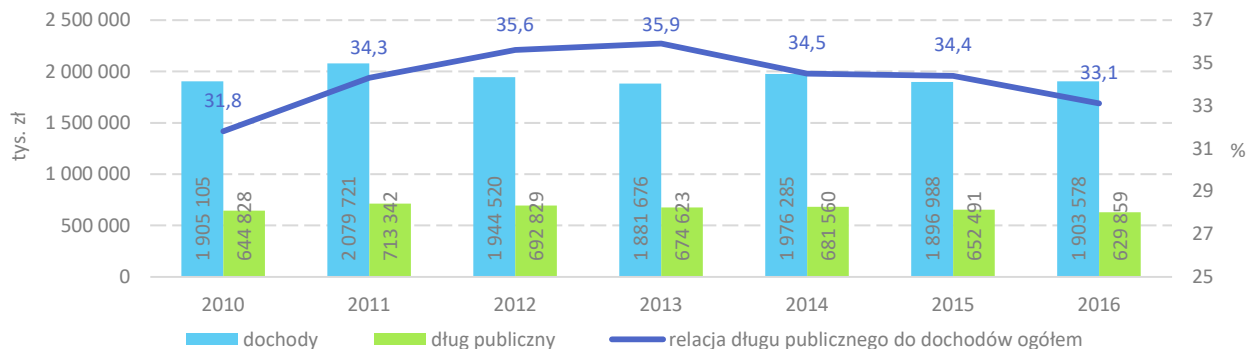
WYKRES 46. WYDATKI POWIATÓW NA OBSŁUGĘ DŁUGU PUBLICZNEGO (DZIAŁ 757) NA 1000 ZŁ DOCHODÓW BUDŻETOWYCH OGÓŁEM [ZŁ] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL.

W 2016 roku **dług publiczny** powiatów w województwie dolnośląskim wyniósł ogółem 629 859 384 zł. Pod względem relacji długu publicznego do dochodów ogółem (wskaźnik zadłużenia) sytuacja dolnośląskich powiatów ulegała niewielkim zmianom i wahała się od 31,8% w 2010 roku do 35,9% w 2013 roku. W 2016 roku wskaźnik zadłużenia wyniósł 33,1%. W 2010 roku wartość długu publicznego wynosiła 644 828 392 zł. Dało się zaobserwować zależność większych wahań wartości wskaźnika zadłużenia z wysokością dochodów ogółem.

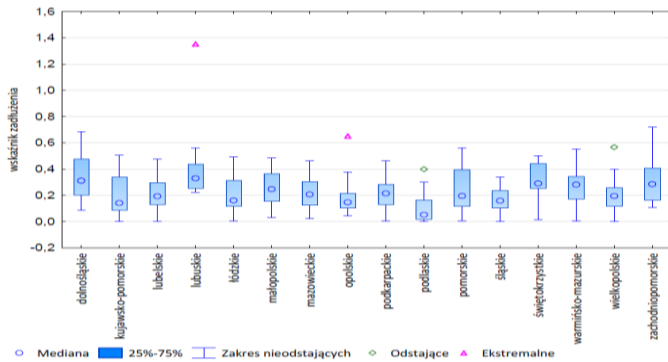
WYKRES 47. DŁUG PUBLICZNY I DOCHODY OGÓŁEM POWIATÓW [TYS. ZŁ] ORAZ ICH RELACJA [%] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2010-2016].

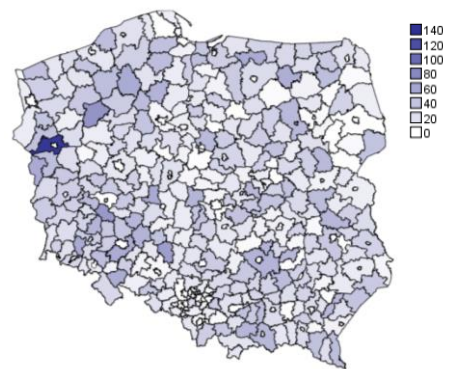
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

WYKRES 48. RELACJA ZADŁUŻENIA DO DOCHODÓW POWIATÓW WEDŁUG WOJEWÓDZTW [2016].

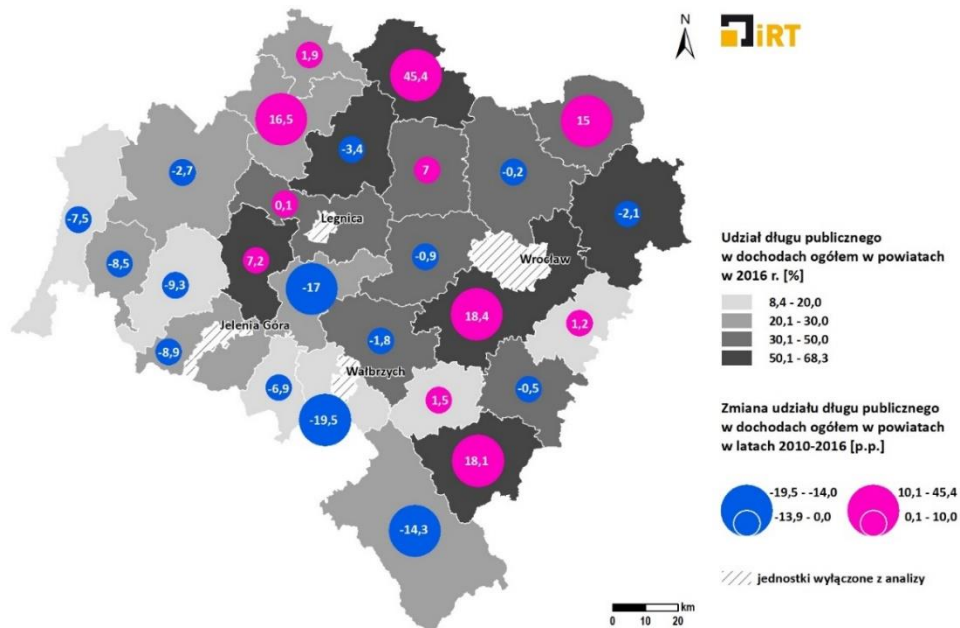
WYKRES 49. POWIATY WEDŁUG WSKAŹNIKA ZADŁUŻENIA [2016].

Źródło: Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

W 2016 roku najwyższy **wskaźnik zadłużenia** odnotowany został w powiecie górskim (68,4%). Ponad 50% poziom zadłużenia występował także w powiatach: złotoryjskim (56,6%), ząbkowickim (55,7%), wrocławskim (55,1%), oleśnickim (50,8%) i lubińskim (50%). Najniższy wskaźnik zadłużenia odnotowano w powiecie dzierżoniowskim (8,4%), wałbrzyskim (14%), zgorzeleckim (15,1%) i kamiennogóskim (15,9%). W 2010 roku najwyższy poziom długu w przeliczeniu na dochody ogółem odnotowano w powiatach: lubińskim (53,4%), oleśnickim (52,9%), natomiast najniższy – w powiatach: dzierżoniowskim (6,9%), polkowickim (12,3%), oławskim (16,8%) oraz głogowskim (18,4%).

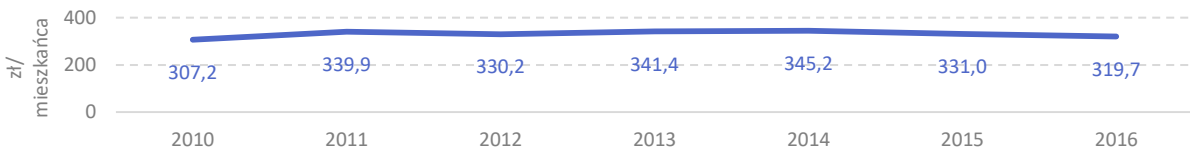
MAPA 7. UDZIAŁ DŁUGU PUBLICZNEGO W DOCHODACH POWIATÓW OGÓŁEM [%] [2016] ORAZ JEGO ZMIANA [P.P.] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

Wartość długu publicznego 1 mieszkańca wynosiła w 2010 roku w powiatach Dolnego Śląska średnio 307,2 zł, a w 2016 roku - 319,7 zł. Jego najwyższą wartość odnotowano w analizowanym okresie w 2014 roku, kiedy to dług publiczny na 1 mieszkańca w powiatach województwa dolnośląskiego ogółem wyniósł 345,2 zł.

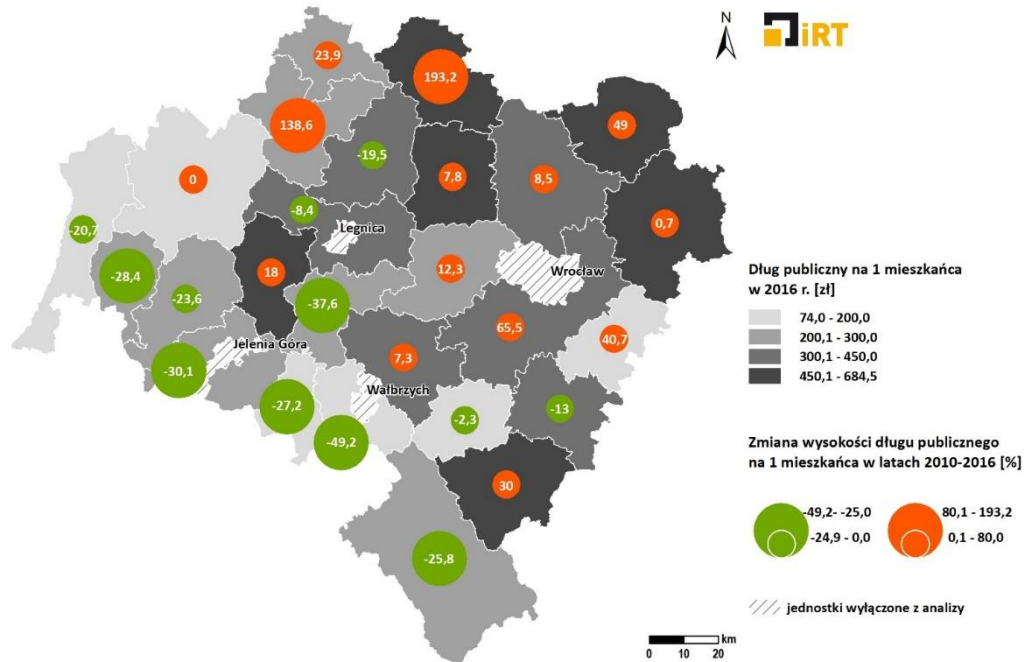
WYKRES 26. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA W POWIATACH OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

W 2016 roku najwyższą wartość długu publicznego na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: górowskim (684,5 zł), ząbkowickim (673,5), milickim (605,8) i złotoryjskim (552). Najniższe wartości długu na 1 mieszkańca wystąpiły w tym samym roku w powiatach położonych w zachodniej i południowej części województwa: dzierzoniowskim (74 zł/mieszkańca), wałbrzyskim (119,8), zgorzeleckim (146,6), kamiennogórskim (158,1) i oławskim (168,9). Od 2010 do 2016 roku największy spadek długu publicznego na 1 mieszkańca odnotowano w południowej części regionu, w powiatach: wałbrzyskim (-49,2%), jaworskim (-37,6%), jeleniogórskim (-30,1) i lubańskim (-28,4%). Największy wzrost wartości wystąpił natomiast w powiecie górowskim (193,2%) oraz polkowickim (138,6%).

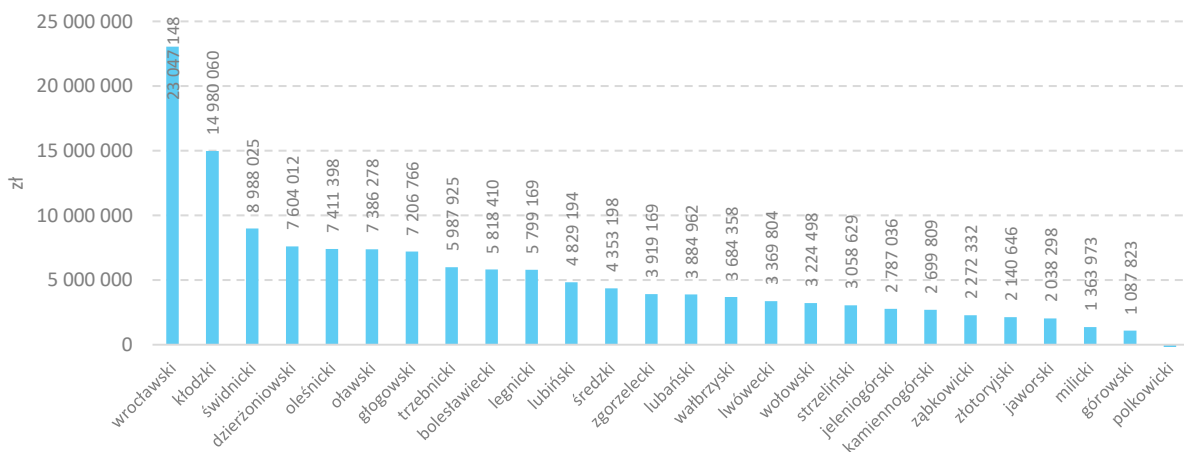
MAPA 8. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WARTOŚCI DŁUGU NA 1 MIESZKAŃCA [%] [2010-2016] W POWIATACH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

Nadwyżka operacyjna dolnośląskich powiatów ogółem kształtowała się w 2016 roku na poziomie 138,5 mln zł. W 2010 roku była już znacznie niższa i wynosiła 9,1 mln zł. Najwyższą nadwyżką operacyjną w 2016 roku posiadał powiat wrocławski (23 mln zł) oraz kłodzki (15 mln zł). W najmniej korzystnej sytuacji znalazł się natomiast powiat polkowicki, gdzie w 2016 roku wydatki bieżące przerosły dochody bieżące, co skutkowało ujemną wartością nadwyżki (- 0,4 mln zł).

WYKRES 27. NADWYŻKA BUDŻETOWA POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ] [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIO we Wrocławiu.

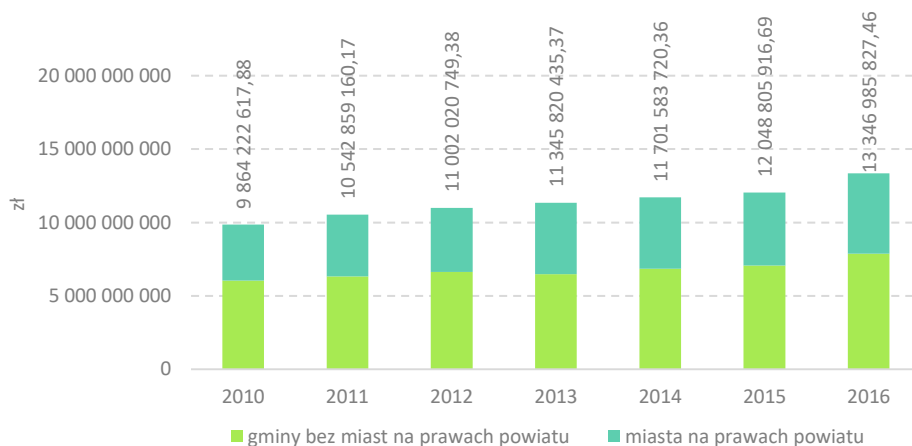
4.

GOSPODARKA FINANSOWA GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU

4.1. DOCHODY OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU

W 2016 roku **dochody ogółem** gmin i miast na prawach powiatu, które obejmują dochody własne, subwencje i dotacje, wyniosły ogółem w kraju 176,2 mld zł i były wyższe o 39,6% w stosunku do 2010 roku. W województwie dolnośląskim dochody te osiągnęły wartość 13,3 mld zł, co plasowało region na 5. miejscu w Polsce z 7,6% udziałem w ogóle dochodów tego typu jednostek. Wyższe dochody ogółem w 2016 roku zostały osiągnięte przez gminy i miasta na prawach powiatu w województwach: mazowieckim (30,5 mld zł), śląskim (20,5 mld zł), wielkopolskim (15,2 mld zł) i małopolskim (15 mld zł). Nadmienić należy, że dochody te na terenie województwa dolnośląskiego stale wzrastają i w stosunku do 2010 roku zwiększyły się o 35,3%, a na przestrzeni lat w ich strukturze nieznacznie wzrósł udział miast na prawach powiatu – z 38,8% w 2010 roku do 41% w 2016 roku.

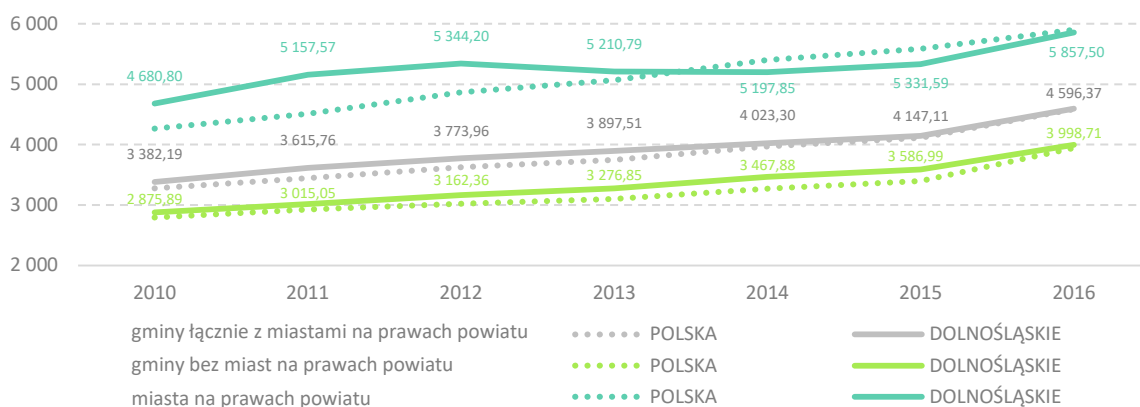
WYKRES 50. DOCHODY OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu na przestrzeni lat były bardzo zróżnicowane, a głównymi czynnikami różnicującymi je były liczba mieszkańców oraz wielkość prowadzonej działalności gospodarczej. W 2016 roku średni dochód gmin łącznie z miastami na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosił na Dolnym Śląsku 4 596 zł i był o około 11 zł wyższy od średniej krajowej. Przeciętny dochód na 1 mieszkańca w dolnośląskich gminach bez miast na prawach powiatu wynosił 3 999 zł i był nieznacznie wyższy (55 zł) niż średni w kraju (3 944 zł). Natomiast dolnośląskie miasta na prawach powiatu osiągnęły średni dochód na mieszkańca (5 857 zł) o 42 zł niższy niż średni dochód na mieszkańca w kraju (5 900 zł). Najwyższe dochody na 1 mieszkańca w regionie odnotowano w gminach: Kobierzyce – 8 345 zł, Jertzmanowa – 8 154 zł, Polkowice – 7 922 zł, Świeradów Zdrój – 7 517 zł. Miasto Wrocław uplasowało się na 9. miejscu z kwotą 6 340 zł na osobę. Najniższe dochody na 1 mieszkańca zostały natomiast osiągnięte w gminach: Pieszycy 2 986 zł, Niemcza 3 053 zł, Gryfów Śląski 3 200 zł i Nowa Ruda 3 209 zł.

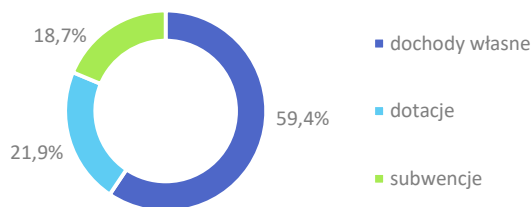
WYKRES 51. DOCHODY OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2010 roku w województwie dolnośląskim dochody własne gmin i miast na prawach powiatu stanowiły 61,1% ogółu dochodów, subwencje - 20,6%, a dotacje - 18,7%. W 2016 roku nastąpiła nieznaczna zmiana w strukturze dochodów ogółem tych jednostek budżetowych i zwiększył się udział dotacji: dochody własne stanowiły 59,4% dochodów ogółem, dotacje 21,9%, a subwencje 18,7%.

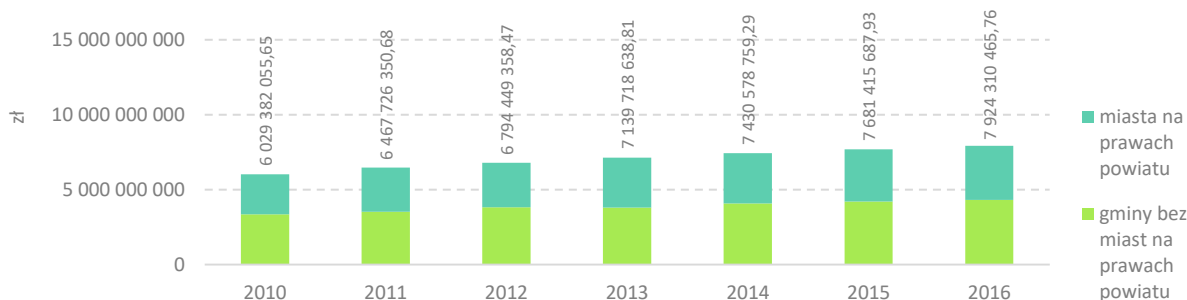
WYKRES 52. STRUKTURA DOCHODÓW OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG ŹRÓDŁA DOCHODU [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na Dolnym Śląsku w latach 2010-2016 stale rosły, a wzrost ten od 2010 roku wyniósł 31%. W 2016 roku ich wartość przekroczyła 7,9 mld zł, z czego 45,5% wygenerowanych zostało przez miasta na prawach powiatu. Pod względem ich wysokości Dolny Śląsk zajął 3. miejsce w kraju, a wyprzedziły go jedynie województwa: mazowieckie (18,5 mld zł) i śląskie (11,4 mld zł). W 2016 roku największą wartość dochodów wypracowało miasto Wrocław – 4 039 mln zł, trzy miasta na prawach powiatu: Wałbrzych – 564 mln zł, Legnica 481 mln zł, Jelenia Góra – 384 mln zł oraz Lubin – 324 mln zł. Udział 4 miast na prawach powiatu w łącznych dochodach ogółem województwa dolnośląskiego w roku 2016 (13 347 mln zł) wyniósł 41% (5 469 mln zł).

WYKRES 53. DOCHODY WŁASNE GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

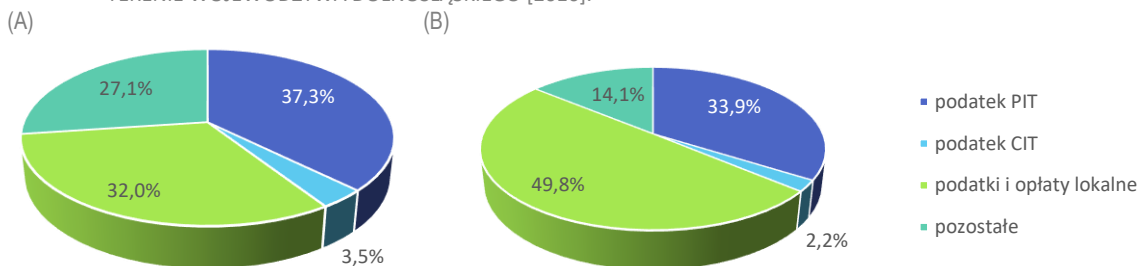

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Głównymi źródłami dochodów własnych są: podatek PIT, podatek CIT, podatki i opłaty lokalne. W strukturze dochodów własnych widoczne jest znaczące zróżnicowanie pomiędzy miastami na prawach powiatu (Wrocław, Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych) a pozostałymi gminami. Głównym źródłem dochodów własnych miast na prawach powiatu są podatki i opłaty lokalne, które stanowią blisko 50% ogółu dochodów własnych tych jednostek. W gminach stanowią one jedynie 32% dochodów własnych, a największy udział mają tam wpływy z podatku PIT (37,3%).

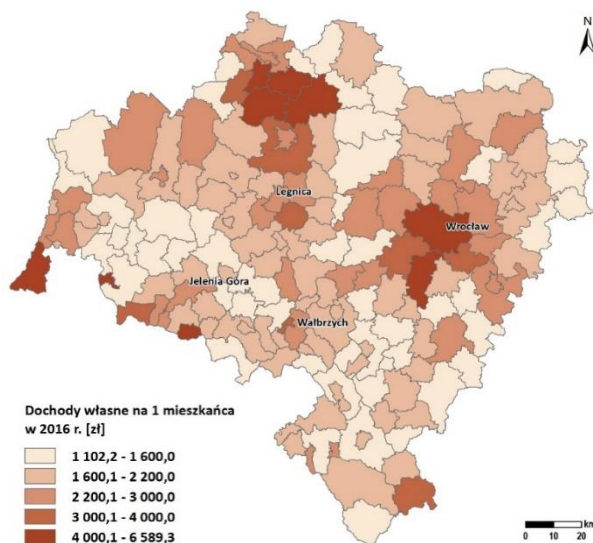
WYKRES 54. STRUKTURA DOCHODÓW WŁASNYCH MIAST NA PRAWACH POWIATU (A) I GMIN BEZ MIAST NA PRAWACH POWIATU (B) NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].

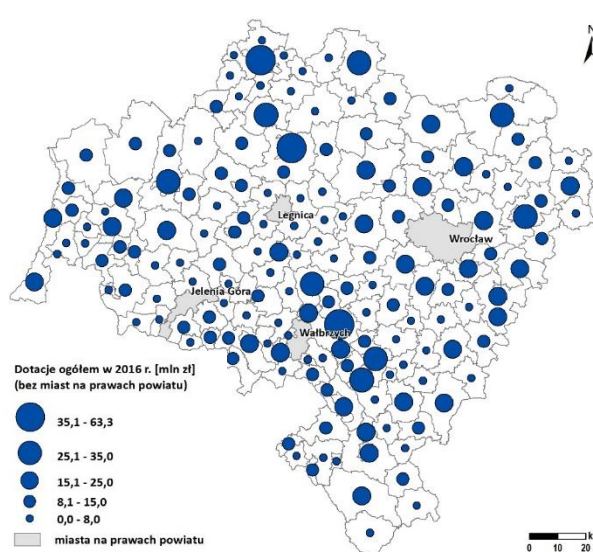
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Od 2010 do 2016 roku dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na Dolnym Śląsku w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły o 32%. Średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa dolnośląskiego w 2010 roku wyniósł 2 067 zł/os i był wyższy od średniej krajowej o 339 zł. W 2016 roku wartość ww. dochodu wyniosła 2 729 zł/os. i była wyższa od średniej krajowej o 361 zł. Najwyższe dochody na 1 mieszkańca Dolnego Śląska osiągnęły w 2016 roku gminy: Kobierzyce (6 714 zł/os.), Polkowice (6 137 zł/os.), Jerzmanowa (6 038 zł/os.), Grębobice (5 294 zł/os.). Najniższe dochody na 1 mieszkańca Dolnego Śląska odnotowano w tym samym roku w gminach: Lubomierz (1 108 zł/os.), Przeworno (1 111 zł/os.), Bolków (1 130 zł/os.) i Jemielno (1 143 zł/os.).

MAPA 9. DOCHODY WŁASNE NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].

MAPA 10. DOTACJE OGÓŁEM DLA GMIN BEZ MIAST NA PRAWACH POWIATU [MLN ZŁ] [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

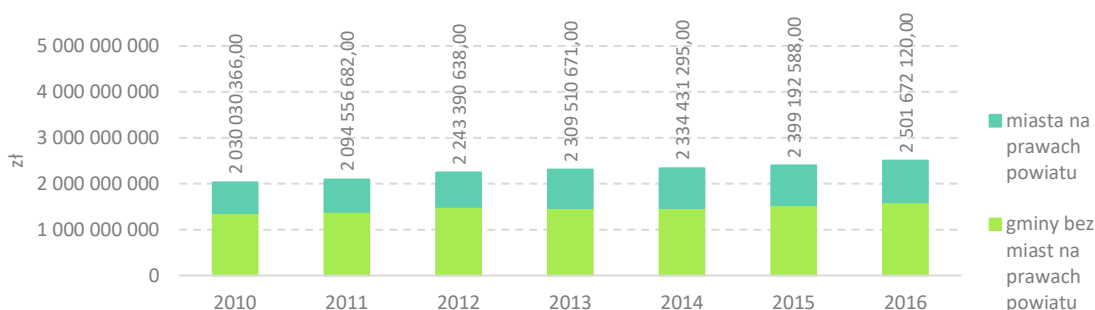
Wartość **dotacji** w województwie dolnośląskim w latach 2010 – 2016 stale rosła: od 1 804 mln zł do 2 921 mln zł, które uplasowały województwo na 6. miejscu w kraju. Należy dodać, że w 2016 roku dotacje były ponad połowę niższe niż w województwie mazowieckim.

Subwencja ogólna jest formą zasilania jednostek samorządu terytorialnego z budżetu państwa i składa się z takich części jak: podstawowa, oświatowa (której wysokość zależy od zakresu zadań oświatowych realizowanych przez jednostki oraz liczby uczniów i rozdzielanej według zasad określonych w rozporządzeniu ministra edukacji), wyrównawcza (której zadaniem jest sztuczne wyrównywanie zamożności poszczególnych rejonów kraju poprzez dofinansowywanie ze wspólnego budżetu jednostek samorządu terytorialnego jednostek o niższym dochodzie na jednego mieszkańca). Wysokość subwencji dla gmin i miast na prawach powiatu cechuje tendencja rosnąca. Jej wysokość od 2010 roku wzrosła w Polsce średnio o 18,5% i na Dolnym Śląsku -o 23,2% (co było jednym z większych wzrostów w kraju). W 2016 roku wartość subwencji ogółem dla dolnośląskich gmin i miast na prawach powiatu

zakwalifikowała województwo dolnośląskie na 8. miejscu w kraju z kwotą 2,5 mld zł, stanowiącą 6,1-procentowy udział naszego województwa w ogóle subwencji udzielonych tego typu jednostkom samorządu terytorialnego. W tym samym czasie województwa takie jak: mazowieckie (5,7 mld zł, 14%), śląskie (4,4 mld zł, 11%), małopolskie (3,9 mld zł, 9,7%) oraz wielkopolskie (3,6 mld zł, 8,9%) uzyskały zdecydowanie wyższą wysokość subwencji. Dolnośląskie otrzymało subwencje porównywalną do województw: podkarpackiego (2,6 mld zł, 6,5%), lubelskiego (2,6 mld zł, 6,4%) i pomorskiego (2,5 mld zł, 6,4%).

Na przestrzeni lat, w ogóle subwencji udzielonej tego typu jednostkom samorządu terytorialnego na Dolnym Śląsku, znacząco wzrósł udział miast na prawach powiatu. W 2016 roku otrzymały one 36,2% subwencji, co wobec 32,9% udziału w 2010 roku było jednym z najwyższych wzrostów (3,3 p.p.) udziału w kraju. Należy jednak zwrócić uwagę, że udział subwencji skierowanej do dolnośląskich miast na prawach powiatu w 2016 roku (36,2%) był jednym z najniższych w Polsce. Przykładowo do miast na prawach powiatu województwa śląskiego skierowane zostało 61,8% subwencji, mazowieckiego - 42,5%, w podlaskiego - 41,5%, kujawsko-pomorskiego - 39,3%, zachodniopomorskiego - 37,2%.

WYKRES 55. SUBWENCJE DLA GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

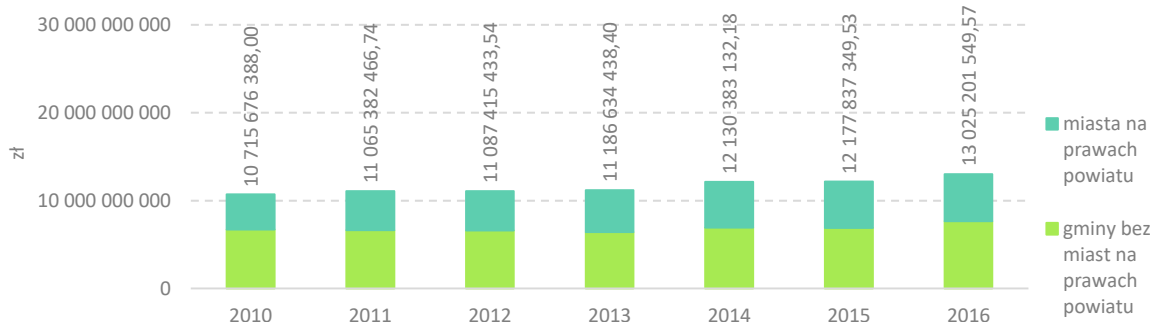

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

4.2. WYDATKI BUDŻETOWE GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU

Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu w kraju w 2016 roku wyniosły 170,1 mld zł i były wyższe o 22,7% od wydatków w 2010 roku. Wydatki województwa dolnośląskiego w 2016 roku wyniosły 13 mld zł i w stosunku do 2010 roku wzrosły o 21,6%. Ich wysokość plasowała Dolny Śląsk na 5. miejscu w kraju z 7,7% udziałem w wydatkach krajowych. W 2016 roku wyższe wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu odnotowano w województwach: mazowieckim (29,1 mld zł), śląskim (19,9 mld zł), wielkopolskim (14,9 mld zł) i małopolskim (14,7 mld zł).

WYKRES 56. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

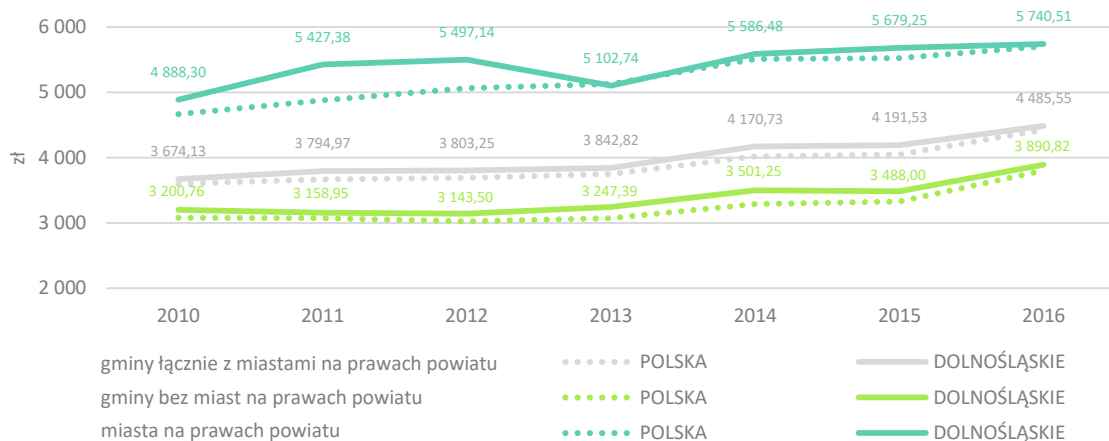
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2016 roku, podobnie jak w latach poprzednich, wydatki w dolnośląskich gminach i miastach na prawach powiatu były bardzo zróżnicowane i wahały się od 2 892 zł/os. do 8 519 zł/os.. Przeciętne wydatki na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim wyniosły 4 485 zł/os. i były o 58 zł wyższe od średniej krajowej, co dało regionowi 3. miejsce w kraju po województwach mazowieckim i pomorskim. Od 2010 roku wydatki te wzrosły średnio na

Dolnym Śląsku o 22,1%, jednak o 0,8 pkt. procentowych wolniej niż przeciętnie w kraju. Natomiast średnie wydatki na 1 mieszkańca w miastach na prawach powiatu wyniosły w 2016 roku 5 741 zł/os., a w gminach 3 891 zł/os.

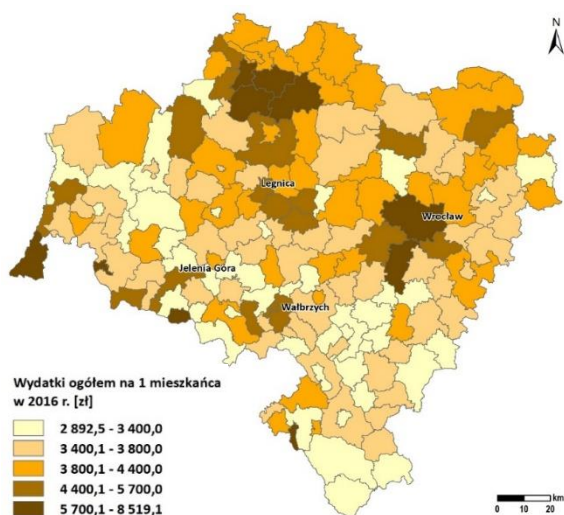
WYKRES 57. WYDATKI W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA [2010-2016].

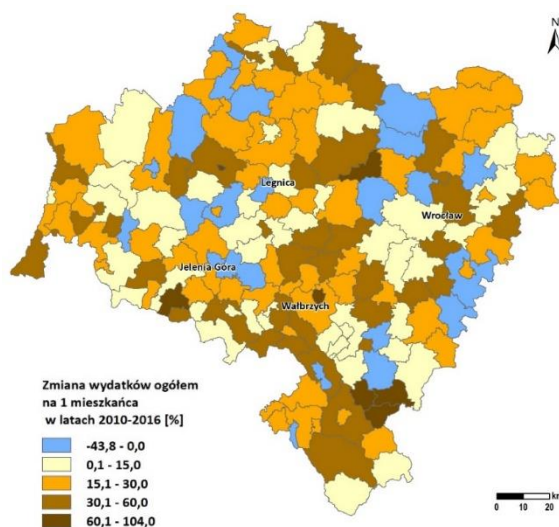
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

W 2016 roku najwyższe wydatki na 1 mieszkańca odnotowano w gminach: Jerzmanowa (8 519 zł/os.), Polkowice (8 265 zł/os.) oraz Kobierzyce (7 711 zł/os.), a najmniej w gminach: Gryfów Śląski (2 893 zł/os.), Pieszycy (2 940 zł/os.), Piława Górna (2 965 zł/os.). Zróżnicowanie wydatków ogółem w gminach na przestrzeni lat 2010-2016 wahało się od -45,4% do +92,3%. Największy wzrost wydatków ogółem odnotowano w gminach: Duszniki Zdrój (92,3%), Jerzmanowa (89,5%), Żarów (86,8%), Krośnice (82%) oraz Kobierzyce (79%). Natomiast największy spadek wydatków wystąpił w gminach: Bardo (-45,4%), Lewin Kłodzki (-29,6%), Przemków (-28,6%) oraz Polanica Zdrój (-28%).

MAPA 11. WYDATKI OGÓŁEM W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].

MAPA 12. ZMIANA WYDATKÓW OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

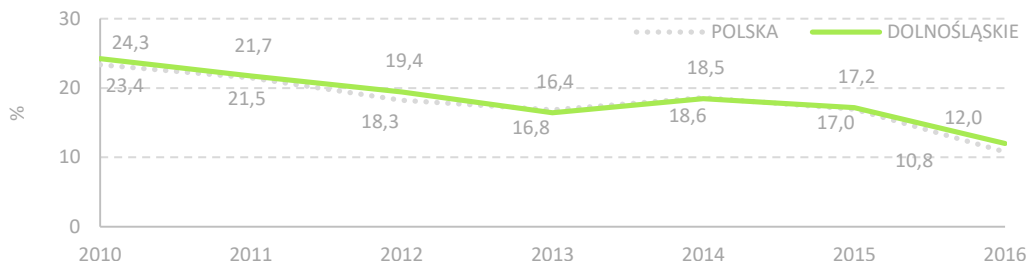
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wydatki majątkowe w 2010 wyniosły 10,7 mld zł i wzrosły do 13,0 mld zł w 2016 roku. Od 2010 do 2016 roku nastąpiła znaczna zmiana struktury wydatków majątkowych i bieżących z 25,1% i 74,9% w roku 2010 na 13,5% i 86,5% w 2016 roku.

Należy podkreślić, że w kraju od 2010 do 2016 roku nastąpił znaczny spadek udziału **wydatków inwestycyjnych** w wydatkach ogółem gmin i miast na prawach powiatu z 23,4% do 10,8%. Natomiast województwo dolnośląskie

było na 3. miejscu pod względem spadku. Na Dolnym Śląsku udział wydatków inwestycyjnych był podobny jak w kraju i spadł z 24,3% do 12,0%. Jest to zjawisko niekorzystne ponieważ w dłuższej perspektywie czasowej może doprowadzić do stagnacji gospodarczej.

WYKRES 58. UDZIAŁ WYDATKÓW MAJĄTKOWYCH INWESTYCYJNYCH W WYDATKACH OGÓŁEM W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].

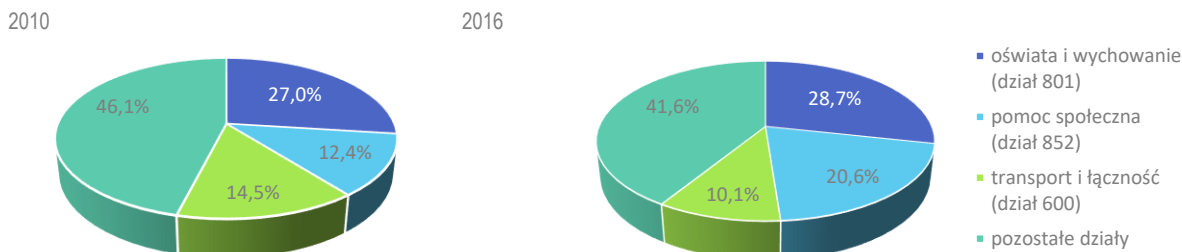
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Łączna wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez gminy i miasta na prawach powiatu na obszarze województwa spadła z kwoty 2 599 mln w 2010 roku do 1 565 mln zł w 2016 roku. Największe wydatki w 2016 roku poniesione zostały kolejno: we Wrocławiu (525 mln zł), w Wałbrzychu (65 mln zł), w Kobierzycach (48 mln zł), a najniższe w gminach: Jemielno (405 tys. zł), Jordanów Śląski (346 tys. zł) oraz Pęcław (100 tys. zł).

Udział wydatków inwestycyjnych w gminach dolnośląskich w 2016 roku wahał się od 43,4% do 1,1%. Największy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem odnotowano w gminach: Duszniki Zdrój (43,4%), Kobierzyce (32,1%), Krośnice (26,5%), Gaworzycy i Grębocice (po 25,8%). Najmniejszy udział wydatków j.w. odnotowano w gminach: Pęcław (1,1%), Kamienna Góra i Mysłakowice (po 1,9%), Przemków (2%) i Mieroszów (2,2%). W 2010 roku udział wydatków inwestycyjnych na poziomie niższym niż 10% wystąpił w 5 gminach Dolnego Śląska. Już w 2016 roku udział wydatków inwestycyjnych poniżej 10 % wykazało 100 dolnośląskich gmin.

Analizując strukturę wydatków ogółem gmin i miast na prawach powiatu Dolnego Śląska wg **działów klasyfikacji budżetowej** w 2016 roku odnotowano największe udziały wydatków na: oświatę i wychowanie (dział 801) -28,7%, pomoc społeczną (dział 852) - 20,6%, transport i łączność (dział 750) - 10,1%. Łączne wydatki poniesione w ramach ww. 3 działów stanowiły więc 59,4% wszystkich wydatków budżetowych gmin i miast na prawach powiatu. Na tle innych województw woj. dolnośląskie z udziałem w nakładach na **oświatę i wychowanie** w łącznych dochodach budżetowych na poziomie 28,7% zajęło ostatnie miejsce. 12 województw miało udział powyżej 30%. W przypadku **pomocy społecznej** nasze województwo (20,6%) zajęło przedostatnie miejsce w kraju. W dwóch województwach udział był nawet wyższy od 30%.

WYKRES 59. STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETOWYCH GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG DZIAŁÓW [2010, 2016].

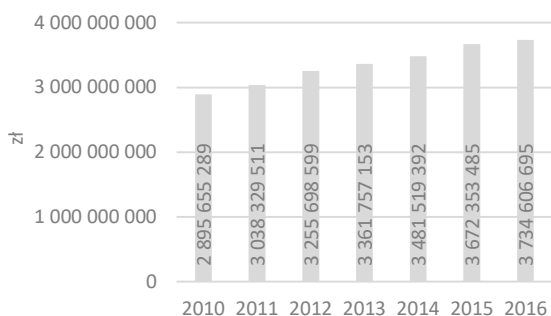
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Jak wspomniano powyżej, największy udział w wydatkach ogółem w 2016 roku miały wydatki na **oświatę i wychowanie** (dział 801) 28,7%. W 2016 roku największy procentowo udział wydatków ogółem na ten dział przeznaczyły gminy: Chocianów (44%), Dobroszyce (42%) oraz Krośnice (42%). Równie wysoki udział w wydatkach ogółem gmin i miast na prawach powiatu miały wydatki na **pomoc społeczną** (dział 852) – 20,6% które w 2016 roku wzrosły o ponad 45% w porównaniu do wydatków 2015 roku oraz **transport i łączność** (dział 600) – 10,1%. Poziom

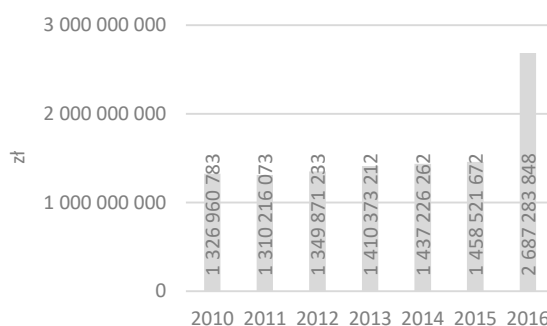

wydatków na **transport i łączność** w 2010 roku wyniósł 1 553 mln zł i w 2016 roku spadł do 1 318 mln zł. W przypadku tego działu również nastąpił spadek udziału w wydatkach ogółem odpowiednio z 14,5% do 10,1%. Pod względem udziału wydatków na transport i łączność w 2016 roku woj. dolnośląskie uplasowało się na 5. miejscu w kraju.

WYKRES 60. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA OŚWIATĘ I WYCHOWANIE (DZIAŁ 801) [2010-2016].

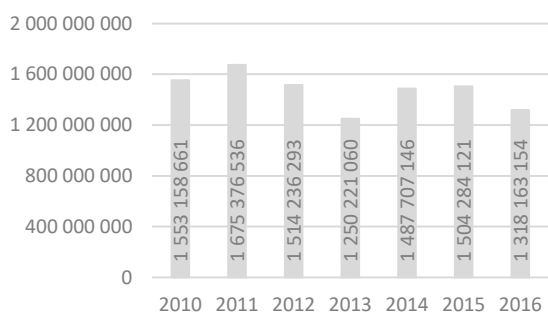

WYKRES 61. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA POMOC SPOŁECZNĄ (DZIAŁ 852) [2010-2016].

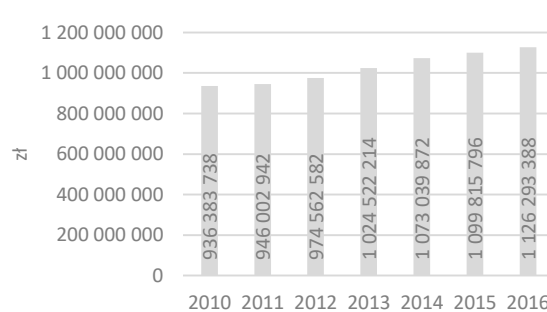

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

WYKRES 62. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) [2010-2016].

WYKRES 63. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA ADMINISTRACJĘ PUBLICZNĄ (DZIAŁ 750) [2010-2016].

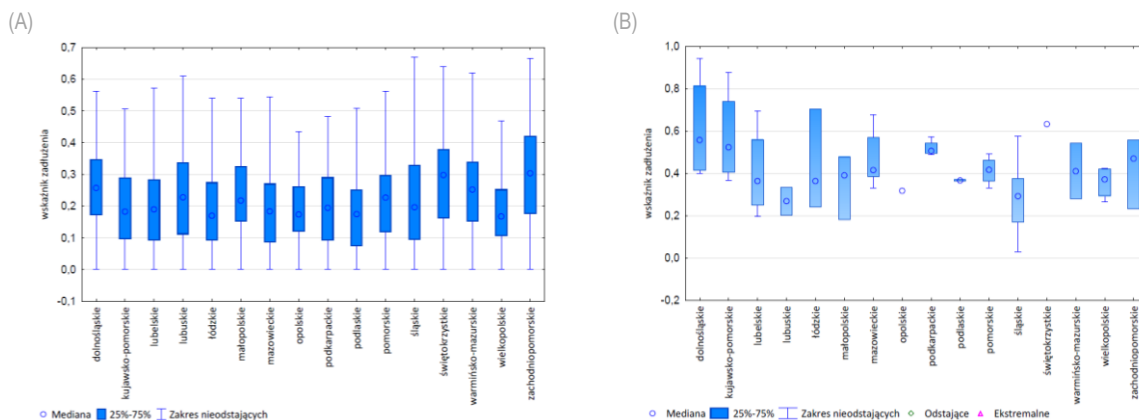
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wydatki na **kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego** w województwie dolnośląskim wzrosły z 555 mln zł w 2010 roku do 566 mln zł w 2016 roku i stanowiły 4,3% wydatków budżetowych. W 2016 roku województwo dolnośląskie uplasowało się na 1. miejscu w kraju ze względu na wysokość wydatków poniesionych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. Wartość wydatków na **gospodarkę komunalną i ochronę środowiska** wzrosła z 970 mln zł w 2010 roku do 1 259 mln zł w 2016 roku. Średnia wartość wydatków gmin i miast na prawach powiatu w województwie wynosiła 7,4 mln zł. Udział ww. wydatków w wydatkach budżetowych gmin wykazuje bardzo duże zróżnicowanie. W 2016 roku największy udział wydatków na ten cel miała gmina Ruja (22,2%), a następnie gminy: Węgliniec (20,6%), Polanica Zdrój (19,5%), Prusice (19,1%) oraz Marcinowice (18,2%). Wśród gmin o najwyższym udziale wydatków na ten cel nie znalazło się żadne miasto na prawach powiatu. Natomiast najniższy, dziesięciokrotnie mniejszy udział, miała gmina Pećław (2%) oraz gminy: Żurawina (2,5%), Siechnice i Ciepłowody (po 2,6%). Udział wydatków gmin i miast na prawach powiatu na **ochronę zdrowia** w województwie dolnośląskim w 2016 roku był niewielki (107 mln zł), co stanowiło 0,8% wydatków ogólnych i odpowiadało średniej w kraju.

Istotne znaczenie ma również zadłużenie gmin i miast na prawach powiatu. **Dług publiczny** w województwie dolnośląskim w 2016 roku wyniósł 7,2 mln zł i wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 0,5%. Najbardziej zadłużone były miasta na prawach powiatu (3,7 mln zł) i gminy (2,2 mln zł). **Wskaźnik zadłużenia** przedstawia stosunek długu do dochodów gminy. Największe zadłużenie w 2016 roku miały na Dolnym Śląsku miasta na prawach powiatu (65,5%), w tym Wałbrzych – 82,6% i Wrocław – 67,7%. Poziom zadłużenia pozostałych gmin Dolnego Śląska był niższy niż 30%, w tym: gminy miejsko-wiejskie - 29,3%, gminy miejskie - 29,2%, gminy wiejskie - 23,6%. Średnie zadłużenie na 1 mieszkańca województwa w 2016 roku wyniosło 1 123 zł/os. Najwyższe zadłużenie na mieszkańca odnotowano

w gminach Wałbrzych (4 619 zł) i Wrocław (4 339 zł) oraz w 3 gminach na poziomie ok. 3 500 zł. W pozostałych gminach województwa dolnośląskiego odnotowano zdecydowanie niższe poziomy zadłużeń.

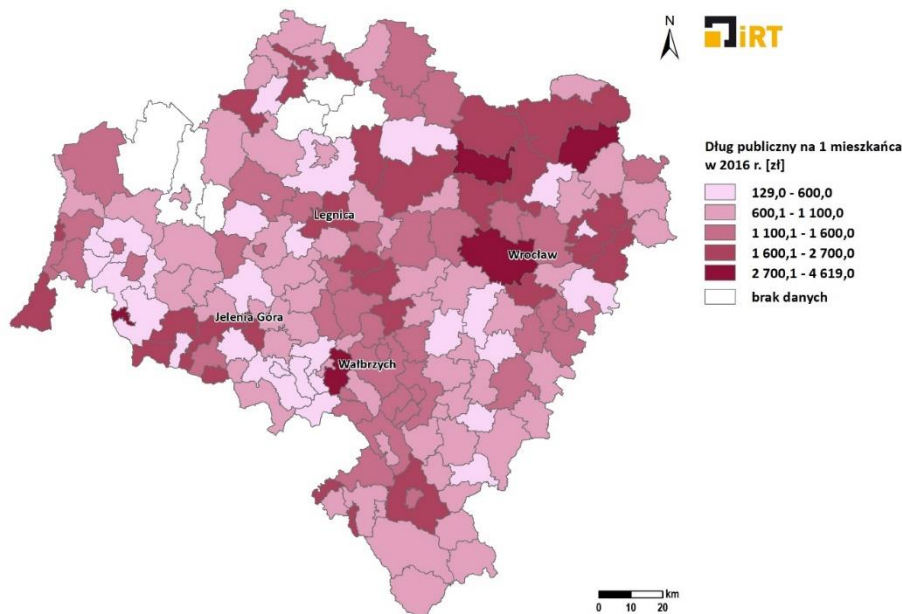
WYKRES 64. RELACJA ZADŁUŻENIA DO DOCHODÓW GMIN (A) I MIAST NA PRAWACH POWIATU (B) WG WOJEWÓDZTW [2016].

Uwaga: całość zobowiązań, tj. z uwzględnieniem zobowiązań na realizację programów i projektów finansowanych z udziałem środków unijnych. „Niebieski prostokąt” na wykresie obejmuje wartości od 25 percentyla do 75 percentyla.

Źródło: Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

MAPA 13. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Nadwyżka operacyjna gmin i miast na prawach powiatu w województwie dolnośląskim wzrosła z 915 mln zł w 2010 roku do 1 216 mln zł w 2016 roku (wzrost 32,8%). W roku 2010 najwyższą nadwyżkę operacyjną odnotowano w mieście Wrocław (223 mln zł). Natomiast 18 gmin miało ujemny wynik operacyjny. Miasto Wałbrzych osiągnęło ujemny wynik operacyjny aż -40 mln zł. Sytuacja poprawiła się w roku 2016 gdzie najlepszy wynik operacyjny miało również miasto Wrocław (325 mln zł). Natomiast liczba gmin z ujemnym wynikiem operacyjnym zmniejszyła się do 6, a największe zadłużenie odnotowano w gminie Nowa Ruda (-3,3 mln zł).

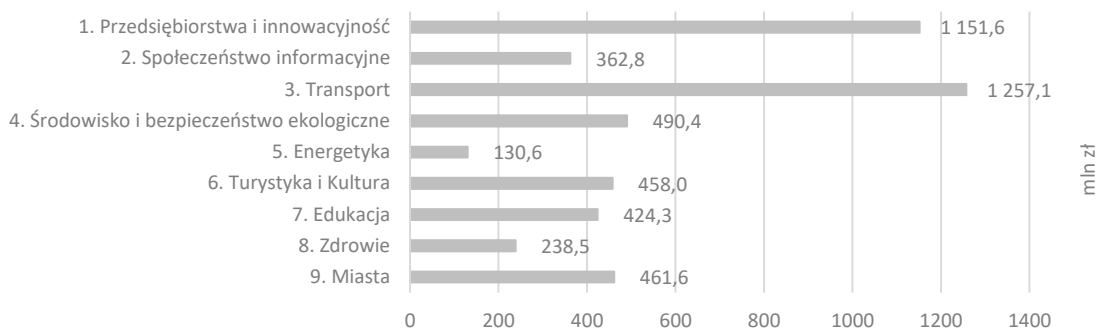
5.

FINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW UE

5.1. PERSPEKTYWA 2007-2013

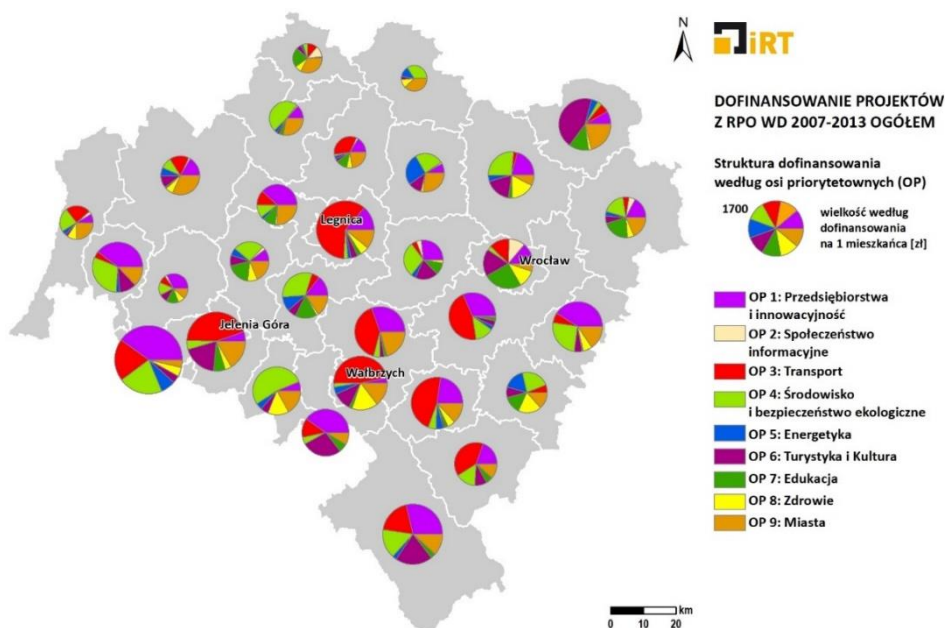
Na realizację projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (RPO WD) Województwo dolnośląskie uzyskało dofinansowanie w kwocie 5 278 mln zł (łączna wartość projektów: 9 767 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu kwota dofinansowania wynosiła 1 766 zł. Największe dofinansowanie otrzymały projekty zrealizowane w ramach 3. Osi priorytetowej - 3. Transport, a następnie w kolejności malejącej projekty w ramach osi: 1. Przedsiębiorstwa i innowacyjność, 4. Środowisko i bezpieczeństwo ekologiczne, 9. Miasta, 6. Turystyka i kultura, 7. Edukacja, 2. Społeczeństwo informacyjne, 8. Zdrowie, 5. Energetyka.

WYKRES 65. WYKORZYSTANIE FUNDUSZY UNIJNYCH W PERSPEKTYWIE 2007-2013 NA REALIZACJĘ RPO WEDŁUG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 20 MARZEC 2017 R.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z systemu KSI 2007-2013.

MAPA 14. STRUKTURA DOFINANSOWANIA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2007-2013 W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 GRUDNIA 2016 R.].

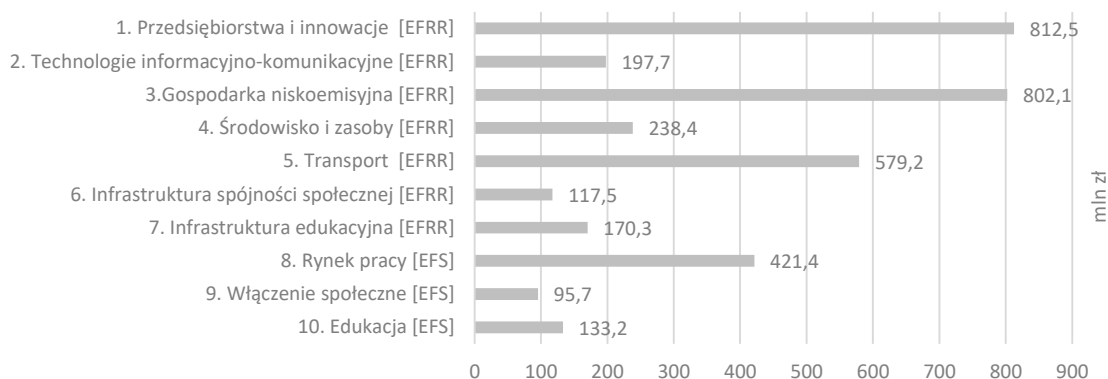
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca¹² największe dofinansowanie z EFRR w ramach RPO WD 2007-2013 otrzymał powiat jeleniogórski (2 646,9 zł), kolejno powiaty: kłodzki (2 075,4 zł), Jelenia Góra (1 983 zł), Legnica (1 914,8 zł), Wałbrzych (1 656,4 zł), milicki (1 542,2 zł) oraz dzierżoniowski (1 514,1 zł). Najmniejszą kwotę dofinansowania na osobę uzyskały natomiast powiaty: górowski (381,8 zł), lwówecki (487,4 zł) oraz głogowski (498,1 zł).

5.2. PERSPEKTYWA 2014-2020¹³

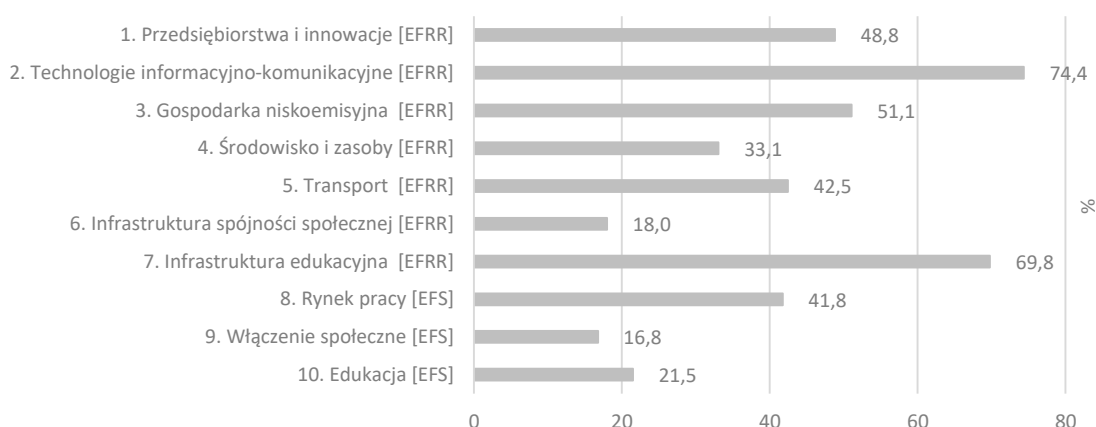
Dofinansowanie projektów z Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 (RPO WD) do 31 sierpnia 2017 roku wyniosło 3 683 mln zł (łączna kwota projektów: 5 454 mln zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu kwota dofinansowania wynosiła 1 266 zł. Największe dofinansowanie w podziale na powiaty otrzymały projekty zrealizowane w ramach 1. Osi priorytetowej RPO WD -1. Przedsiębiorstwa i innowacje, a następnie w kolejności malejącej: projekty w ramach osi: 3. Gospodarka niskoemisyjna, 5. Transport, 8. Rynek pracy, 4. Środowisko i zasoby, 2. Technologie informacyjno-komunikacyjne, 7. Infrastruktura edukacyjna, 10. Edukacja, 6. Infrastruktura spójności społecznej i 9. Włączenie społeczne.

WYKRES 66. DOFINANSOWANIE Z EFRR ORAZ EFS W PERSPEKTYWIE UE 2014-2020 NA REALIZACJĘ RPO WG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 31 SIERPNIA 2017R.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

WYKRES 67. POSTĘP REALIZACJI RPO WD 2014-2020 WG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 31 SIERPNIA 2017R.].¹⁴

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

W przeliczeniu na mieszkańca największe dofinansowanie z EFRR w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymał powiat złotoryjski (1 805,4 zł), kolejno powiaty: średzki (1 556,9 zł), Jelenia Góra (1 427,2 zł) oraz lwówecki (1 068,7 zł).

¹² Analizy dokonano w oparciu o dane UMWD zebrane wg stanu na 31 grudnia 2016 r.

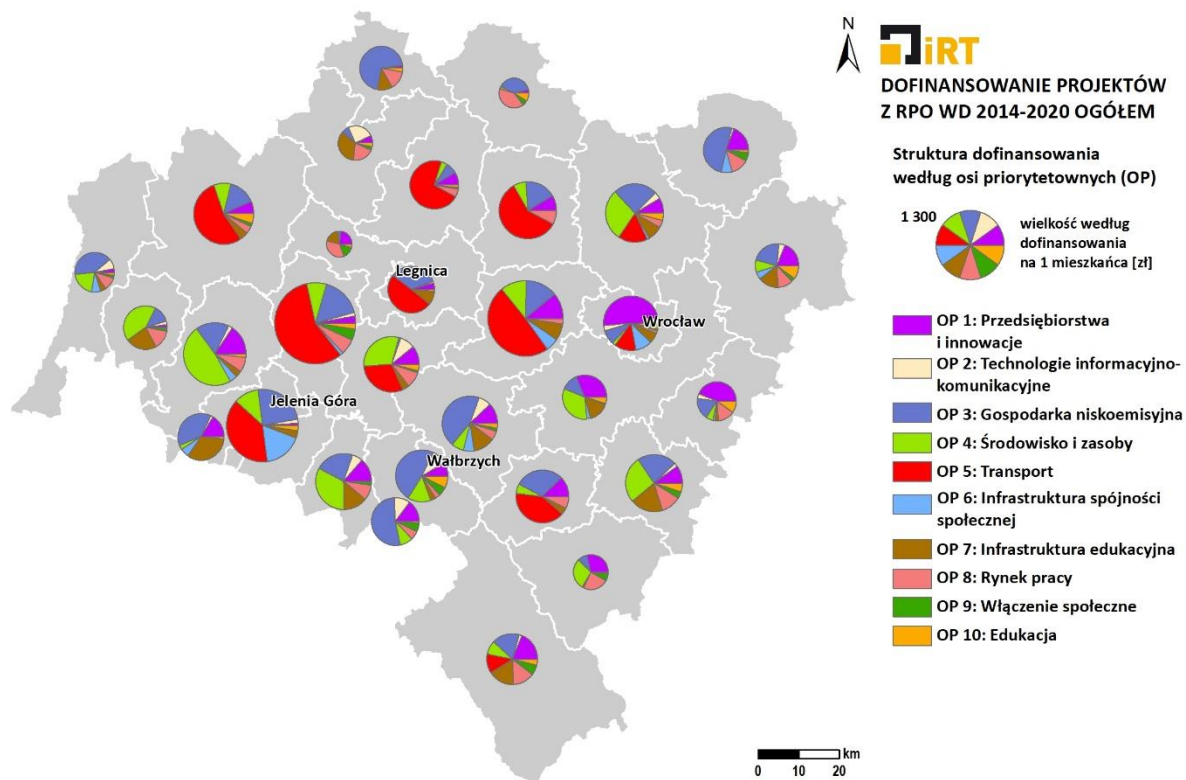
¹³ Analizy dokonano w oparciu o dane UMWD zebrane wg stanu na 31 sierpnia 2017 r.

¹⁴ Procent realizacji przyznanych środków z UE [alokacja na lata 2014-2020=100%].

Najmniejszą kwotę dofinansowania na osobę uzyskali powiaty: legnicki (180,2 zł), górowski (238,5 zł), polkowicki (321,2) oraz ząbkowicki (331,6 zł).

MAPA 15. STRUKTURA DOFINANSOWANIA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].

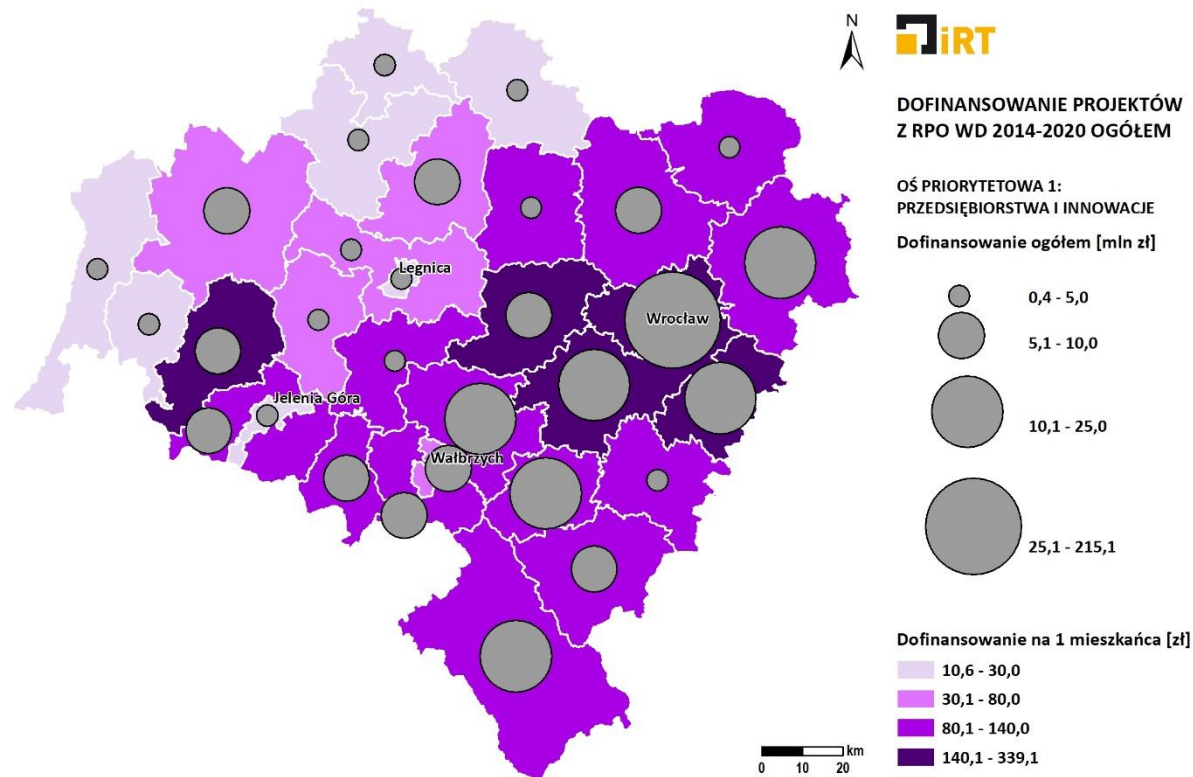
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

1. Przedsiębiorstwa i innowacje

W ramach osi priorytetowej **1. Przedsiębiorstwa i innowacje** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymało miasto Wrocław (339,1 zł) oraz kolejno powiaty: oławski (187,4 zł), średzki (177,5 zł), lwówecki (170,4 zł) oraz wrocławski (167,8 zł). Najniższe dofinansowanie do projektów w przeliczeniu na osobę w ramach tej osi priorytetowej odnotowano w powiatach: głogowskim (10,6 zł), górowskim (10,7 zł), lubańskim (11,1), zgorzeleckim (11,7 zł) oraz mieście Jelenia Góra (15,1 zł). Analiza poziomu uzyskanego dofinansowania wskazuje również, że największe kwoty dofinansowania w wartościach bezwzględnych (mln zł) odnotowano we Wrocławiu (215,1 mln zł) i kolejno w powiatach: kłodzkim (22,2 mln zł), wrocławskim (22 mln zł), świdnickim (16,7 mln zł), oławskim (14,7 mln zł), oleśnickim (10,7 mln zł) oraz dzierżoniowskim (10,2 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały natomiast powiaty: górowski (0,4 mln zł), lubański (0,6 mln zł), głogowski (1 mln zł), zgorzelecki (1,1 mln zł), Jelenia Góra (1,2 mln zł) oraz polkowicki (1,4 mln zł).

MAPA 16. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 1: PRZEDSIĘBIORSTWA I INNOWACJE W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIĄ 2017 R.].

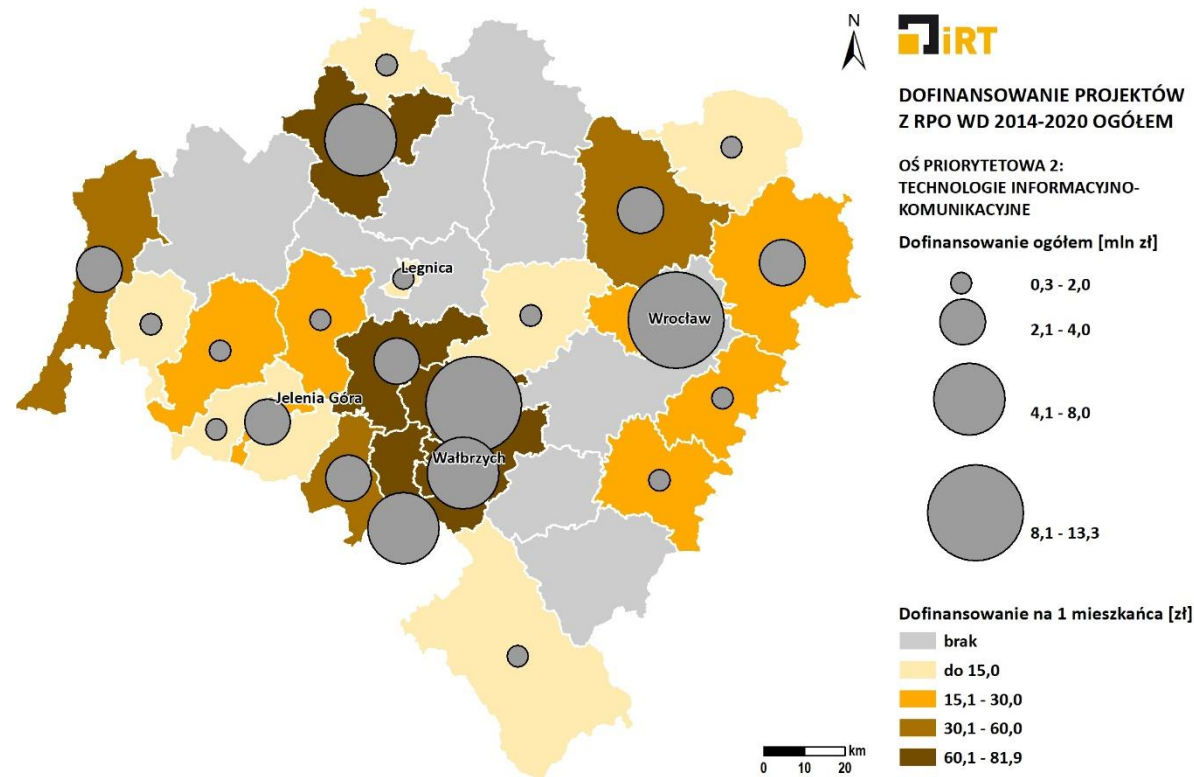
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

2. Technologie informacyjno-komunikacyjne

W ramach osi priorytetowej **2. Technologie informacyjno-komunikacyjne** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: polkowicki (81,9 zł), jaworski (74,4 zł), wałbrzyski (70,6 zł), miasto Wałbrzych (63,4 zł), świdnicki (62,4 zł) oraz kamiennogórski (54 zł). Najniższe dofinansowania do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w powiatach: głogowskim (3,8 zł), Legnicy (6,9 zł) milickim (7,5 zł) oraz jeleniogórskim (8,9 zł). W powiatach: lubińskim, legnickim, ząbkowickim, wrocławskim, wołowskim, bolesławieckim, górowskim oraz dzierzoniowskim nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analiza uzyskanego poziomu dofinansowania jako wartość bezwzględną (mln zł), wskazuje że największe kwoty dofinansowania odnotowano we Wrocławiu (13,3 mln zł), kolejno w powiatach: świdnickim (10 mln zł), mieście Wałbrzychu (7,4 mln zł), polkowickim (5,2 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały natomiast powiaty: milicki (0,3 mln zł), głogowski (0,3 mln zł) oraz jeleniogórski (0,6 mln zł).

MAPA 17. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 2: TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIĄ 2017 R.]

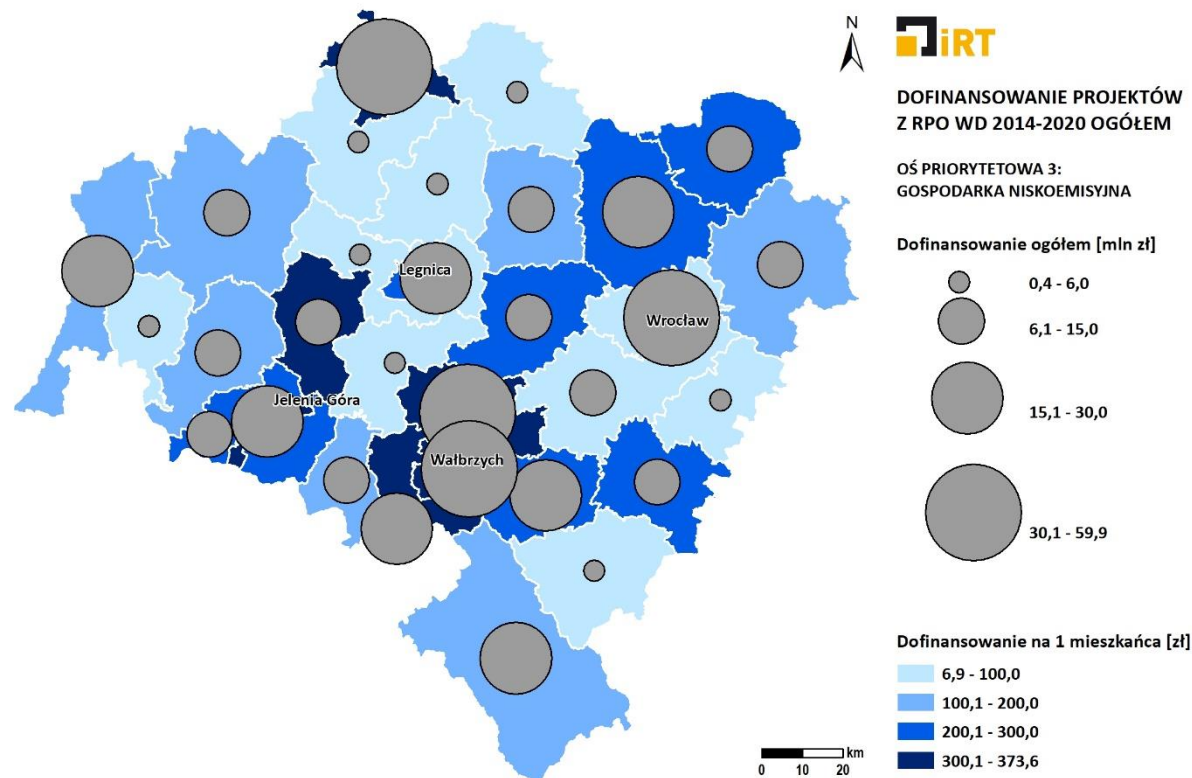

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

3. Gospodarka niskoemisyjna

W ramach osi priorytetowej **3. Gospodarka niskoemisyjna** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymali powiaty: świdnicki (373,6 zł), głogowski (360,3 zł), Jelenia Góra (349,2 zł), wałbrzyski (331,5 zł), miasto Wałbrzych (315,4 zł) oraz złotoryjski (315,4 zł). Najniższe dofinansowanie do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w powiatach: legnickim (6,9 zł), jaworskim (10,5 zł), polkowickim (23,9 zł) oraz ząbkowickim (31,1 zł). Analiza poziomu uzyskanego dofinansowania jako wartości bezwzględnej (mln zł), wskazuje że największe kwoty dofinansowania odnotowano w powiatach: świdnickim (59,9 mln zł), Wałbrzychu (36,8 mln zł), Wrocławiu (35,7 mln zł), głogowskim (32,5 mln zł), Jeleniej Górze (28,4 mln zł) oraz dzierzoniowskim (24,9 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały natomiast powiaty: legnicki (0,4 mln zł), jaworski (0,5 mln zł) oraz polkowicki (1,5 mln zł).

MAPA 18. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 3: GOSPODARKA NISKOEMISYJNA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].

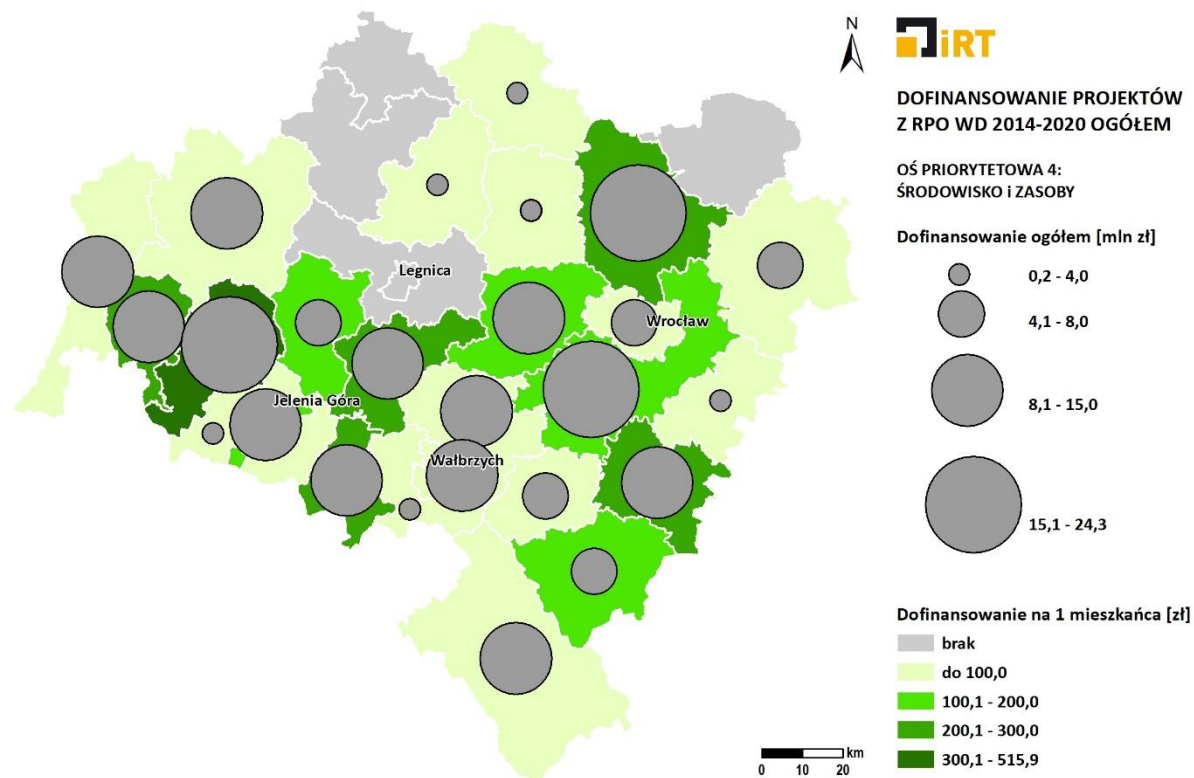
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

4. Środowisko i zasoby

W ramach osi priorytetowej **4. Środowisko i zasoby** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: lwówecki (515,9 zł), kamiennogórski (284,8 zł), trzebnicki (268,4 zł), jaworski (256,8 zł), strzeliński (240,2 zł) oraz lubański (224,3 zł). Najniższe dofinansowania do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w powiatach: górowskim (6,1 zł), Wrocławiu (11,5 zł), jeleniogórskim (17,7 zł), oławskim (26 zł) oraz lubińskim (27 zł). W Legnicy oraz w powiatach: legnickim, głogowskim, polkowickim i milickim nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analizując wartość bezwzględną dofinansowania (mln zł) poziom wsparcia wyniósł kolejno w powiatach: lwóweckim (24,3 mln zł), wrocławskim (22,5 mln zł) oraz trzebnickim (22,4 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały powiaty: górowski (0,2 mln zł), jeleniogórski (1,2 mln zł) oraz oławski (2 mln zł).

MAPA 19. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 4: ŚRODOWISKO I ZASOBY W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNI 2017 R.].

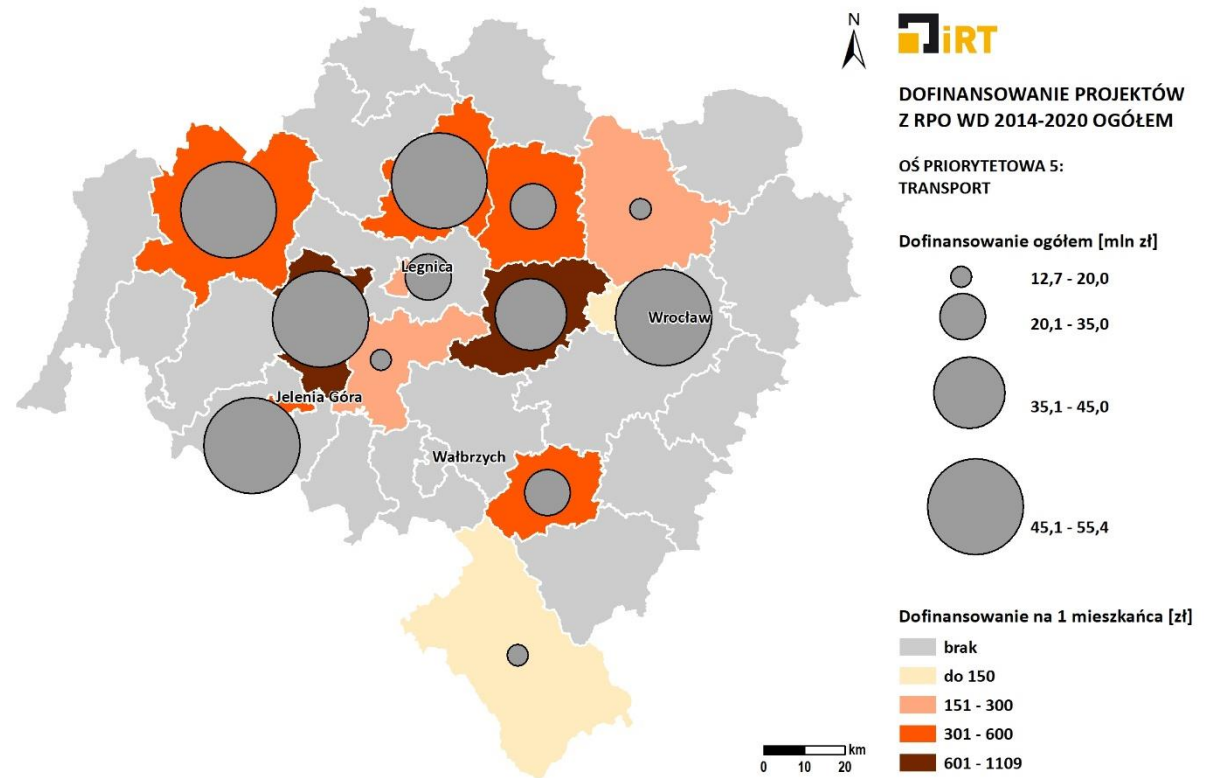

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

5. Transport

W ramach osi priorytetowej **5. Transport** jedynie 12 z 30 powiatów województwa dolnośląskiego do tej pory uzyskało dofinansowanie na realizację projektów. W kolejności przyznanego dofinansowania w przeliczeniu na osobę były to powiaty: Jelenia Góra (252,5 zł), średzki (92,4 zł), miasto Wrocław (63,9 zł), świdnicki (53,7 zł), milicki (44 zł), lwówecki (41,7 zł), jeleniogórski (35,2 zł), zgorzelecki (33,2 zł), oleśnicki (29,1 zł), złotoryjski (26 zł), wrocławski (14 zł), trzebnicki (11,9 zł), oławski (7 zł), wołowski (6,3 zł), kłodzki (6,2 zł), Wałbrzych (5,8 zł) oraz głogowski (1,8 zł). Analizując wartość bezwzględną dofinansowania (mln zł) uzyskane wsparcie w powiatach wyniosło kolejno: Wrocław (55,4 mln zł), lubiński (51,4 mln zł), bolesławiecki (50,8 mln zł), złotoryjski (49,8 mln zł), Jelenia Góra (45,7 mln zł), średzki (41,8 mln zł), dzierzoniowski (33,1 mln zł), Legnica (29,8 mln zł), wołowski (26,8 mln zł), kłodzki (14,3 mln zł), jaworski (13,3 mln zł) oraz trzebnicki (12,7 mln zł).

MAPA 20. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 5: TRANSPORT W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPANIA 2017 R.].

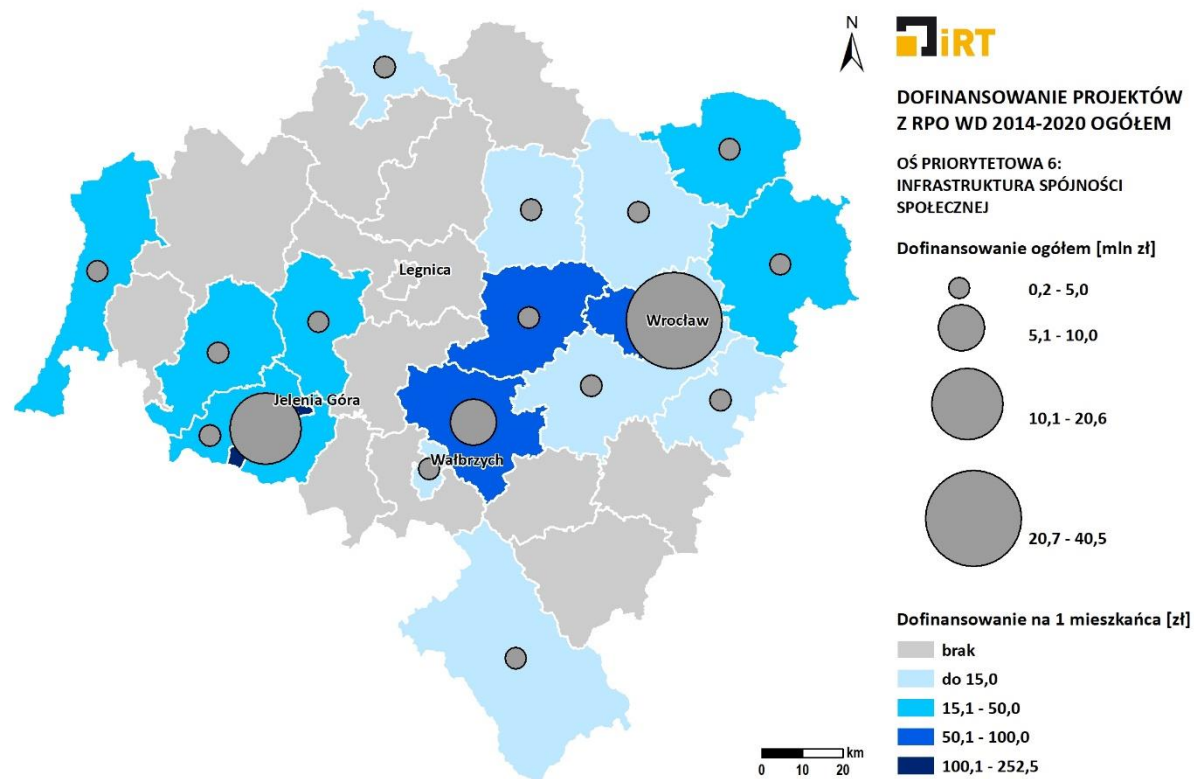
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

6. Infrastruktura spójności społecznej

W ramach osi priorytetowej **6. Infrastruktura spójności społecznej** 17 z 30 powiatów województwa dolnośląskiego do tej pory uzyskało dofinansowanie na realizację projektów. W kolejności przyznanego dofinansowania w przeliczeniu na osobę były to powiaty: Jelenia Góra (252,5 zł), średzki (92,4 zł), Wrocław (63,9 zł), świdnicki (53,7 zł), milicki (44 zł), lwówecki (41,7 zł), jeleniogórski (35,2 zł), zgorzelecki (33,2 zł), oleśnicki (29,1 zł), złotoryjski (26 zł), wrocławski (14 zł), trzebnicki (11,9 zł), oławski (7 zł), wołowski (6,3 zł), kłodzki (6,2 zł), Wałbrzych (5,8 zł) oraz głogowski (1,8 zł). Analizując poziom uzyskanego dofinansowania jako wartość bezwzględną (mln zł) uzyskane dofinansowanie w powiatach wyniosło kolejno: Wrocław (40,5 mln zł), Jelenia Góra (20,6 mln zł), świdnicki (8,6 mln zł), średzki (4,9 mln zł), oleśnicki (3,1 mln zł), zgorzelecki (3,1 mln zł), jeleniogórski (2,3 mln zł), lwówecki (2 mln zł), wrocławski (1,8 mln zł), milicki (1,6 mln zł), złotoryjski (1,2 mln zł), kłodzki (1 mln zł), trzebnicki (1 mln zł), Wałbrzych (0,7 mln zł), oławski (0,5 mln zł), wołowski (0,3 mln zł) oraz głogowski (0,2 mln zł).

MAPA 21. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 6: INFRASTRUKTURA SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNI 2017 R.].

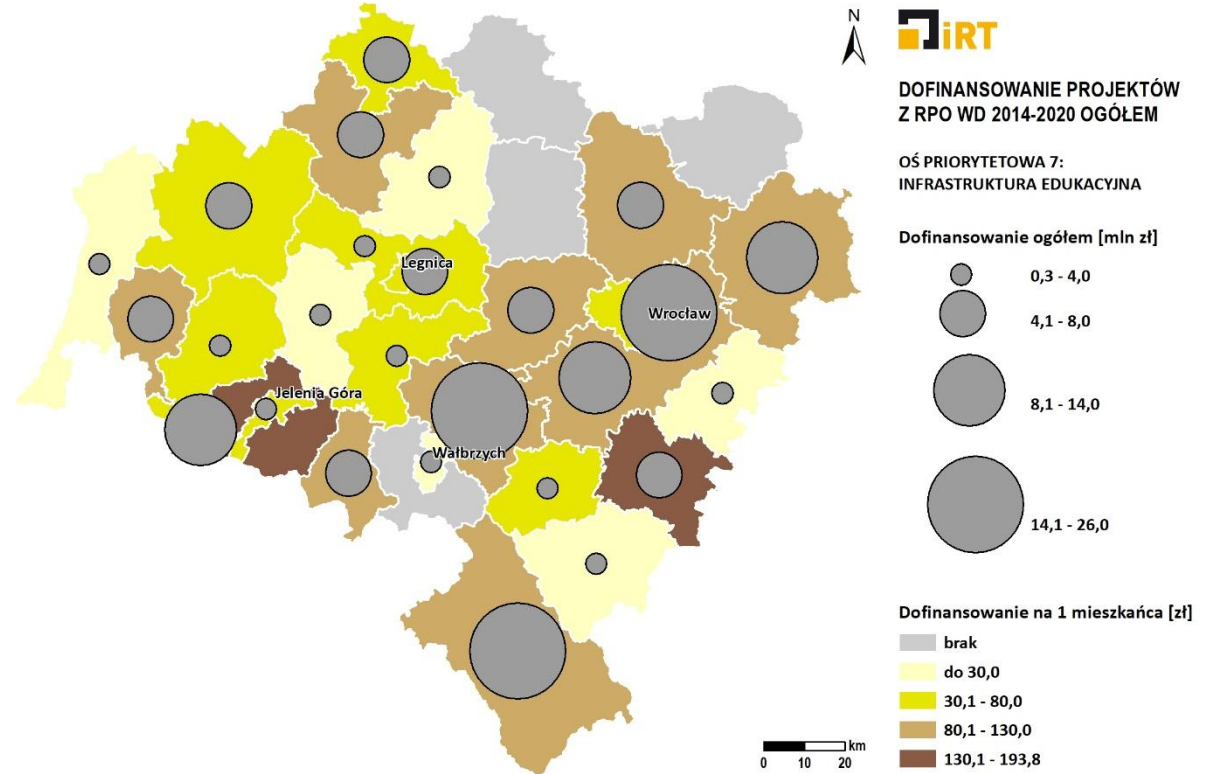

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

7. Infrastruktura edukacyjna

W ramach osi priorytetowej **7. Infrastruktura edukacyjna** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: jeleniogórski (193,8 zł), strzeliński (170,9 zł), kłodzki (121,4 zł), lubański (121,2 zł), kamiennogórski (117,5 zł), średzki (113,6 zł), polkowicki (113,4 zł) oraz świdnicki (108,3 zł). Najniższe dofinansowanie do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w powiatach: lubińskim (4,5 zł), ząbkowickim (5,4 zł), złotoryjskim (6,8 zł), oławskim (12,3 zł) oraz zgorzeleckim (19,4 zł). W powiatach: górowskim, wołowskim, milickim oraz wałbrzyskim nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analiza poziomu dofinansowania pod względem wartości bezwzględnej (mln zł) wskazuje, że najwyższe uzyskane wsparcie odnotowano we Wrocławiu (25 mln zł) oraz kolejno w powiatach: kłodzkim (19,9 mln zł), świdnickim (17,4 mln zł), jeleniogórskim (12,6 mln zł) oraz wrocławskim (10,5 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały natomiast powiaty: złotoryjski (0,3 mln zł), ząbkowicki (0,4 mln zł), lubiński (0,5 mln zł) oraz oławski (0,9 mln zł).

MAPA 22. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 7: INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNI 2017 R.].

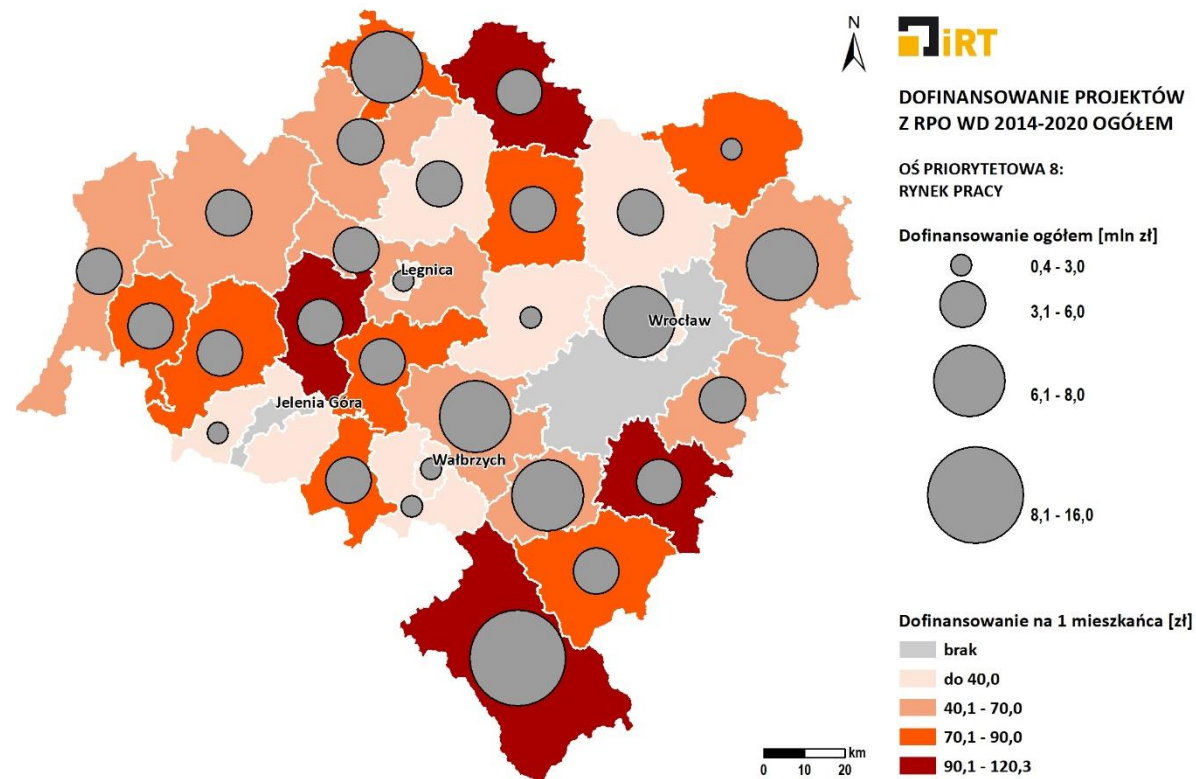
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

8. Rynek pracy

W ramach osi priorytetowej **8. Rynek pracy** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: złotoryjski (120,3 zł), strzeliński (104,1 zł), górowski (103,4 zł) oraz kłodzki (97,7 zł). Najniższe dofinansowania do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w Legnicy (4,2 zł) oraz kolejno w powiatach: jeleniogórskim (5,5 zł), Wrocławiu (10,5 zł) oraz Wałbrzychu (20,3 zł). W powiecie wrocławskim oraz w Jeleniej Górze nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analizując poziom dofinansowania jako wartość bezwzględną (mln zł) najwyższe uzyskane wsparcie odnotowano kolejno w powiatach: kłodzkim (16 mln zł), świdnickim (7,2 mln zł), Wrocławiu (6,7 mln zł), głogowskim (6,6 mln zł), oleśnickim (6,3 mln zł) oraz dzierzoniowskim (6,3 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały powiaty jeleniogórski (0,4 mln zł) oraz Legnica (0,4 mln zł).

MAPA 23. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 8: RYNEK W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPANIA 2017 R.].

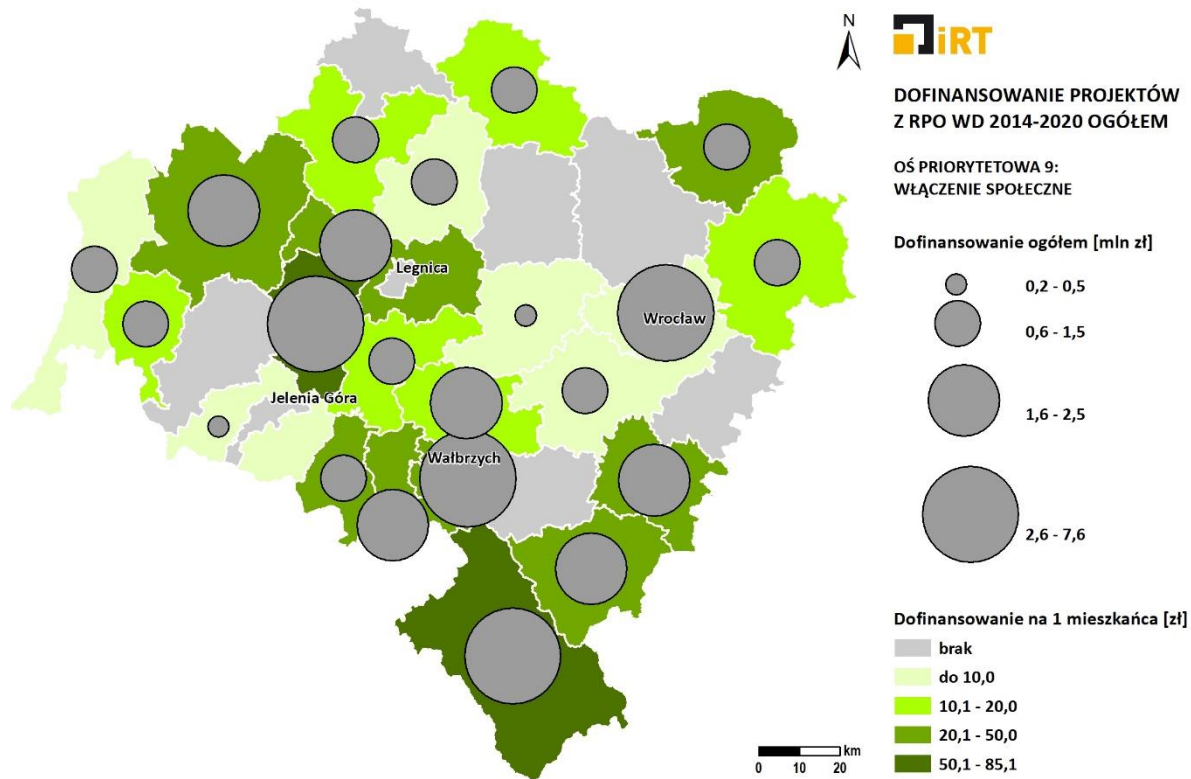

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

9. Włączenie społeczne

W ramach osi priorytetowej **9. Włączenie społeczne** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: złotoryjski (85,1 zł), kłodzki (51 zł), wałbrzyski (38,9 zł) oraz miasto Wałbrzych (38,7 zł). Najniższe dofinansowania do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano natomiast w powiatach: jeleniogórskim (2,3 zł), wrocławskim (5,3 zł) oraz lubińskim (7,6 zł). W powiatach: Jelenia Góra, dzierzoniowskim, głogowskim, Legnicy, trzebnickim, wołowskim, oławskim oraz lwóweckim nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analizując poziom dofinansowania jako wartość bezwzględną (mln zł) najwyższe uzyskane wsparcie odnotowano kolejno w powiatach: kłodzkim (7,6 mln zł), Wrocławiu (5,5 mln zł), Wałbrzychu (4,2 mln zł) oraz złotoryjskim (3,8 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały powiaty: jeleniogórski (0,2 mln zł), średzki (0,4 mln zł) oraz górowski (0,5 mln zł).

MAPA 24. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 9: WŁĄCZENIE SPOŁECZNE W PODZIALE NA POWIATY (STAN NA 31 SIERPNI 2017 R.).

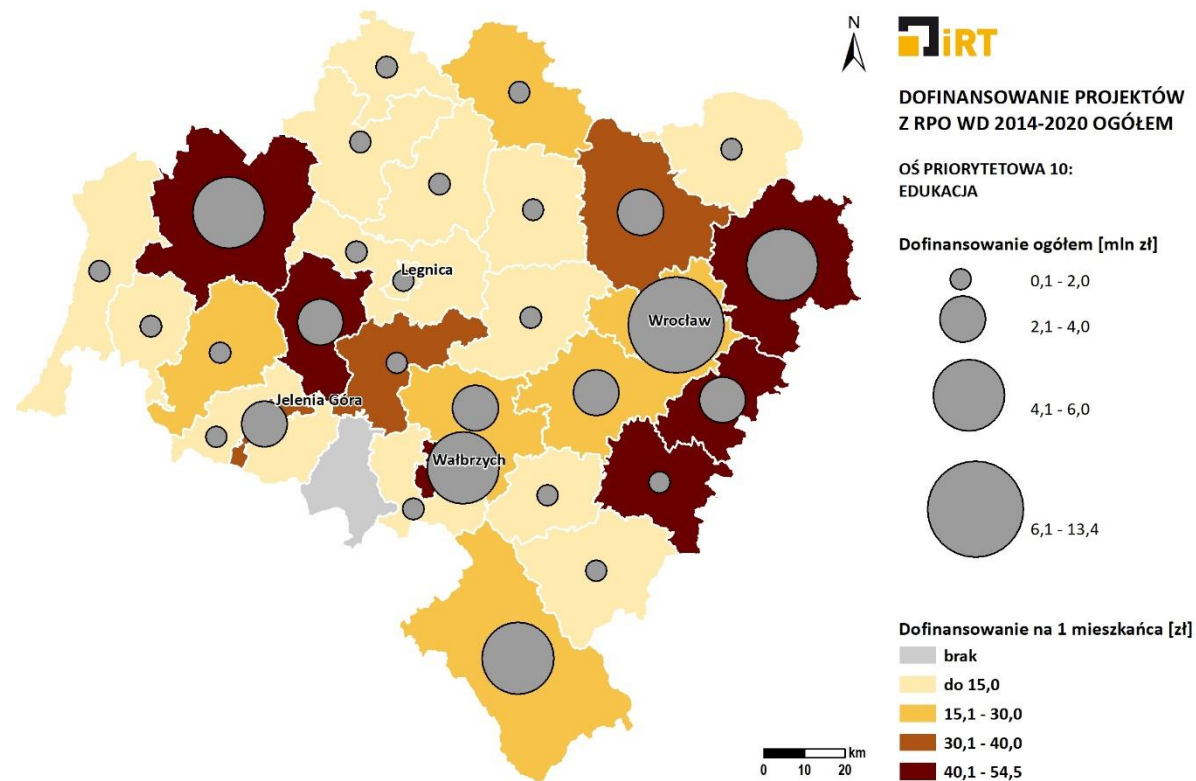
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

10. Edukacja

W ramach osi priorytetowej **10. Edukacja** największe dofinansowanie w przeliczeniu na osobę dla projektów realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 otrzymały powiaty: oleśnicki (54,4 zł), bolesławiecki (54,4 zł), Wałbrzych (49,6 zł), złotoryjski (47,7), strzeliński (44,8 zł) oraz oławski (42,2 zł). Najniższe dofinansowania do projektów w przeliczeniu na osobę odnotowano w powiatach: lubańskim (1,3 zł), średzkim (5,3 zł), ząbkowickim (4,4 zł), wołowskim (7,6 zł), dzierżoniowskim (7,6 zł), legnickim (7,7 zł), Legnicy (7,7 zł), wałbrzyskim (7,8 zł), jeleniogórskim (8,6 zł) oraz milickim (9,9 zł). W powiecie kamiennogórskim nie realizowano projektów w ramach omawianej osi priorytetowej. Analizując poziom dofinansowania jako wartość bezwzględną (mln zł) najwyższe uzyskane wsparcie odnotowano we Wrocławiu (13,4 mln zł) oraz kolejno w powiatach: oleśnickim (5,8 mln zł), Wałbrzychu (5,8 mln zł), bolesławieckim (4,9 mln zł) oraz kłodzkim (4,6 mln zł). Najniższe dofinansowanie uzyskały powiaty: lubański (0,1 mln zł), średzki (0,1 mln zł) oraz ząbkowicki (0,3 mln zł).

MAPA 25. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 10: EDUKACJA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMWD.

6.

GOSPODARKA FINANSOWA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU – PODSUMOWANIE

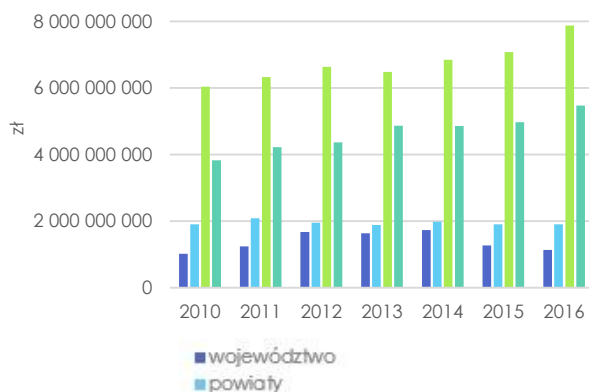
6.1. DOCHODY JST

Dochody ogółem jednostek samorządu terytorialnego (JST), na które składają się: dochody własne, dotacje, subwencja ogólna i środki na dofinansowanie zadań od 2010 roku systematycznie wzrastają. W 2016 roku na Dolnym Śląsku osiągnęły najwyższą wartość i wynosiły ponad 16,3 mld zł. Ich wysokość kwalifikowała region na 5. miejscu w kraju z 7,7% udziałem w ogóle dochodów JST w Polsce. Wyższą wartość dochodów ogółem osiągnęły JST w takich województwach jak: mazowieckie (35,8 mld zł, 16,8%), śląskie (23,4 mld zł, 11%), wielkopolskie (18,7 mld zł, 8,8%) i małopolskie (18 mld zł, 8,5%).

Największy udział w dochodach ogółem JST stanowią dochody gmin i miast na prawach powiatu. Na Dolnym Śląsku w 2016 roku stanowiły one 81,5% (13,3 mld zł) dochodów JST ogółem, w tym gminy bez miast na prawach powiatu - 48,1% (7,8 mld zł), a miasta na prawach powiatu - 33,4% (5,4 mld zł). Dochody powiatów stanowiły 11,6% (1,9 mld zł), a dochody samorządu województwa dolnośląskiego - 6,9% (1,1 mld zł).

Od 2010 roku dochody ogółem JST na Dolnym Śląsku zwiększyły się o blisko 3,6 mld zł, czyli 28,1%. Dzięki temu wzrostowi województwo dolnośląskie uplasowało się na 5. miejscu wśród regionów. Wzrost ten następował jednak wolniej od średniego wzrostu w kraju (31,2%). Od 2013 do 2016 roku znacząco zmniejszyła się dynamika tych zmian. Podczas gdy dochody ogółem JST w województwach wzrosły w kraju przeciętnie o 16,5%, na Dolnym Śląsku - jedynie o 10,3% (14. miejsce w kraju).

WYKRES 69. DOCHODY OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

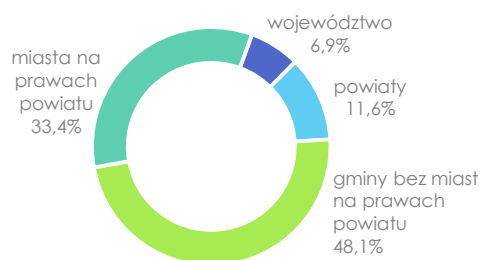
DOCHODY JST:

2016: **16,3 mld zł** (5. miejsce w kraju)

7,7% udział w kraju

zmiana 2010-2016: **28,1%**

WYKRES 68. DOCHODY OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Od 2010 roku odnotowuje się stały wzrost dochodów ogółem gmin i miast na prawach powiatu, a największa ich zmiana miała miejsce w ostatnim roku (wzrost o blisko 1,3 mld zł od 2015 roku, czyli 10,7%). Dochody budżetów powiatów utrzymują się na relatywnie stałym poziomie około 1,9 mld zł. Budżet samorządu województwa, pomimo wzrostu dochodów z 1 mld zł w 2010 roku do 1,6-1,7 mld zł w latach 2012-2014, obecnie znacząco zmniejszył się, a w stosunku do rekordowego 2014 roku odnotowano jego spadek aż o 34,6%, czyli 598,4 mln zł.

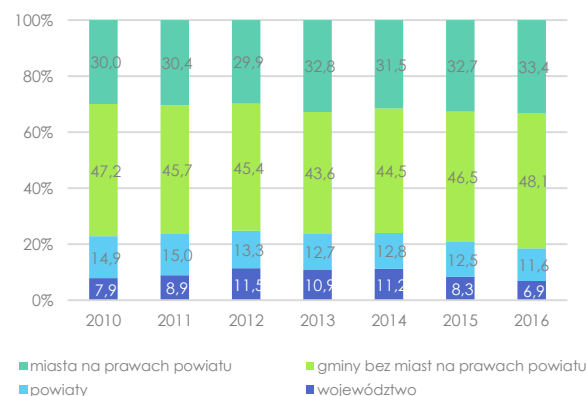
TABELA 1. DOCHODY OGÓŁEM JST W REGIONACH [2010, 2013, 2016].

Nazwa	2010	2013	2016		Zmiana		
	[zł]	[zł]	[zł]	m-ce w Polsce	% udział w Polsce	2010-2016 [%]	2013-2016 [%]
POLSKA	162 796 584 402,93	183 458 280 710,19	213 668 930 360,17		100	31,2	16,5
MAZOWIECKIE	26 225 971 538,70	29 353 223 494,26	35 876 069 138,21	1	16,8	36,8	22,2
ŚLĄSKIE	18 073 187 480,06	20 477 834 530,12	23 404 636 027,22	2	11,0	29,5	14,3
WIELKOPOLSKIE	13 503 032 650,43	15 312 142 986,62	18 781 340 081,43	3	8,8	39,1	22,7
MAŁOPOLSKIE	13 833 128 227,80	14 811 121 302,44	18 093 800 982,14	4	8,5	30,8	22,2
DOLNOŚLĄSKIE	12 782 620 187,81	14 853 936 035,77	16 379 766 680,01	5	7,7	28,1	10,3
POMORSKIE	10 026 794 514,75	11 648 880 019,10	13 571 835 733,52	6	6,4	35,4	16,5
ŁÓDZKIE	10 010 353 753,09	11 507 786 177,46	13 346 689 575,23	7	6,2	33,3	16,0
KUJAWSKO-POMORSKIE	8 419 510 020,12	9 605 388 772,67	11 267 454 653,20	8	5,3	33,8	17,3
LUBELSKIE	8 485 240 628,14	9 745 249 288,12	10 937 290 768,64	9	5,1	28,9	12,2
PODKARPACKIE	9 118 164 989,22	9 848 188 469,86	10 866 327 291,98	10	5,1	19,2	10,3
ZACHODNIOPOMORSKIE	7 190 594 659,76	8 508 969 052,20	9 900 349 843,72	11	4,6	37,7	16,4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	6 211 860 834,12	7 251 803 003,94	7 990 768 959,49	12	3,7	28,6	10,2
ŚWIĘTOKRZYSKIE	5 621 198 895,93	5 883 251 765,91	6 476 586 802,76	13	3,0	15,2	10,1
PODLASKIE	4 939 332 154,63	5 542 393 725,65	6 261 571 690,92	14	2,9	26,8	13,0
LUBUSKIE	4 230 629 057,53	4 738 411 922,28	5 420 159 339,42	15	2,5	28,1	14,4
OPOLSKIE	4 124 964 810,84	4 369 700 163,79	5 094 282 792,28	16	2,4	23,5	16,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wraz ze zmieniającą się wysokością dochodów ogółem poszczególnych rodzajów JST zmieniają się ich udziały w ogóle dochodów JST na Dolnym Śląsku. Od 2010 roku do 2016 roku obserwuje się wzrost udziałów gmin i miast na prawach powiatu w ogóle dochodów JST w województwie – z 77,2% (w 2010 roku) do 81,5% (w 2016 roku). Znaczący wzrost udziałów dotyczy przede wszystkim miast na prawach powiatu, których udział w dochodach ogółem w 2016 roku w województwie dolnośląskim wzrósł o 3,4 p.p. w porównaniu do 2010 roku. Pomimo relatywnie stałych wpływów z dochodów do budżetów powiatów, ich udział zmniejszył się z około 15% w 2010 roku do 11,6% w 2016 roku. Dochody budżetu samorządu województwa stanowiły natomiast 6,9%, a ich udział zmalał z 7,9% w 2010 roku i 11,2% w 2014 roku.

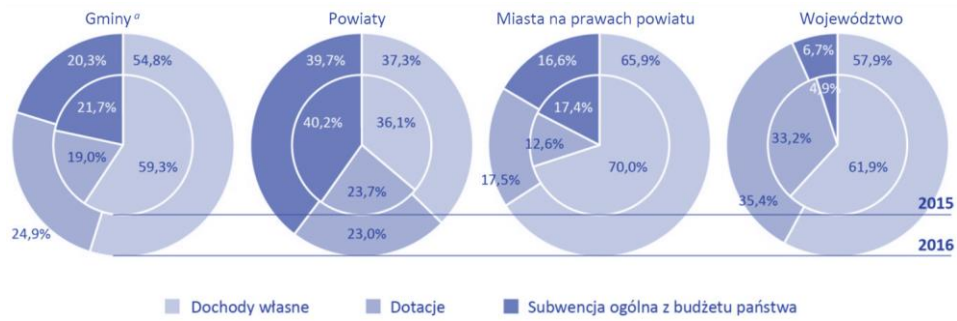
WYKRES 70. STRUKTURA DOCHODÓW OGÓŁEM JST WG RODZAJU JST [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największy udział w strukturze zagregowanych dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2016 roku miały dochody własne – 56,7% w kwocie 9 288,1 mln zł. W ogólnej wartości dochodów własnych najwyższe wpływy pochodziły z podatku od osób fizycznych (35,5% dochodów własnych, 20,1% dochodów ogółem). Udział subwencji ogólnej z budżetu państwa w stosunku do dochodów ogółem w 2016 roku obniżył się w skali roku z 21,2% do 20,3%, a udział dotacji celowych w dochodach ogółem zanotował wzrost o 4,3 p.p. do 23,0% w 2016 roku.

WYKRES 71. STRUKTURA DOCHODÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WEDŁUG RODZAJÓW [2015, 2016].

Źródło: Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2016 roku, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2017.

6.2. WYDATKI JST

Wydatki ogółem JST na Dolnym Śląsku w 2016 roku wyniosły łącznie około 15,9 mld zł. Wynik ten plasował województwo dolnośląskie na 5. miejscu w kraju z 7,7-procentowym udziałem w ogóle wydatków JST w kraju, po województwach: mazowieckim (34,3 mld zł), śląskim (22,7 mld zł), wielkopolskim (18,2 mld zł) i małopolskim (17,7 mld zł). Wydatki poniesione przez JST na Mazowszu były więc o 115,4% wyższe niż na Dolnym Śląsku, a na Śląsku o 42,5%. Należy również nadmienić, że na przestrzeni ostatnich lat wydatki ogółem JST na Dolnym Śląsku rosły wolniej niż średnio w kraju. W porównaniu do 2010 roku zwiększyły się one jedynie o 13,8%, podczas gdy przeciętnie w kraju wzrost ten wynosił 15,9%, a w odniesieniu do 2013 roku wzrosły o 9% przy 12,1-procentowym wzroście w kraju. W obu przypadkach połowa województw w kraju odznaczała się więc wyższą dynamiką zmian niż Dolny Śląsk.

WYDATKI JST:

2016: **15,9 mld zł**
5. miejsce w kraju
7,7% udział w kraju
zmiana 2010-2016: **13,8%**

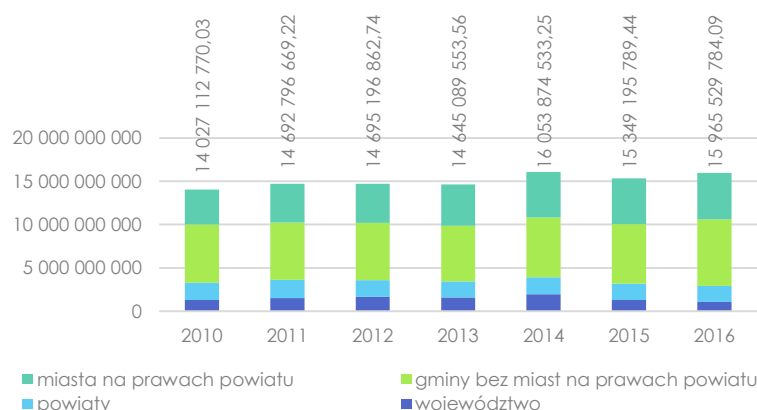
TABELA 2. WYDATKI OGÓŁEM JST W REGIONACH [2010, 2013, 2016].

Nazwa	2010	2013	2016		Zmiana		
	[zł]	[zł]	[zł]	m-ce	% udział	2010-2016 [%]	2013-2016 [%]
POLSKA	177 766 153 468,51	183 838 643 433,29	206 034 558 052,25		100,0	15,9	12,1
MAZOWIECKIE	28 959 461 031,12	29 411 448 752,67	34 390 761 916,56	1	16,7	18,8	16,9
ŚLĄSKIE	18 947 046 415,34	20 922 651 063,71	22 746 122 639,40	2	11,0	20,1	8,7
WIELKOPOLSKIE	15 064 021 584,48	15 374 739 009,14	18 222 879 817,37	3	8,8	21,0	18,5
MAŁOPOLSKIE	14 678 735 926,37	14 725 139 659,12	17 750 191 119,02	4	8,6	20,9	20,5
DOLNOŚLĄSKIE	14 027 112 770,03	14 645 089 553,56	15 965 529 784,09	5	7,7	13,8	9,0
POMORSKIE	11 014 459 549,43	11 573 710 180,91	13 065 401 741,92	6	6,3	18,6	12,9
ŁÓDZKIE	10 728 016 801,93	11 650 086 214,36	12 906 881 513,55	7	6,3	20,3	10,8
KUJAWSKO-POMORSKIE	9 177 431 780,82	9 700 701 368,34	10 809 743 327,04	8	5,2	17,8	11,4
LUBELSKIE	9 338 507 395,04	9 752 574 665,58	10 621 097 818,02	9	5,2	13,7	8,9
PODKARPACKIE	9 865 856 819,59	9 805 039 229,67	10 394 404 880,31	10	5,0	5,4	6,0
ZACHODNIOPOMORSKIE	7 985 188 097,59	8 550 150 658,81	9 190 916 495,29	11	4,5	15,1	7,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	6 923 222 064,70	7 252 518 796,27	7 574 362 382,56	12	3,7	9,4	4,4
ŚWIĘTOKRZYSKIE	6 264 122 797,65	5 976 788 224,81	6 258 657 083,48	13	3,0	-0,1	4,7
PODLASKIE	5 422 261 791,90	5 550 896 759,78	5 998 073 551,01	14	2,9	10,6	8,1
LUBUSKIE	4 833 678 470,71	4 617 238 881,00	5 188 155 263,52	15	2,5	7,3	12,4
OPOLSKIE	4 537 030 171,81	4 329 870 415,56	4 951 378 719,11	16	2,4	9,1	14,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 72. Wydatki ogółem JST na Dolnym Śląsku [2010-2016].

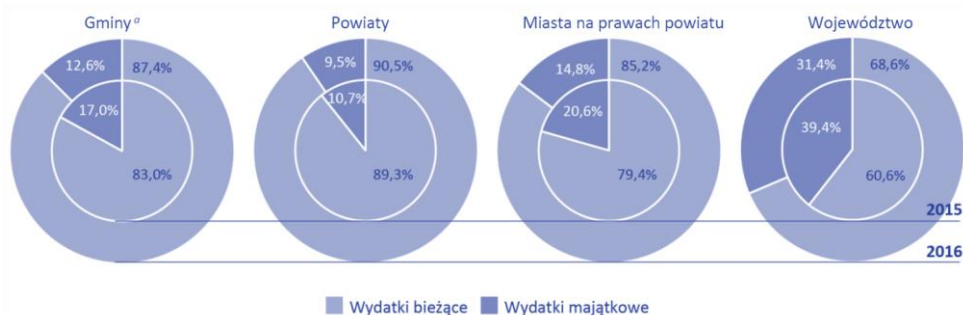
Struktura wydatków ogółem JST kształtuje się proporcjonalnie do struktury dochodów ogółem JST. W 2016 roku największy udział w wydatkach ogółem JST na Dolnym Śląsku poniosły gminy i miasta na prawach powiatu – 81,6%, w tym 48% gminy i 33,6% miasta na prawach powiatu. Udział wydatków z budżetów powiatów wynosił natomiast 11,6%, a z budżetu województwa wydatkowano 6,8% ogółu tej kwoty.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na przestrzeni ostatnich lat należy zwrócić uwagę na rosnące wydatki budżetów miast na prawach powiatu, które zwiększyły się z 3,9 mld zł w 2010 roku do 5,3 mld zł w 2016 roku (wzrost o 34%). Równocześnie wzrósł ich udział w ogóle wydatków JST na Dolnym Śląsku z 28,5% w 2010 roku do 33,6% w 2016 roku. Zwiększenie wydatków o 14% odnotowano również w przypadku gmin bez miast na prawach powiatu – z 6,7 mld zł w 2010 roku do 7,6 mld zł w 2016 roku.

W województwie dolnośląskim, podobnie jak i w kraju, w 2016 roku główną część wydatków jednostek samorządu terytorialnego stanowiły wydatki bieżące (odpowiednio 85,8% i 87,5%). W województwie dolnośląskim zamknęły się one w kwocie 13 693,8 mln zł, tj. aż o 10,7% większej niż w 2015 roku (w kraju – wzrost o 14,2%).

WYKRES 73. STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WEDŁUG RODZAJÓW [2015, 2016].

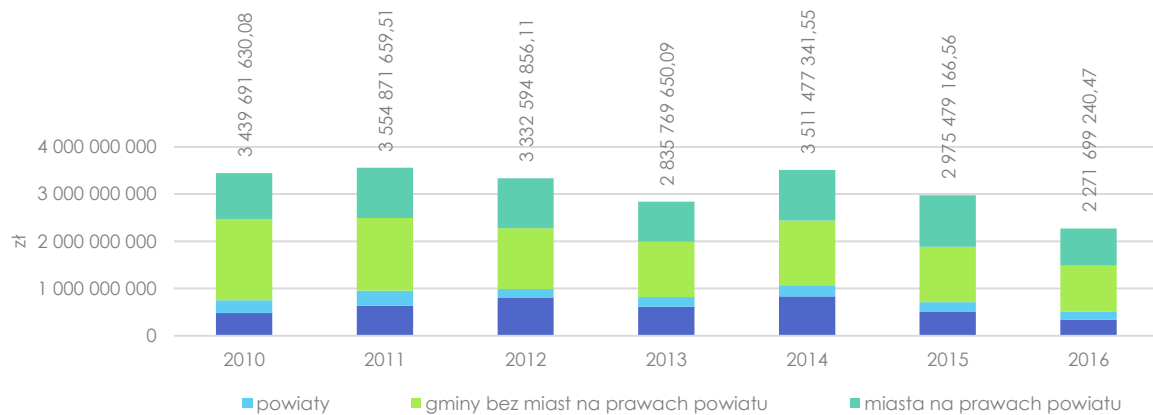
Źródło: Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2016 roku, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2017.

WYKRES 74. WYDATKI BIEŻĄCE OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

WYKRES 75. WYDATKI MAJĄTKOWE OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zadania statutowe samorządów różnych szczebli znacząco się różnią. Jest to odzwierciedlane nie tylko przez wartość wydatków ogółem oraz przeliczonych na 1 mieszkańca, ale także przez odmienną strukturę wydatków. Miasta na prawach powiatu spełniają funkcje samorządu gminnego i samorządu powiatowego i dlatego struktura wydatków ma charakter częściowo uśredniony wobec tych form samorządów. Pięć głównych działów skupia około 80% wydatków:

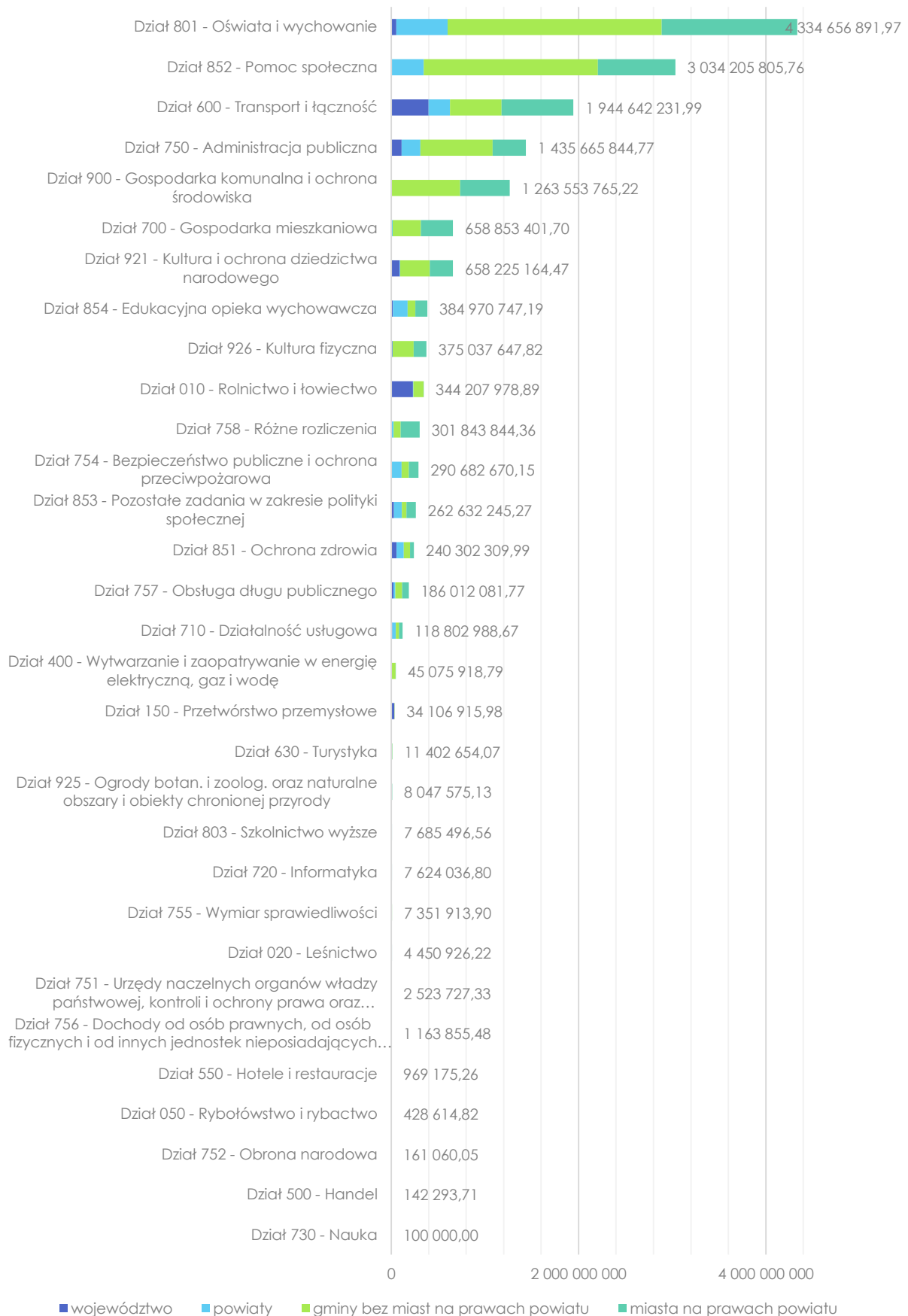
- województwo: transport i łączność (36,7%), rolnictwo i łowiectwo (21,2%), administracja publiczna (10,1%), kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (8,2%), ochrona zdrowia (5,2%) – razem 81,4%.
- powiaty: oświata i wychowanie (29,5%), pomoc społeczna (18,3%), transport i łączność (12,4%), administracja publiczna (10,8%), edukacyjna opieka wychowawcza (8,4%) – razem 79,2%;
- gminy (bez miast na prawach powiatu): oświata i wychowanie (29,8%), pomoc społeczna (24,2%), administracja publiczna (10,1%), gospodarka komunalna i ochrona środowiska (9,5%), transport i łączność (7,2%) – razem 80,9%;
- miasta na prawach powiatu: oświata i wychowanie (27,0%), pomoc społeczna (15,5%), transport i łączność (14,3%), gospodarka komunalna i ochrona środowiska (9,9%), administracja publiczna (6,6%) – razem 73,3%.¹⁵

W 2016 roku wydatki na **oświatę i wychowanie** stanowiły aż 27,2% ogółu wydatków JST na Dolnym Śląsku i pochłonęły kwotę ponad 4,3 mld zł. W ich finansowaniu największy udział poniosły gminy i miasta – ogółem 86,2%, w tym gminy bez miast na prawach powiatu (52,8%) i miasta na prawach powiatu (33,4%). Kolejną znaczącą pozycję w strukturze wydatków stanowią: **pomoc społeczna** – 19% ogółu wydatków JST na Dolnym Śląsku (3 mld zł) oraz **transport i łączność** (12,2%, 1,9 mld zł). Znaczące kwoty, powyżej 1 mld zł, wydatkowane były również na takie działy jak: **administracja publiczna** (9%, 1,4 mld zł) oraz **gospodarka komunalna i ochrona środowiska** (7,9%, 1,2 mld zł). Wyżej wymienione 5 działów klasyfikacji budżetowej pochłania ponad 75% wydatków z budżetu na 2016 rok. W strukturze wydatków JST w 2016 roku po około 4,1% stanowiły dodatkowo gospodarka mieszkaniowa (658,8 mln zł) i kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (658,2 mln zł).

¹⁵ Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2016 roku, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2017.

WYKRES 76. STRUKTURA WYDATKÓW OGÓŁEM JST WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

TABELA 3. STRUKTURA WYDATKÓW OGÓŁEM JST WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2016].

	województwo		powiaty		gminy bez miast na prawach powiatu		miasta na prawach powiatu		OGÓŁEM	
	[zł]	[%]*	[zł]	[%]*	[zł]	[%]*	[zł]	[%]*	[zł]	[%]**
WYDATKI OGÓŁEM	1 083 042 805,70	6,8	1 857 285 428,82	11,6	7 665 498 505,14	48,0	5 359 703 044,43	33,6	15 965 529 784,09	100,00
Dział 801 - Oświata i wychowanie	52 413 834,84	1,2	547 636 361,83	12,6	2 286 759 586,22	52,8	1 447 847 109,08	33,4	4 334 656 891,97	27,2
Dział 852 - Pomoc społeczna	7 958 525,56	0,3	338 963 432,40	11,2	1 858 823 022,80	61,3	828 460 825,00	27,3	3 034 205 805,76	19,0
Dział 600 - Transport i łączność	397 059 953,69	20,4	229 419 124,44	11,8	550 997 075,48	28,3	767 166 078,38	39,5	1 944 642 231,99	12,2
Dział 750 - Administracja publiczna	109 528 514,43	7,6	199 843 942,73	13,9	771 608 445,94	53,7	354 684 941,67	24,7	1 435 665 844,77	9,0
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 854 635,00	0,2	1 505 422,21	0,1	729 419 520,98	57,7	529 774 187,03	41,9	1 263 553 765,22	7,9
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	7 255 368,14	1,1	7 797 218,15	1,2	300 669 075,92	45,6	343 131 739,49	52,1	658 853 401,70	4,1
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	89 105 287,70	13,5	4 020 539,33	0,6	316 326 093,20	48,1	248 773 244,24	37,8	658 225 164,47	4,1
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	17 308 862,61	4,5	155 852 268,34	40,5	82 390 167,18	21,4	129 419 449,06	33,6	384 970 747,19	2,4
Dział 926 - Kultura fizyczna	12 097 013,24	3,2	3 389 582,17	0,9	223 090 448,14	59,5	136 460 604,27	36,4	375 037 647,82	2,3
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	229 759 784,67	66,8	6 257 610,45	1,8	107 082 677,76	31,1	1 107 906,01	0,3	344 207 978,89	2,2
Dział 758 - Różne rozliczenia	0,00	0,0	24 720 097,83	8,2	73 952 939,75	24,5	203 170 806,78	67,3	301 843 844,36	1,9
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2 451 803,47	0,8	106 891 981,62	36,8	76 576 235,11	26,3	104 762 649,95	36,0	290 682 670,15	1,8
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	28 048 248,96	10,7	83 229 258,49	31,7	51 170 510,28	19,5	100 184 227,54	38,1	262 632 245,27	1,6
Dział 851 - Ochrona zdrowia	55 887 613,58	23,3	77 284 566,23	32,2	66 323 394,16	27,6	40 806 736,02	17,0	240 302 309,99	1,5
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	21 785 204,89	11,7	20 646 411,84	11,1	71 213 882,79	38,3	72 366 582,25	38,9	186 012 081,77	1,2
Dział 710 - Działalność usługowa	8 947 761,32	7,5	39 878 286,62	33,6	33 911 230,90	28,5	36 065 709,83	30,4	118 802 988,67	0,7
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	188 378,97	0,4	0,00	0,0	44 866 014,82	99,5	21 525,00	0,0	45 075 918,79	0,3
Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe	32 983 375,67	96,7	0,00	0,0	1 123 540,31	3,3	0,00	0,0	34 106 915,98	0,2
Dział 630 - Turystyka	2 362 883,64	20,7	332 721,16	2,9	7 537 814,60	66,1	1 169 234,67	10,3	11 402 654,07	0,1
Dział 925 - Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	4 338 294,57	53,9	0,00	0,0	3 649 311,56	45,3	59 969,00	0,7	8 047 575,13	0,1
Dział 803 - Szkolnictwo wyższe	172 734,59	2,2	0,00	0,0	4 419 590,00	57,5	3 093 171,97	40,2	7 685 496,56	0,0
Dział 720 - Informatyka	0,00	0,0	39 367,58	0,5	104 486,21	1,4	7 480 183,01	98,1	7 624 036,80	0,0
Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości	0,00	0,0	4 971 377,88	67,6	11 494,80	0,2	2 369 041,22	32,2	7 351 913,90	0,0
Dział 020 - Leśnictwo	0,00	0,0	2 953 469,45	66,4	799 895,19	18,0	697 561,58	15,7	4 450 926,22	0,0
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,00	0,0	0,00	0,0	1 901 264,35	75,3	622 462,98	24,7	2 523 727,33	0,0
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	0,00	0,0	579 561,71	49,8	584 293,77	50,2	0,00	0,0	1 163 855,48	0,0
Dział 550 - Hotele i restauracje	0,00	0,0	969 175,26	100,0	0,00	0,0	0,00	0,0	969 175,26	0,0
Dział 050 - Rybołówstwo i rybactwo	423 615,55	98,8	4 999,27	1,2	0,00	0,0	0,00	0,0	428 614,82	0,0
Dział 752 - Obrona narodowa	0,00	0,0	98 651,83	61,3	55 309,82	34,3	7 098,40	4,4	161 060,05	0,0
Dział 500 - Handel	11 110,61	7,8	0,00	0,0	131 183,10	92,2	0,00	0,0	142 293,71	0,0
Dział 730 - Nauka	100 000,00	100,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	100 000,00	0,0

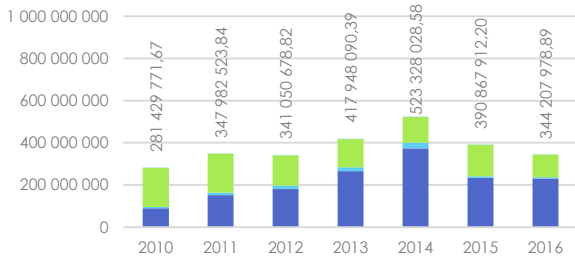
* procentowy udział w wydatkach ogółem wg działu ** procentowy udział w wydatkach ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

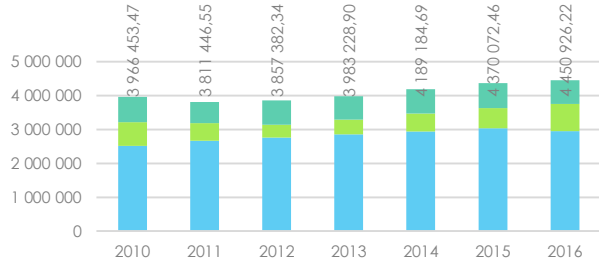

WYKRES 77. WYDATKI OGÓŁEM JST W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2010-2016].

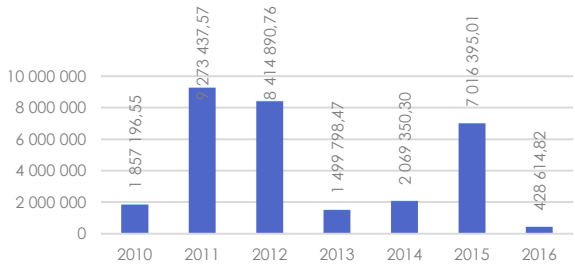
(A) Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo

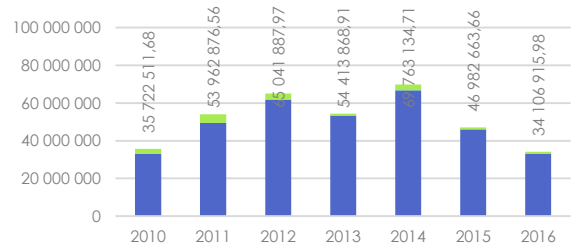
(B) Dział 020 - Leśnictwo

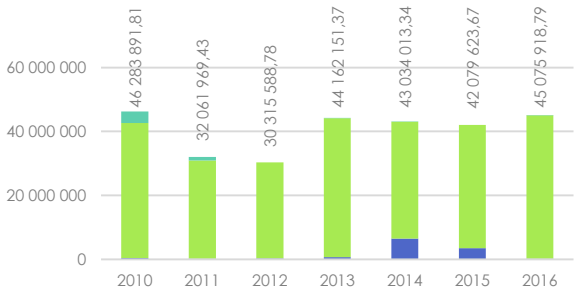
(C) Dział 050 - Rybołówstwo i rybactwo

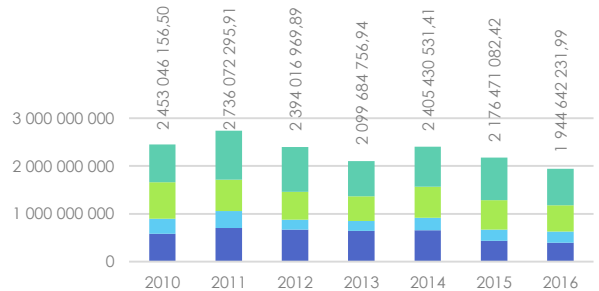
(D) Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe

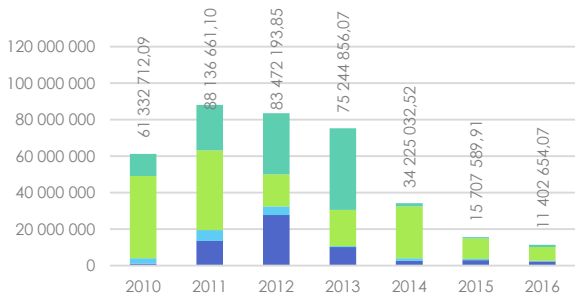
(E) Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz i wodę

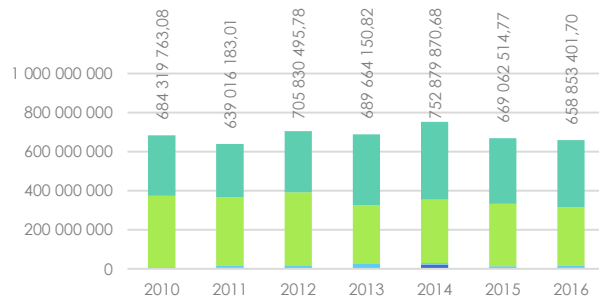
(F) Dział 600 - Transport i łączność

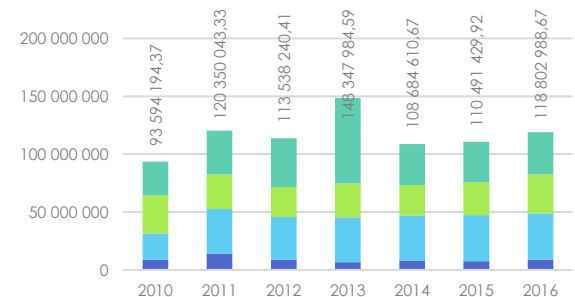
(G) Dział 630 - Turystyka

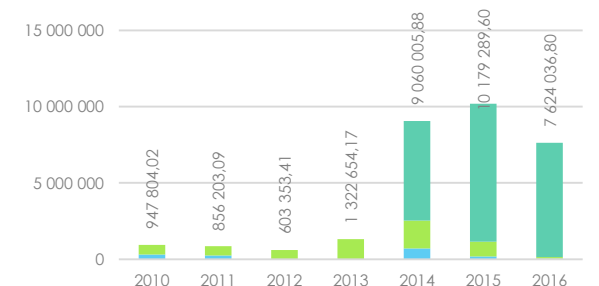
(H) Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa

(I) Dział 710 - Działalność usługowa

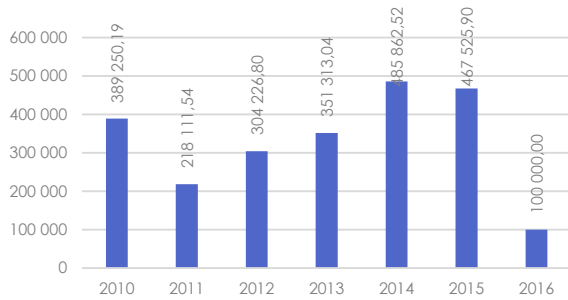

(J) Dział 720 - Informatyka

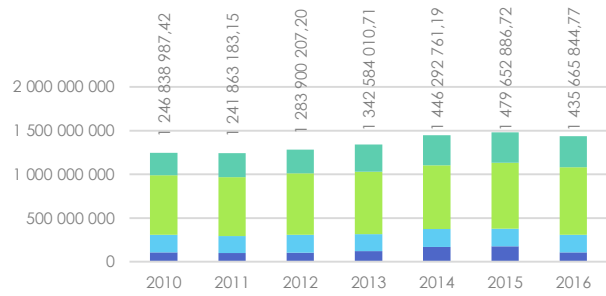

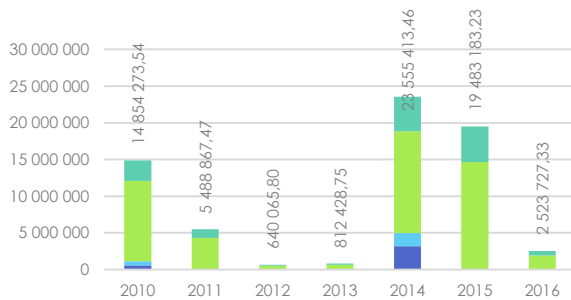
(K) Dział 730 - Nauka

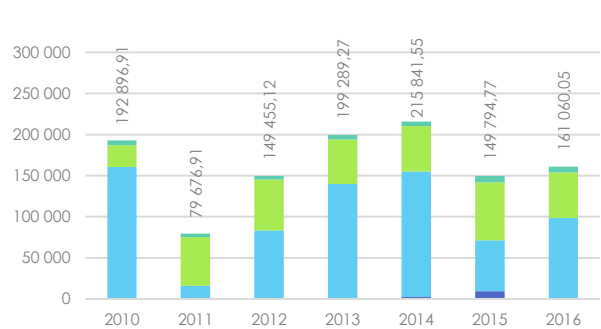
(L) Dział 750 - Administracja publiczna

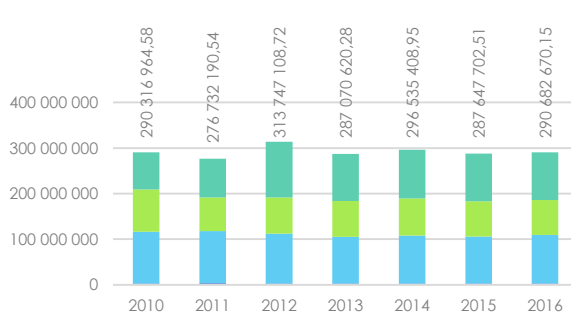
(M) Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

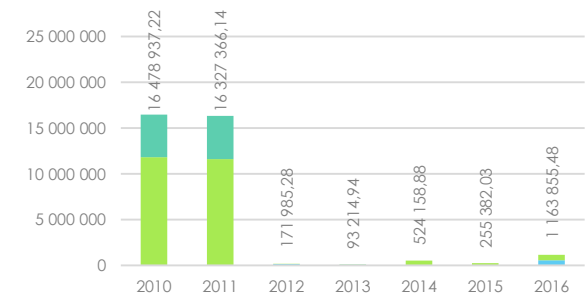
(N) Dział 752 - Obrona narodowa

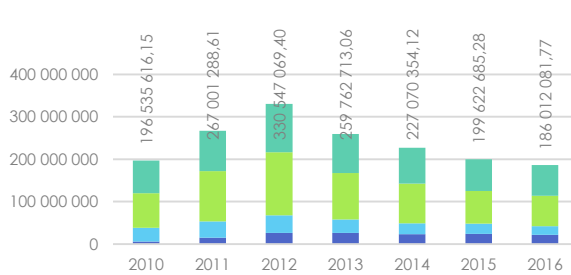
(O) Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa

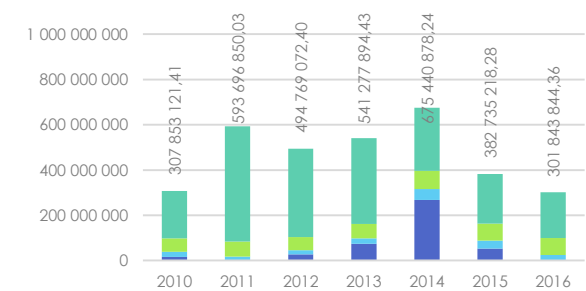
(P) Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem

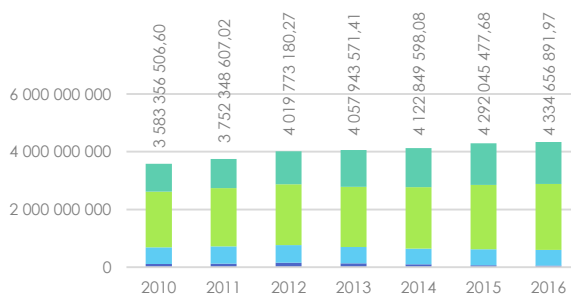
(Q) Dział 757 - Obsługa długu publicznego

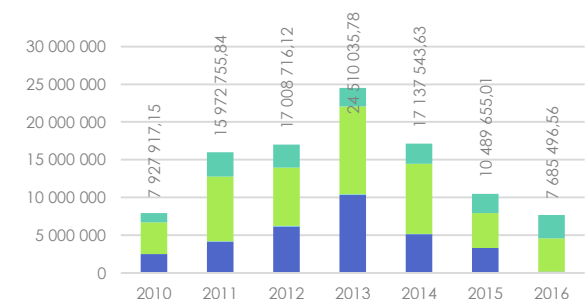
(R) Dział 758 - Różne rozliczenia

(S) Dział 801 - Oświata i wychowanie

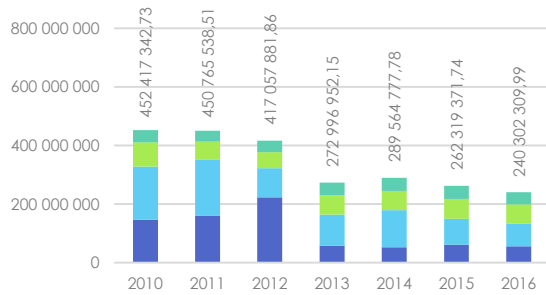

(T) Dział 803 - Szkolnictwo wyższe

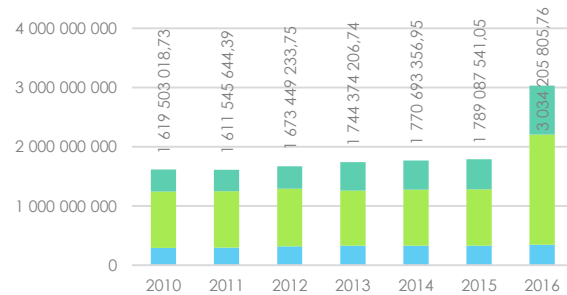

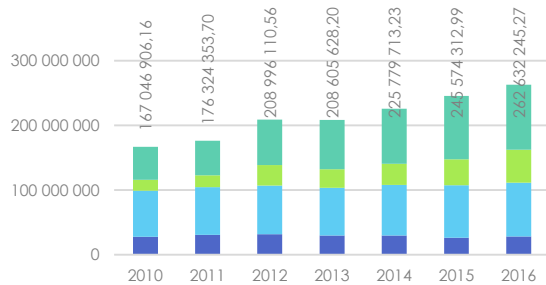
(U) Dział 851 - Ochrona zdrowia

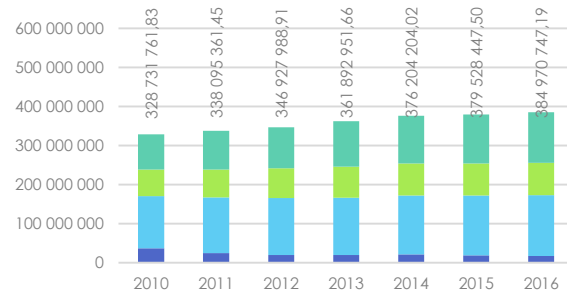
(V) Dział 852 - Pomoc społeczna

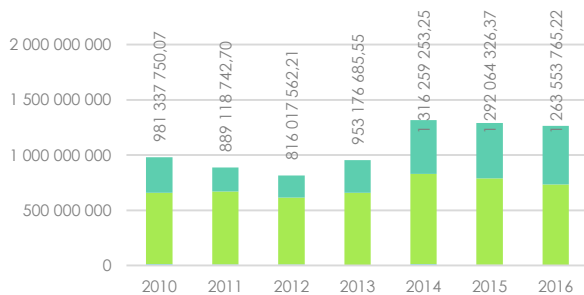
(W) Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej

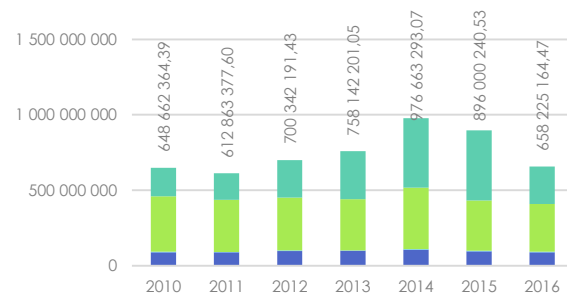
(X) Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza

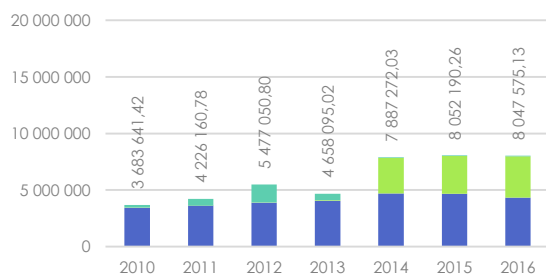
(Y) Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

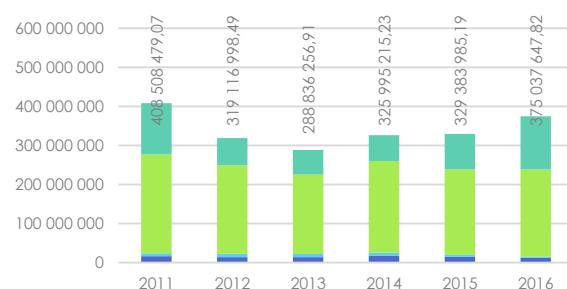
(Z) Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

(Ż) Dział 925 - Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody

(Ź) Dział 926 - Kultura fizyczna

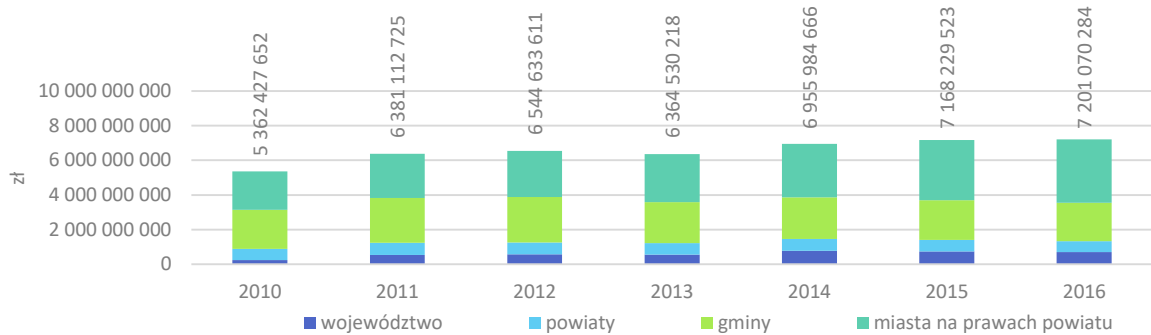
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dług publiczny jednostek samorządu terytorialnego na Dolnym Śląsku w 2016 roku wynosił ogółem 7,2 mld zł i od 2010 roku, kiedy jego wartość osiągnęła 5,3 mld zł, zwiększył się o 34,3%. Od 2013 roku, po uzyskaniu przez miasto Wałbrzych praw miasta na prawach powiatu, dolnośląskie miasta powiatowe mają największy udział (50,8% w 2016 roku) w ogólnej wartości długu publicznego dolnośląskich JST. Udział zobowiązań zaciągniętych przez dolnośląskie gminy wynosił 30,6%, udział zobowiązań samorządu województwa - 9,9%, natomiast udział zobowiązań zaciągniętych przez powiaty ziemskie - 8,7%. Analiza zadłużenia JST na Dolnym Śląsku od 2010 roku wskazuje na znaczący wzrost długu publicznego wygenerowanego przez samorząd województwa – z 243,3 mln zł w 2010 roku (4,5% udział w długi publicznej ogółem dolnośląskich JST) poprzez 776,3 mln zł w 2014 roku (11,2%) do 713,8 mln zł w 2016 roku (9,9%), co od 2010 do 2016 roku daje wzrost długu publicznego o 193,4%. Znaczący wzrost długu

publicznego od 2010 roku odnotowano również w przypadku dolnośląskich miast na prawach powiatu – o 65,4%. Wysokości długu publicznego gmin bez miast na prawach powiatu oraz powiatów ziemskich w tym samym czasie zmniejszyła się odpowiednio o 2,8% i 2,3%. W 2016 roku przeciętne zadłużenie w JST ogółem na 1 mieszkańca wynosiło 2 480 zł, w tym odpowiednio województwa samorządowego - 246 zł, powiatów ziemskich - 320 zł, gmin - 1 118 zł oraz 3 915 zł - miast na prawach powiatu.

WYKRES 78. DŁUG PUBLICZNY JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wykonanie budżetów w JST województwa dolnośląskiego za rok 2010-2016, Regionalna Izba Obrachunkowa we Wrocławiu.

TABELA 4. DŁUG PUBLICZNY JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Dług publiczny [zł]							
województwo	243 300 695	532 250 007	576 950 000	552 650 000	776 313 263	748 268 502	713 812 305
powiaty	644 828 392	713 342 196	692 829 040	674 622 604	681 560 419	652 490 927	629 859 384
gminy	2 264 769 212	2 589 514 313	2 621 347 798	2 356 701 990	2 400 014 152	2 302 623 965	2 202 205 194
miasta na prawach powiatu	2 209 529 353	2 546 006 208	2 653 506 772	2 780 555 624	3 098 096 832	3 464 846 128	3 655 193 401
ogółem	5 362 427 652	6 381 112 725	6 544 633 611	6 364 530 218	6 955 984 666	7 168 229 523	7 201 070 284
Udział JST wg rodzaju w długu publicznym ogółem [%]							
województwo	4,5	8,3	8,8	8,7	11,2	10,4	9,9
powiaty	12,0	11,2	10,6	10,6	9,8	9,1	8,7
gminy	42,2	40,6	40,1	37,0	34,5	32,1	30,6
miasta na prawach powiatu	41,2	39,9	40,5	43,7	44,5	48,3	50,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wykonanie budżetów w JST województwa dolnośląskiego za rok 2010-2016, Regionalna Izba Obrachunkowa we Wrocławiu.

Wskaźnik zadłużenia JST na Dolnym Śląsku na koniec 2016 roku, obliczony jako relacja kwoty długu do wykonanych dochodów, wyniósł 44% i w stosunku do 2015 roku uległ obniżeniu o 3,1 p.p. W skali kraju wskaźnik ten wyniósł 32,3% i obniżył się o 3,7 p.p. W 2016 roku najwyższa relacja łącznej kwoty długu do dochodów ukształtowała się w budżetach miast na prawach powiatu, dla których wyniosła 66,8%, w tym najwyższa dla Wałbrzycha i Wrocławia (odpowiednio 94,1% i 68,4%). Wskaźnik zadłużenia powiatów obniżył się o 1,3 p.p. i wyniósł 33,1%. Wskaźnik zadłużenia gmin wyniósł łącznie 28% i w stosunku do roku poprzedniego obniżył się (o 4,5 p.p.). Z analizy uśrednionych wartości **indywidualnego wskaźnika zadłużenia samorządów** (IWZ) obliczonych dla dolnośląskich JST na podstawie wykonania ich budżetów w latach 2012–2016 wynika, że najniższe IWZ dotyczą powiatów (od 4,01% do 6,99%), co wskazuje na relatywnie niską zdolność tych samorządów do zaciągania i spłaty zobowiązań dłużnych. Najwyższe IWZ dotyczą gmin wiejskich (od 11,64% do 14,93%) oraz miast na prawach powiatu (spadek z 12,11% do 10,21%). Wyniki porównań (rok do roku) wskazują na utrzymywanie się tendencji wzrostu uśrednionych IWZ dla dolnośląskich gmin (w szczególności wiejskich) i powiatów oraz na wystąpienie tendencji spadku IWZ w wykonaniu budżetów miast na prawach powiatu i województwa samorządowego.¹⁶

¹⁶ Wykonanie budżetów w JST województwa dolnośląskiego za rok 2016, Regionalna Izba Obrachunkowa we Wrocławiu.

Nadwyżka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego jest zjawiskiem pożądanym w świetle znacznego ich zadłużenia. Zarówno na Dolnym Śląsku, jak i w skali kraju niemal połowa istniejącego w 2016 roku zadłużenia powstała w latach 2008-2011. Duża synchronizacja cechuje również tendencje zmian w regionie oraz w Polsce. Zasadniczy wpływ na tendencję zmniejszania deficytu miały działania regulacyjne związane z ustawą o finansach publicznych i jej zmianami. Nowelizacją z 8 listopada 2013 roku wprowadzono art. 112aa obniżający progi ostrożnościowe dla jednostek sektora do 48% i 43% PKB (z odpowiednio 55% i 50% PKB). Art. 174 pkt 2 określa wymóg sprawowania przez Ministra Finansów ogólnej kontroli efektywności i skuteczności realizacji budżetu w układzie zadaniowym. Elementem tej kontroli jest obowiązek sporządzania przez jednostki samorządowe realnych wieloletnich prognoz finansowych (art. 226) i przekazywania ich ministrowi. Konieczność wykazania prognozy spłaty długu przyczyniła się do racjonalniejszej gospodarki budżetowej. W przypadku jednostek najbardziej zadłużonych umożliwia się pozyskanie pożyczki z budżetu państwa (art. 224) oraz wdraża się programy postępowania naprawczego.¹⁷

---

¹⁷ Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2016 roku, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, 2017.

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. DOCHODY OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	13
WYKRES 2. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].	13
WYKRES 3. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTWA SAMORZĄDOWEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU I W POLSCE [2010-2016].	14
WYKRES 4. DOCHODY WŁASNE SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG ŹRÓDŁA [2016].	15
WYKRES 5. DOCHODY WŁASNE, DOTACJE OGÓŁEM I SUBWENCJA OGÓLNA DLA SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	15
WYKRES 6. DOTACJE DLA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE WG RODZAJU [2016].	16
WYKRES 7. SUBWENCJA OGÓLNA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE WG RODZAJU [2016].	16
WYKRES 8. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓŁFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].	17
WYKRES 9. DOCHODY OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ W SAMORZĄDOWYM WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2016].	17
WYKRES 10. WYDATKI OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	18
WYKRES 11. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA SAMORZĄDOWYM WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE W [2010-2016].	18
WYKRES 12. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].	18
WYKRES 13. WYDATKI WG RODZAJU SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010, 2016].	19
WYKRES 14. WYDATKI OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010, 2016].	20
WYKRES 15. WYDATKI NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	20
WYKRES 16. DOTACJE SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	21
WYKRES 17. DOTACJE WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [2016].	21
WYKRES 18. WYDATKI NA OBSŁUGĘ DŁUGU (OBSŁUGA DŁUGU PUBLICZNEGO BEZ WYPŁAT Z TYTUŁU GWARANCJI I PORĘCZEŃ) SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	22
WYKRES 19. WYDATKI NA OBSŁUGĘ DŁUGU (OBSŁUGA DŁUGU PUBLICZNEGO BEZ WYPŁAT Z TYTUŁU GWARANCJI I PORĘCZEŃ) SAMORZĄDOWYCH WOJEWÓDZTW W POLSCE [2016].	22
WYKRES 20. DŁUG PUBLICZNY OGÓŁEM [MLN ZŁ] ORAZ W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ/ 1 OS.] SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	22
WYKRES 21. DŁUG PUBLICZNY I DOCHODY OGÓŁEM SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [TYS. ZŁ] ORAZ ICH RELACJA [%] [2010-2016].	23
WYKRES 22. NADWYŻKA OPERACYJNA SAMORZĄDOWEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [MLN ZŁ] [2010-2016].	23
WYKRES 23. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].	24
WYKRES 24. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].	24
WYKRES 25. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].	25
WYKRES 26. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010; 2016].	26
WYKRES 27. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].	26
WYKRES 28. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM WG ŹRÓDŁA [ZŁ] [2016].	27
WYKRES 29. DOCHODY WŁASNE POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ 1 MIESZKAŃCA] [2016].	28
WYKRES 30. DOCHODY WŁASNE BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2016].	28
WYKRES 31. DOTACJE CELOWE Z BUDŻETU PAŃSTWA PRZYZNANE DOLNOŚLĄSKIM POWIATOM [MLN ZŁ] [2010; 2016].	29
WYKRES 32. SUBWENCJA OGÓLNA PRZYZNANA DOLNOŚLĄSKIM POWIATOM [MLN ZŁ] [2010; 2016].	29
WYKRES 33. UDZIAŁ SUBWENCJI OŚWIATOWEJ W SUBWENCJI OGÓLNEJ W DOLNOŚLĄSKICH POWIATACH [%] [2016].	30
WYKRES 34. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓŁFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [ZŁ] [2010-2016].	30
WYKRES 35. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓŁFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH WG ŹRÓDŁA DOCHODU W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [%] [2016].	31
WYKRES 36. ŚRODKI NA FINANSOWANIE I WSPÓŁFINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW UNIJNYCH W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [ZŁ] [2016].	31
WYKRES 37. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ] [2010-2016].	32
WYKRES 38. WYDATKI OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].	33
WYKRES 39. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM I W POLSCE [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].	33
WYKRES 40. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010; 2016].	34
WYKRES 41. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010, 2016].	35

WYKRES 42. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM NA OŚWIATĘ I WYCHOWANIE (DZIAŁ 801) W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].....	35
WYKRES 43. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [MLN ZŁ] [2010-2016].....	36
WYKRES 44. UDZIAŁ WYDATKÓW INWESTYCYJNYCH GMIN I POWIATÓW W WYDATKACH OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [%] [2016].....	36
WYKRES 45. WYDATKI POWIATÓW NA OBSŁUGĘ DŁUGU PUBLICZNEGO (DZIAŁ 757) NA 1000 ZŁ DOCHODÓW BUDŻETOWYCH OGÓŁEM [ZŁ] [2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.....	37
WYKRES 46. WYDATKI POWIATÓW NA OBSŁUGĘ DŁUGU PUBLICZNEGO (DZIAŁ 757) NA 1000 ZŁ DOCHODÓW BUDŻETOWYCH OGÓŁEM [ZŁ] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.....	37
WYKRES 47. DŁUG PUBLICZNY I DOCHODY OGÓŁEM POWIATÓW [TYS. ZŁ] ORAZ ICH RELACJA [%] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2010-2016].....	37
WYKRES 48. RELACJA ZADŁUŻENIA DO DOCHODÓW POWIATÓW WEDŁUG WOJEWÓDZTW [2016].....	38
WYKRES 49. POWIATY WEDŁUG WSKAŹNIKA ZADŁUŻENIA [2016].....	38
WYKRES 26. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA W POWIATACH OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ/ MIESZKAŃCA] [2010-2016].....	38
WYKRES 27. NADWYŻKA BUDŻETOWA POWIATÓW W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [ZŁ] [2016].....	39
WYKRES 50. DOCHODY OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [2010-2016].....	40
WYKRES 51. DOCHODY OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA [2010-2016].....	41
WYKRES 52. STRUKTURA DOCHODÓW OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG ŹRÓDŁA DOCHODU [2016].....	41
WYKRES 53. DOCHODY WŁASNE GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].....	41
WYKRES 54. STRUKTURA DOCHODÓW WŁASNYCH MIAST NA PRAWACH POWIATU (A) I GMIN BEZ MIAST NA PRAWACH POWIATU (B) NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].....	42
WYKRES 55. SUBWENCJE DLA GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].....	43
WYKRES 56. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].....	43
WYKRES 57. WYDATKI W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA 1 MIESZKAŃCA [2010-2016].....	44
WYKRES 58. UDZIAŁ WYDATKÓW MAJĄTKOWYCH INWESTYCYJNYCH W WYDATKACH OGÓŁEM W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].....	45
WYKRES 59. STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETOWYCH GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO WG DZIAŁÓW [2010, 2016].....	45
WYKRES 60. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA OŚWIATĘ I WYCHOWANIE (DZIAŁ 801) [2010-2016].....	46
WYKRES 61. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA POMOC SPOŁECZNĄ (DZIAŁ 852) [2010-2016].....	46
WYKRES 62. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ (DZIAŁ 600) [2010-2016].....	46
WYKRES 63. WYDATKI OGÓŁEM GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA ADMINISTRACJĘ PUBLICZNĄ (DZIAŁ 750) [2010-2016].....	46
WYKRES 64. RELACJA ZADŁUŻENIA DO DOCHODÓW GMIN (A) I MIAST NA PRAWACH POWIATU (B) WG WOJEWÓDZTW [2016].....	47
WYKRES 65. WYKORZYSTANIE FUNDUSZY UNIJNYCH W PERSPEKTYWIE 2007-2013 NA REALIZACJĘ RPO WEDŁUG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 20 MARZEC 2017 R.].....	48
WYKRES 66. DOFINANSOWANIE Z EFRR ORAZ EFS W PERSPEKTYWIE UE 2014-2020 NA REALIZACJĘ RPO WG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 31 SIERPNI 2017R.].....	49
WYKRES 67. POSTĘP REALIZACJI RPO WD 2014-2020 WG OSI PRIORYTETOWYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM [STAN NA 31 SIERPNI 2017R.].....	49
WYKRES 68. DOCHODY OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2016].....	61
WYKRES 69. DOCHODY OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].....	61
WYKRES 70. STRUKTURA DOCHODÓW OGÓŁEM JST WG RODZAJU JST [2010-2016].....	62
WYKRES 71. STRUKTURA DOCHODÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WEDŁUG RODZAJÓW [2015, 2016].....	63
WYKRES 72. WYDATKI OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].....	64
WYKRES 73. STRUKTURA WYDATKÓW BUDŻETÓW JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WEDŁUG RODZAJÓW [2015, 2016].....	64
WYKRES 74. WYDATKI BIEŻĄCE OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].....	64
WYKRES 75. WYDATKI MAJĄTKOWE OGÓŁEM JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].....	65
WYKRES 76. STRUKTURA WYDATKÓW OGÓŁEM JST WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2016].....	66
WYKRES 77. WYDATKI OGÓŁEM JST W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2010-2016].....	68
WYKRES 78. DŁUG PUBLICZNY JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].....	71

SPIS MAP

MAPA 1. DOCHODY OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA WOJEWÓDZTW SAMORZĄDOWYCH [ZŁ] ORAZ ICH ZMIANA [%] W POLSCE [2010, 2016].	14
MAPA 2. WYDATKI OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH W POLSCE [ZŁ] ORAZ ICH ZMIANA [%] [2010-2016].	19
MAPA 3. WSKAŹNIK ZADŁUŻENIA W WOJEWÓDZTWACH SAMORZĄDOWYCH [2016].	23
MAPA 4. DOCHODY OGÓŁEM BUDŻETÓW POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WYSOKOŚCI DOCHODÓW BUDŻETÓW POWIATÓW [%] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.	25
MAPA 5. ŚRODKI GMIN I POWIATÓW Z UE NA FINANSOWANIE PROGRAMÓW I PROJEKTÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA ICH WYSOKOŚCI [%] [2010-2016] W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.	32
MAPA 6. WYDATKI BUDŻETÓW POWIATÓW OGÓŁEM W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WYSOKOŚCI WYDATKÓW BUDŻETÓW POWIATÓW [%] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.	34
MAPA 7. UDZIAŁ DŁUGU PUBLICZNEGO W DOCHODACH POWIATÓW OGÓŁEM [%] [2016] ORAZ JEGO ZMIANA [P.P.] [2010-2016] W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.	38
MAPA 8. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA [ZŁ] [2016] ORAZ ZMIANA WARTOŚCI DŁUGU NA 1 MIESZKAŃCA [%] [2010-2016] W POWIATACH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM.	39
MAPA 9. DOCHODY WŁASNE NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].	42
MAPA 10. DOTACJE OGÓŁEM DLA GMIN BEZ MIAST NA PRAWACH POWIATU [MLN ZŁ] [2016].	42
MAPA 11. WYDATKI OGÓŁEM W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].	44
MAPA 12. ZMIANA WYDATKÓW OGÓŁEM NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2010-2016].	44
MAPA 13. DŁUG PUBLICZNY NA 1 MIESZKAŃCA W GMINACH I MIASTACH NA PRAWACH POWIATU NA TERENIE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO [2016].	47
MAPA 14. STRUKTURA DOFINANSOWANIA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2007-2013 W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 GRUDNIA 2016 R.].	48
MAPA 15. STRUKTURA DOFINANSOWANIA PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	50
MAPA 16. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 1: PRZEDSIĘBIORSTWA I INNOWACJE W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	51
MAPA 17. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 2: TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	52
MAPA 18. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 3: GOSPODARKA NISKOEMISYJNA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	53
MAPA 19. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 4: ŚRODOWISKO I ZASOBY W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	54
MAPA 20. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 5: TRANSPORT W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	55
MAPA 21. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 6: INFRASTRUKTURA SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	56
MAPA 22. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 7: INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	57
MAPA 23. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 8: RYNEK W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	58
MAPA 24. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 9: WŁĄCZENIE SPOŁECZNE W PODZIALE NA POWIATY (STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.).	59
MAPA 25. DOFINANSOWANIE PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH RPO WD 2014-2020 – OŚ PRIORYTETOWA 10: EDUKACJA W PODZIALE NA POWIATY [STAN NA 31 SIERPNIA 2017 R.].	60

SPIS TABEL

TABELA 1. DOCHODY OGÓŁEM JST W REGIONACH [2010, 2013, 2016].	62
TABELA 2. WYDATKI OGÓŁEM JST W REGIONACH [2010, 2013, 2016].	63
TABELA 3. STRUKTURA WYDATKÓW OGÓŁEM JST WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ [2016].	67
TABELA 4. DŁUG PUBLICZNY JST NA DOLNYM ŚLĄSKU [2010-2016].	71